

**Danskernes læse-regne-færdigheder
– udvalgte resultater**

af

Torben Pilegaard Jensen
Anders Holm
Angelo Andersen
Søren Hastrup
Marie Bruvik Heinskov
John E. Jacobsen

AKF Forlaget
Januar 2000

Forord

Med denne rapport fremlægges de første udvalgte resultater fra den danske deltagelse i »Second International Adult Literacy Survey« (SIALS). Undersøgelsens formål er at skabe dækkende og sammenlignelig viden om befolkningernes læse-regne-færdigheder. Den internationale undersøgelse er af forskellige grunde blevet forsinket, men for Danmarks vedkommende foreligger der nu endelige resultater fra undersøgelsen. De samlede resultater fra den internationale undersøgelse offentliggøres i juni 2000. En national dansk rapport vil blive offentliggjort på samme tidspunkt.

Den foreliggende rapport skyldes opdragsgivernes – Undervisningsministeriet og Arbejdsministeriet – ønske om at kunne gøre brug af undersøgelsen i forbindelse med dette forårs forhandlinger om udmøntningen af den reform af voksen- og efteruddannelser, som blev vedtaget med indgåelsen af finansloven for 2000.

Til undersøgelsen er knyttet en følgegruppe bestående af Birgitte Bovin, Torben Christoffersen, Annelise Hauch og Rie Nielsen, Undervisningsministeriet, Jan Reitz Jørgensen og Susan Møller, Arbejdsmarkedsstyrelsen, samt Carsten Elbro, Københavns Universitet.

Følgegruppen har undervejs ydet værdifulde bidrag i forbindelse med undersøgelsens gennemførelse. Også den foreliggende rapport's temaer og indhold har været drøftet i følgegruppen.

Rapporten er udarbejdet af forskningsleder Torben Pilegaard Jensen og seniorforsker Anders Holm med energisk støtte fra studentermedarbejderne Angelo Andersen, Søren Hastrup, Marie Bruvik Heinskov og John E. Jacobsen.

Vi håber, rapporten bringer ny viden, som kan være til nytte i den igangværende beslutningsproces om en reform af voksen- og efteruddannelserne.

Torben Pilegaard Jensen
Januar 2000

Indhold

1 Sammenfatning og konklusion	7
1.1 Danskernes læse-regne-færdigheder	7
1.2 Faktiske og selvopfattede færdigheder	9
1.3 Hvem har vanskeligheder med at læse og regne?	10
1.4 Voksnes læsevaner	11
1.5 Konklusion	12
2 Undersøgelsens baggrund og læse-regne-færdigheder	13
2.1 Undersøgelsens baggrund	13
2.2 Definition af læse-regne-færdighed	14
3 Danskernes færdigheder	20
3.1 Danskernes færdigheder i forhold til andre lande	20
3.2 Læsefærdigheder	23
3.3 Færdigheder i dokumentforståelse	27
3.4 Regnefærdigheder	31
3.5 Sammenfatning	35
4 Selvvurdering af færdigheder i forhold til arbejde og dagligdag ..	38
4.1 Færdigheder i forhold til krav på arbejde	38
4.2 Læse-regne-færdigheder og læsning af forskellige typer tekst på arbejde	41
4.3 Færdigheder i forhold til jobmuligheder	44
4.4 Færdigheder i forhold til dagligdagen	45
4.5 Læse-regne-færdigheder på arbejde og i dagligdagen	47
4.6 Sammenfatning	50

5 Hvem har vanskeligheder med at læse og regne?	52
5.1 Hvem læser på niveau 1? – en samlet statistisk analyse	53
5.2 Hvem læser på niveau 1 og 2?	59
5.3 Hvad betyder efteruddannelse for læse-regne-færdighederne?	62
5.4 Sammenfatning	63
6 Efteruddannelse og færdigheder	65
6.1 Uddannelse, færdigheder og efteruddannelse	65
6.2 Erhverv, færdigheder og efteruddannelse	67
6.3 Sammenfatning	69
7 Sammenhængen mellem alder og læse-regne-færdigheder	71
7.1 Sammenhængen mellem færdigheder, alder og uddannelse	71
7.2 Sammenfatning og diskussion	74
8 Voksnes læsevaner	76
8.1 Adgang til skriftligt materiale og færdigheder	76
8.2 Brug af skriftligt materiale	80
8.3 Færdigheder og ordblindhed mv.	82
8.4 Forældre og børns læsevaner	84
8.5 Sammenfatning	85
Bilag	
1 Figurer til kapitel 2	86
2 Tabeller til kapitel 3	89
3 Tabeller til kapitel 6	96
4 Figurer til kapitel 8	98
Litteratur	100

1 **Sammenfatning og konklusion**

Resultaterne i denne rapport er baseret på den danske deltagelse i »Second International Adult Literacy Survey« (SIALS). Med denne og to forudgående undersøgelsesrunder vil der snart være tilvejebragt ensartet og dermed sammenlignelig viden om befolkningernes læse-regne-færdighederne i 20 lande. De sammenligninger med andre lande, som fremlægges her, vedrører alene offentliggjorte resultater fra lande, som har deltaget i forudgående undersøgelser.

Rapporten omfatter udvalgte resultater, som også vil komme til at indgå i den endelige rapport, der forventes offentliggjort sommeren 2000.

I det følgende sammenfattes de væsentligste resultater i rapporten.

1.1 **Danskernes læse-regne-færdigheder**

Sammenlignet med voksne i andre lande ligger danskernes læse-regne-færdigheder på et højt niveau. På de tre færdighedsområder, læsning, dokumentforståelse og regning, som tilsammen fastlægger befolkningens læse-regne-færdigheder, er danskerne bedst i dokumentforståelse og regning. Færdighederne er kategoriseret i fem niveauer inden for hvert færdighedsområde. I den internationale undersøgelse (SIALS) er færdigheder på de to laveste niveauer – niveau 1 og 2 – defineret som utilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles i dagens informationssamfund med hensyn til at forstå og bruge information i skriftligt materiale. Men om færdighederne slår til, afhænger naturligvis af de krav, der stilles på arbejde og i dagligdagen i øvrigt. Personer, der har gode læse-regne-færdigheder, kan således også opleve, at færdighederne er utilstrækkelige.

Næsten tre fjerdedel af den danske befolkning befinder sig på de to

højeste niveauer i regning, mens det samme gælder for ca. to tredjedele med hensyn til dokumentforståelse. Godt og vel halvdelen af befolkningen har læsefærdigheder på de to højeste niveauer.

Det generelt gode niveau dækker dog alligevel over, at ganske mange danskere har læse-regne-færdigheder, som er utilstrækkelige vurderet ud fra den standard, som er fastlagt i SIALS. Mellem 28 og 46% af befolkningen i alderen 16 til 66 år – alt efter, hvilket færdighedsområde der er tale om – har på denne måde utilstrækkelige læse-regne-færdigheder i forhold til de krav, der stilles på arbejde og i dagligdagen.

På det laveste færdighedsniveau befinder sig væsentligt færre. Således har knap hver tiende dansker færdigheder i læsning på dette niveau. I dokumentforståelse og regning drejer det sig om henholdsvis hver trettende og sekstende. For befolkningen i alderen 16 til 66 år kan det derfor anslås, at mellem 200.000 til 300.000 personer befinder sig på det laveste færdighedsniveau.

Blandt dem, der har de ringeste læse-regne-færdigheder, er der en overvægt af: kortuddannede, ældre, pensionister og hjemmegående. Det betyder, at forholdsvis mange af dem, der har de dårligste læse-regne-færdigheder, står uden for arbejdsmarkedet. Ses der bort fra de pensionerede og de hjemmegående, hvis svage læse-regne-færdigheder ikke kan siges at udgøre et problem ud fra en arbejdsmarkedspolitisk synsvinkel, befinder mellem 150.000 og 200.000 danskere sig på det laveste færdighedsniveau, mens mellem 0,8 og 1,3 mio. er på de to laveste færdighedsniveauer.

Det er værd at bemærke, at de ledige ser ud til at besidde udmærkede færdigheder i dokumentforståelse og regning, når de sammenlignes med de øvrige grupper på arbejdsmarkedet. Det gælder dog, at 13% af de ledige befinder sig på det laveste niveau i læsning, sammenlignet med gennemsnittet på 9%.

Selv om de kortuddannedes læse-regne-færdigheder i gennemsnit ligger på et væsentligt lavere niveau end de ikke-kortuddannedes, gælder det dog, at færdighederne for alle aftager med alderen, uanset uddannelsesgruppe, dog mindst for dem med en videregående uddannelse.

Det er ikke kun de kortuddannede, der har ringe læse-regne-færdigheder. Også personer med en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse har i en del tilfælde utilstrækkelige læse-regne-færdigheder. Hver fjerde med en ungdomsuddannelse og hver tiende med en videregående uddannel-

se, har således færdigheder i regning på de to laveste niveauer.

1.2 Faktiske og selvopfattede færdigheder

Mange danskere med ringe læse-regne-færdigheder oplever ikke, at disse udgør et problem i forhold til arbejde og dagligdag. Men der er en klar tendens til, at flere med ringe læse-regne-færdigheder også synes, at de ikke er tilstrækkelige sammenlignet med dem, der har gode færdigheder.

Omkring hver fjerde af dem, der har de ringeste færdigheder, oplever, at deres skrive- regne-færdigheder ikke er tilstrækkelige i forhold til arbejdets krav, mens hver tiende har den samme vurdering med hensyn til læsefærdigheder. Generelt oplever flere, at deres læsefærdigheder er tilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles på arbejdspladsen sammenlignet med vurderingen af færdighederne i dokumentforståelse og regning. Og det på trods af, at færdighederne på disse områder er bedre end i læsning.

En forklaring på, at forholdsvis mange oplever, at deres færdigheder i dokumentforståelse og regning, sammenlignet med læsning, ikke er tilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles på arbejde, kan være, at mens læsning af en given tekst kan finde sted på forskellige niveauer, så er kravene i dokumentforståelse og regning mere entydige.

Med hensyn til de oplevede færdigheder i forhold til de krav, der stilles i dagligdagen, ses de samme tendenser som med hensyn til arbejde. Samlet der dog lidt flere, der finder, at deres læse-regne-færdigheder er tilstrækkelige i forhold til de dagligdags udfordringer sammenlignet med udfordringerne på arbejde.

De betydelige forskelle – afhængig af faktiske færdigheder – der er med hensyn til, hvordan færdighederne opleves at være i forhold til de krav, der stilles på arbejde og i det daglige, angiver, at en del danskere har et arbejde eller en dagligdag, hvor deres færdigheder i mindre udstrækning slår til i sammenligning med andre danskeres. Dette gælder først og fremmest med hensyn til dem, der befinder sig på de to laveste færdighedsniveauer. På trods af, at flest med gode læse-regne-færdigheder finder, at deres færdigheder er tilstrækkelige i forhold til arbejde og dagligdag, er der ganske mange af dem, der har ringe færdigheder, som også finder, at de er tilstrækkelige. Spørgsmålet er derfor, om dette skyldes manglende selverkendelse, eller at

de rent faktisk har færdigheder, som slår til i forhold til arbejde og dagligdag. Er årsagen manglende selverkendelse, kan denne betragtes som en barriere for motivation til deltagelse i almen voksenuddannelse med henblik på at forbedre læse-regne-færdighederne.

Sammenlignet med, hvor mange der oplever, at deres færdigheder er utilstrækkelige i forhold til arbejde og dagligdag, vurderer væsentligt flere, at deres færdigheder begrænser deres muligheder på arbejdsmarkedet. Mellem 30 og 50% af dem, der har læse-regne-færdigheder på de to laveste færdighedsniveauer, finder således, at deres færdigheder er begrænsende for fx forfremmelse eller for muligheden for at få et nyt job.

1.3 **Hvem har vanskeligheder med at læse og regne?**

Det viser sig, at det ikke kun er et eller få forhold, der karakteriserer de læse-regne-svage, som befinder sig på det laveste niveau for læse-regne-færdigheder. Men de har mange fælles karakteristika på én gang. Fx er der en overvægt af personer, som er uden uddannelse ud over grundskolen, og som er over 44 år, som ser meget tv og ikke læser meget i fritiden samt har lav indkomst og dermed formodentlig ringe tilknytning til arbejdsmarkedet. Blandt de enkeltfaktorer, der påvirker risikoen for at være læse-regne-svag, er uddannelse, eller rettere mangel på uddannelse, den vigtigste. Men langt fra alle kortuddannede tilhører gruppen af læse-regne-svage.

Når der ses på dem, der har læse-regne-færdigheder under det niveau, der af SIALS anses som et minimumsniveau – niveau 1 og 2 – for at kunne fungere i et moderne informationssamfund, viser det sig, at der ikke er forskel på etniske minoriteter og danskere, og det viser sig også, at forbrug af tv heller ikke er markant forskelligt mellem dem, der ligger under og over minimumskravene til læsning og regning. Omvendt betyder alene det at være kortuddannet, at man har stor sandsynlighed for at læse og regne under minimumskravene, uafhængigt af etnisk baggrund, alder, indkomst mv.

Derudover viser analyserne, at dem, der deltager i en eller anden form for voksen- og efteruddannelse, har markant mindre risiko for at ligge under minimumskravene, dvs. på de to laveste niveauer. Om dette skal tilskrives den aktuelle deltagelse i efteruddannelse eller andre forhold, der også

karaktiserer deltagere i efteruddannelse, kan denne analyse imidlertid ikke vise. Samtidig påvises det, at erhvervsplacering har stor betydning for deltagelsen i voksen- og efteruddannelse uafhængigt af, hvilket færdighedsniveau man befinder sig på. I forbindelse med voksen- og efteruddannelsesindsatsen er der således grund til at være opmærksom på de betydelige forskelle i voksen- og efteruddannelsesaktiviteten mellem erhvervene. De kortuddannede deltager i mindre grad i efteruddannelse end andre. Og deres deltagelse hænger i høj grad sammen med deres færdighedsniveau, hvori mod personer med en videregående uddannelse deltager i efteruddannelse, mere eller mindre uafhængigt af færdighedsniveauet. Der er således markant færre kortuddannede på de laveste færdighedsniveauer, der har været på efteruddannelse, sammenlignet med kortuddannede med gode færdigheder. Det kan tyde på, at ringe læse-regne-færdigheder udgør en særlig barriere for kortuddannedes deltagelse i voksen- og efteruddannelse.

1.4 **Voksnes læsevaner**

Et gennemgående træk er, at de kortuddannede har mindre adgang til og gør mindre brug af forskellige former for skriftligt materiale, enten som følge af, at der er færre, der har de pågældende materialer i hjemmet, eller fordi de ikke benytter offentlige tilbud i samme målstok som andre grupper. Tendensen er, at brug af og adgang til forskellige typer af materialer øges markant med voksende uddannelsesniveau. Således er de højest uddannede, og/eller dem der har de bedste læse-regne-færdigheder, også dem, der i størst udstrækning benytter sig af og har adgang til forskellige typer af skriftligt materiale.

Med hensyn til læsevaner i børnefamilier viser det sig, at der kun er en begrænset variation, fx mellem de forskellige uddannelsesgrupper. Der er dog flere børn i familier med veluddannede forældre, der ser deres forældre læse. Og børnene i disse familier bruger i gennemsnit mere tid på læsning.

1.5 **Konklusion**

Danskernes læse-regne-færdigheder er gode sammenlignet med andre landes befolkninger. Omkring 1 mio. danskere med tilknytning til arbejds-

markedet ser dog ud til at have brug for at få forbedret deres færdigheder, hvis de ifølge den internationale undersøgelse skal kunne fungere i et moderne informationssamfund med dets krav om at kunne forstå og anvende skriftlig information.

Blandt dem, der har de ringeste læse-regne-færdigheder, er der en overvægt af kortuddannede, ældre, pensionister og hjemmegående. Den væsentligste enkeltfaktor, der påvirker risikoen for at være læse-regne-svag, er mangel på uddannelse. Men langt fra alle kortuddannede tilhører gruppen af læse-regne-svage. Omvendt har en del af de uddannede ringe læse-regne-færdigheder. Og mange af dem, der i dag har en fast tilknytning til arbejdsmarkedet, står over for store udfordringer, hvis de skal kunne leve op til kravene på fremtidens arbejdsmarked. Det oplever nogle også selv. En del danskere finder således, at deres færdigheder ikke er tilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles på arbejde og i det daglige. Konklusionen er derfor, at der er behov for at løfte læse-skrive-regne-færdighederne blandt en ikke udbetydelig del af befolkningen.

2 Undersøgelsens baggrund og læse-regne-færdigheder

I dette kapitel gøres kort rede for undersøgelsens baggrund, og begrebet læse-regne-færdigheder defineres.

2.1 Undersøgelsens baggrund

De resultater, som præsenteres i denne præliminære rapport, bygger på den danske deltagelse i »Second International Adult Literacy Survey« (SIALS), der er en opfølgning af to tidligere undersøgelser: »International Adult Literacy Survey« (IALS), offentliggjort i 1995 og 1997, og »Survey of Literacy Skills Used in Daily Activities« (LSUDA) fra 1989. SIALS koordineres af Statistics Canada (SC) i et fagligt samarbejde med Educational Testing Service (ETS) på Princeton University, New Jersey, USA. 20 lande har nu deltaget i undersøgelsesprogrammet¹, som giver mulighed for at foretage dækkende sammenligninger af befolkningernes læse-regne-færdigheder. Et datasæt byggende på resultater fra omkring 70.000 personer er opbygget. Resultaterne fra SIALS er endnu ikke offentliggjort. De sammenligninger med andre lande, der fremlægges i denne rapport, omfatter derfor alene de lande, som har deltaget i de forudgående undersøgelsesrunder.

OECD har spillet en central rolle for de deltagende landes medvirken. Undervisningsministeriet har i samarbejde med Arbejdsministeriet taget initiativet til den danske deltagelse i undersøgelsen.

SIALS og den danske deltagelse heri skal bl.a. ses i lyset af, at der i Danmark og de øvrige vestlige industrilande foregår en hurtig forandring i og uden for arbejdslivet, som betyder, at evnen til at bearbejde information bliver mere og mere afgørende. Skal danskerne klare sig i den skærpede internationale konkurrence, herunder kunne omstille sig til nye krav, er det

afgørende, at befolkningen har evne til og forudsætninger for at behandle skriftlig information, dvs. at kunne læse, regne, forstå instruktioner mv. Såfremt væsentlige dele af befolkningen ikke besidder eller erhverver sådanne evner og færdigheder, er der fare for, at de mister tilknytningen til arbejdsmarkedet med deraf følgende udgifter til overførselsindkomster og tabt produktion. Alternativet kunne være større spredning i lønindkomsterne, som ville gøre det muligt for dansk produktion at konkurrere med lavtlønslande. I begge tilfælde vil konsekvensen af befolkningens utilstrækkelige evne til informationsbearbejdning blive en polarisering mellem forskellige befolkningsgrupper.

Et væsentligt perspektiv for undersøgelsen er at give en dækkende, repræsentativ og internationalt sammenlignelig beskrivelse af den danske befolknings læse-regne-færdigheder. I dansk sammenhæng er tidligere gennemført en mindre undersøgelse af danskernes læsefærdigheder, se Elbro m.fl. (1991). Et af undersøgelsens formål er at skabe grundlag for at udpege de grupper i befolkningen, som på grund af ringe læse-regne-færdigheder klarer sig dårligt på arbejdsmarkedet, og som derfor kan være centrale målgrupper for voksen- og efteruddannelsesindsatsen.

Undersøgelsen er gennemført med udgangspunkt i de rammer, der er fastlagt af Statistics Canada i samarbejde med Education Testing Service. De væsentligste dele af undersøgelsens design i form af spørgeskema og opgaver (test) har således ligget fast på forhånd. Den danske undersøgelse adskiller sig dog ved at tilkoble registerdata om bl.a. uddannelse, indkomst og erhvervskarriere. Men i denne rapport fremlægges alene resultater baseret på test og spørgeskema. I den afsluttende danske rapport vil der blive fremlagt resultater, som bygger på begge typer af data.

SFI har stået for dataindsamlingen, og bl.a. med en svarprocent på 66 må kvaliteten af data vurderes at ligge på et højt niveau sammenlignet med de øvrige deltagende lande. I alt har 3.028 danskere deltaget i undersøgelsen.

2.2 Definition af læse-regne-færdighed

I denne rapport bruges begrebet »læse-regne-færdighed«, når der refereres til bestemte færdigheder – nemlig evnen til at forstå og anvende skriftlig information i dagligdagen derhjemme, på arbejde og i samfundet – at nå ens

mål og at udvikle ens viden og muligheder.² Ved at omfatte en bred vifte af evner til at bearbejde information peger denne begrebsmæssige indfaldsvinkel på den mangfoldighed af færdigheder, som udgør læse-regne-færdigheder i udviklede industrialiserede lande.

IALS blev lavet for at måle voksnes læse-regne-færdigheder ud fra fastsatte færdighedsniveauer, hvor man brugte testmaterialer, der stammede fra forskellige lande. Den begrebsmæssige ramme er baseret på en teori om voksnes læseevne, der kæder niveauer af læsefærdigheder sammen med tekstens egenskaber og de opgaver, læseren skal være i stand til at udføre. I teorien indgår også, at der i hverdagen gøres brug af forskellige læse-regne-færdigheder (Kirsch og Mosenthal, 1990). IALS medtog tre læse-regne-færdighedsområder:

- Færdigheder *i læsning* – den viden og de færdigheder, der er nødvendige for at forstå og bruge tekster som fx ledere, nyheder i aviser og blade, samt skønlitteratur og digte.
- Færdigheder *i dokumentforståelse* – den viden og de færdigheder, der er nødvendige for at finde og bruge information indeholdt i forskellige formularer som fx jobansøgningsskemaer, lønblanketter, køreplaner, landkort, tabeller og diagrammer.
- Færdigheder *i regning* – den viden og de færdigheder, der er nødvendige for at kunne bruge de forskellige regnearter – enten alene eller i sammenhæng – med hensyn til tal indeholdt i skriftligt materiale som fx at afstemme et checkhæfte, regne drikkepenge ud, færdiggøre en ordreformular eller udregne rentesatsen ved et lån.

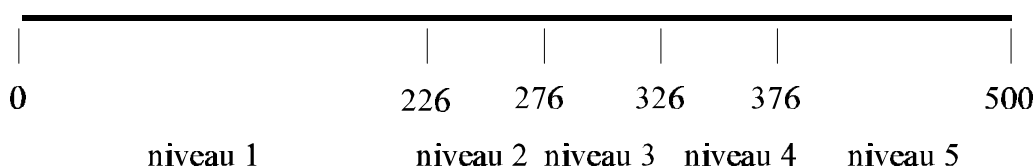
Selv om der er tale om tre færdighedsområder, indgår i alle en læsedimension, og det er sådan, at hvis en person klarer sig godt på det ene område, da er sandsynligheden for, at vedkommende også klarer sig godt på de to andre, stor, jf. bilag 1, figur B1.1-B1.3.

IALS brugte en avanceret test- og målemetode baseret på danskeren G. Raschs arbejde, se Fischer og Molenaar (1995). Metoden er videreudviklet af Educational Testing Service of Princeton, New Jersey. Den består af en skala, hvoraf man kan aflæse befolkningers færdighedspoint. Metoden anvender Item Response Theory (IRT) til at vurdere såvel sværhedsgrad som færdighed, og den har været brugt med succes i adskillige store undersøgelser om læse-regne-færdigheder og uddannelsespræstationer. Færdig-

hedspointskalaen for hvert område går fra 0-500, hvor 0 repræsenterer den dårligste færdighed. Hvert område blev så grupperet i fem empirisk bestemte færdighedsniveauer. Ved hjælp af en fælles målestok giver færdighedspointskalaen et detaljeret portræt af en befolknings færdigheder. Desuden kan man estimere færdighedsprofiler for forskellige undergrupper af befolkningen. På denne måde kan man fx sammenligne unge 16-25-åriges færdighedsniveau med voksne 56-65-åriges niveau.

Figur 2.1 illustrerer skalaområdet og de numeriske værdier, der definerer de fem færdighedsniveauer. Disse værdier er de samme for alle tre skalaer. De fem færdighedsniveauer bestemmes af kvalitative skift i de færdigheder og strategier, der er nødvendige for at kunne udføre forskellige opgaver på skalaen strækkende sig fra nemt til indviklet. Denne skaleringsmetode tager hensyn til »afstanden« mellem efter hinanden kommende niveauer af færdigheder i at behandle information og giver mulighed for en præstationsanalyse af en række færdighedsopgaver.

Figur 2.1 IRT: Skala og færdighedsniveauer

Alle testopgaver, der blev benyttet i vurderingen, bestod af materialer, der stammede fra daglige anvendelsessammenhænge. Flervalgsopgaver (multiple choice) blev ikke benyttet. Opgaverne inkluderede etiketter på medicinflasker, simple fakturaer og kvitteringer, monteringsvejledninger, køreplaner, artikler fra aviser og tidsskrifter og opgaver, der kræver grundlæggende regnefærdigheder. Skalapoint og opgavekarakteristika bliver beskrevet i figur 2.2. Tilsammen kan opgaverne med stor grad af nøjagtighed forudsige, hvorvidt en respondent vil være i stand til at klare ukendte tekster af samme sværhedsgrad. For at blive placeret på et bestemt færdighedsniveau skal respondenterne være i stand til med rimelig sikkerhed, at løse opgaverne korrekt på dette niveau. Tærsklen for rimelig sikkerhed blev sat til 80%.

Figur 2.2 IRT-skala: Skala og færdighedsniveauer

	Læsning	Dokumentforståelse	Regning
Niveau 1 (0-225)	De fleste opgaver på dette niveau kræver, at læseren kan finde en enkelt oplysning i teksten, som er identisk eller synonym med den oplysning, der gives i instruktionen. Hvis der findes et sandsynligt, men forkert svar, i teksten, sørger man for, at det ikke står i nærheden af den korrekte oplysning.	De fleste opgaver på dette niveau kræver, at læseren kan finde en oplysning i teksten, som er identisk med oplysningen i spørgsmålet. Hvis der findes afledende oplysninger, står de normalt ikke i nærheden af det korrekte svar. I nogle opgaver kan læseren blive bedt om at indføre oplysninger i et skema.	Opgaver på dette niveau kræver, at læseren kan udføre en enkelt, relativ simpel funktion (sædvanligvis en sammentælling), hvor tallene allerede er indført i dokumentet, og fremgangsmåden er givet, eller tallene bliver givet, og opgaven kræver ikke, at læseren selv skal finde tallene.
Niveau 2 (226-275)	Opgaver på dette niveau kræver, at læseren kan finde en eller flere oplysninger i teksten, men der kan findes afledende oplysninger, eller der kræves logiske slutninger på lavt niveau. Ved opgaver på dette niveau begynder man også at bede læserne om at inddrage to eller flere oplysninger eller at sammenligne og danne modsætninger ud fra oplysningerne.	Opgaver på dette niveau er en smule mere varierede. Mens nogle få stadig kræver, at læseren kan matche ved hjælp af en enkelt egenskab, kan der findes oplysninger, der er mere afledende, eller der kræves logiske slutninger på lavt niveau. Nogle opgaver på dette niveau kræver, at læseren fører oplysninger ind i et skema eller nøje gennemgår oplysninger i et dokument.	Opgaver på dette niveau kræver typisk, at læseren kan udføre en enkelt regnefunktion (for det meste at kunne lægge sammen eller trække fra), hvor der bruges tal, der er nemme at finde i teksten eller i dokumentet. Arbejdsgangen, som skal udføres, skal nemt kunne udledes af spørgsmålets ordlyd eller materialets udseende (fx et giroindbetalingskort eller en ordreseddel).
Niveau 3 (276-325)	Opgaver på dette niveau beder læseren se teksten igennem for at matche oplysninger, der kræver logiske slutninger på et lavt niveau, eller som opfylder bestemte betingelser. Nogle gange bliver læseren bedt om at finde forskellige oplysninger, der forekommer i forskellige sætninger eller afsnit snarere end i en enkelt sætning. Læseren bliver måske også bedt om at inddrage eller sammenligne og danne modsætninger på tværs af afsnit eller sektioner i teksten.	Opgaver på dette niveau er varierede. Nogle kræver, at læseren skal kunne foretage direkte eller synonyme sammenligninger, men sædvanligvis kræver sammenligningerne, at læseren tager betingende oplysninger i betragtning eller sammenligner ved hjælp af mange forskellige oplysninger. Nogle opgaver på dette niveau kræver, at læseren inddrager oplysninger fra et eller flere dokumenter. Andre opgaver beder læseren løbe et dokument igennem og fremkomme med flere forskellige svar.	Opgaver på dette niveau kræver typisk, at læseren udfører en enkelt funktion. Men funktionerne bliver mere varierede – på dette niveau skal man kunne løse nogle gange- og divisionsopgaver. Nogle gange er der behov for et eller flere tal for at løse problemet, og tallene er tit skjult i mere udviklede fremstillinger. Ofte bruger man semantiske udtryk som »hvor mange« eller »udregn forskellen«, men i nogle opgaver er det nødvendigt, at læseren kan drage logiske slutninger på et højere niveau.

	Læsning	Dokumentforståelse	Regning
Niveau 4 (326-375)	Disse opgaver kræver, at læseren kan udføre en matchning af flere egenskaber eller kan give flere svar i tilfælde, hvor de udbedte oplysninger skal findes gennem tekstbaserede logiske slutninger. Opgaver på dette niveau kan også kræve, at læseren inddrager eller danner modsatte oplysninger. Oplysningerne kan her nogle gange forekomme i relativt lange tekster. Disse tekster indeholder typisk en del afledende oplysninger, og oplysningerne, man beder om, er mere abstrakte.	I opgaver på dette niveau bliver læseren, ligesom i opgaverne på de foregående niveauer, bedt om at matche oplysninger med flere egenskaber, at løbe dokumenter igennem og at indarbejde oplysninger. Men tit kræver dette, at læseren kan drage logiske slutninger på et højt niveau for at komme frem til det rigtige svar. Sommetider er det nødvendigt, at læseren tager betingende oplysninger i dokumentet i betragtning.	For at forstå opgaver på dette niveau kræver det, at læseren udfører en enkelt regneopgave, der er karakteriseret ved, at det ikke er helt nemt at finde ud af fremgangsmåden. Det vil sige, at i de fleste opgaver på dette niveau bruges der ikke i spørgsmålet eller vejledningen en semantisk vending som »hvor mange« eller »udregn forskellen« for at hjælpe læseren.
Niveau 5 (376-500)	Nogle opgaver på dette niveau kræver, at læseren leder efter oplysninger i koncentreret tekst, som indeholder et antal sandsynlige, men afledende oplysninger. Nogle kræver, at læseren kan foretage logiske slutninger på højt niveau eller kan gøre brug af specialviden.	Opgaver på dette niveau kræver, at læseren gennemser udviklede dokumenter, der indeholder en masse afledende oplysninger, som kræver, at læseren kan foretage logiske slutninger på højt niveau, kan behandle bestemte oplysninger eller kan gøre brug af specialviden.	Disse opgaver kræver, at læseren udfører flere funktioner samtidig, og han/hun, ud fra det materiale, der er udleveret, kan finde frem til problemets karakter eller bruge sin baggrundsviden for at finde ud af fremgangsmåden.

Det er undersøgelsens udgangspunkt, at størstedelen af den voksne befolkning i OECD-landene kan læse, men den sætter spørgsmålstegn ved, hvorvidt en del af dem læser så godt, at de kan give ensartede svar på opgaver, som svarer til de udfordringer, folk møder i deres dagligdag. Evnen til at læse skriftligt materiale omhyggeligt og kritisk, mens man samtidig leder efter brugbare informationer, er nemlig en højt værdsat færdighed på arbejdsmarkedet og i dagligdagen i øvrigt.

Det er antagelsen, jf. OECD (1997), at færdigheder på niveau 3 angiver det kompetenceniveau, der er nødvendigt for på tilfredsstillende måde at kunne klare de komplekse krav, der stilles på arbejde og i dagligdagen. Men i nogle sammenhænge kan selv færdigheder på dette niveau være utilstrækkelige. Præcis hvilket færdighedsniveau der kræves i forskellige typer af job ville dog kræve en ekstern validering, hvor færdighederne til at klare dagligdags udfordringer på fx arbejde eller uddannelse blev sammenlignet med færdighedsniveauerne på de tre skalaer.

Noter

1. I IALS deltog Australien, Belgien, Canada, England, Holland, Irland, New Zealand, Polen, Schweiz (fransk og tysktalende), Sverige, Tyskland, USA. I SIALS har følgende lande deltaget: Chile, Danmark, Finland, Italien, Norge, Schweiz (italiensktalende), Slovenien, Tjekiet, Ungarn.
2. Denne fremstilling bygger på OECD (1997 s. 14-16).

3 Danskernes færdigheder

I dette kapitel belyses det, hvordan danskernes færdigheder i læsning, dokumentforståelse og regning fordeler sig på køn, alder, uddannelse og arbejdsmarkedsstatus. Indledningsvis sammenlignes danskernes færdigheder med færdighederne i andre landes befolkninger.

3.1 Danskernes færdigheder i forhold til andre lande

Hvordan er voksne danskeres færdigheder sammenlignet med voksne i andre lande? Figur 3.1, jf. tabel B2.1 i bilag 2, viser, at danskernes færdigheder samlet på de tre færdighedsskalaer ligger på et højt niveau, når der sammenlignes med andre lande, her lande som deltog i IALS, jf. kapitel 2. De lande, som ud over Danmark er med i SIALS, indgår ikke i sammenligningen, da resultaterne herfra ikke er offentliggjort endnu.

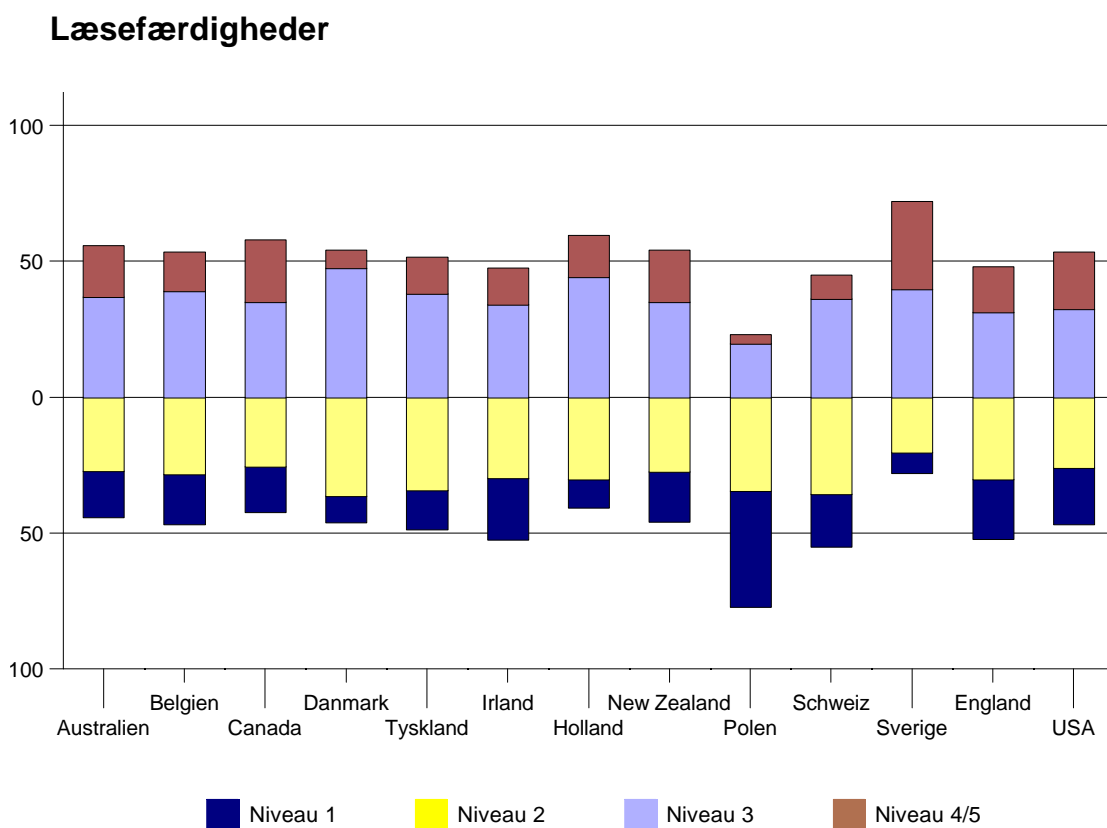
Det må understreges, at der ved præsentationen af disse resultater ikke er taget højde for befolkningernes sammensætning med hensyn til en række baggrundsfaktorer: uddannelse, arbejde, alder mv. Var det tilfældet, ville landesammenligningen naturligvis se noget anderledes ud. Der er derfor grund til at tage sammenligningen med forbehold, da den ikke viser noget om, hvilke grupper i befolkningerne der er i besiddelse af henholdsvis gode eller ringe læse-regne-færdigheder.

Da meget få personer har færdigheder på det højeste niveau – niveau 5 – er færdighedsniveau 4 og 5 slået sammen overalt i denne rapport, ligesom det er sket i forbindelse med fremlæggelsen af resultaterne fra IALS, jf. OECD (1997).

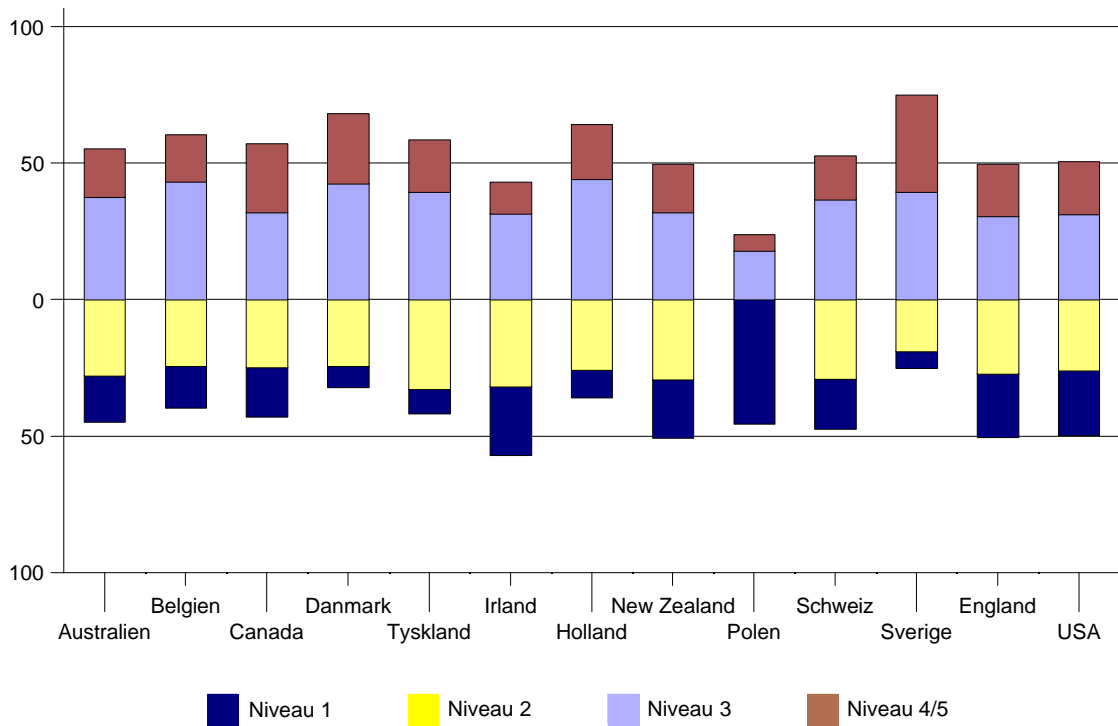
Som nævnt, jf. kapitel 2, er færdigheder på niveau 1 og 2 defineret som

utilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles til de fleste med hensyn til at kunne forstå og bruge informationer i skriftligt materiale, jf. figur 3.1's deling af niveauerne over og under nullinjen. Med det udgangspunkt ligger danskernes læsefærdigheder på et lidt lavere niveau end befolkningernes færdigheder i en række af de lande, der sammenlignes med. Og sammenlignet med andre lande er der forholdsvis få danskere, der er meget dårlige – niveau 1 – og meget gode – niveau 4/5.

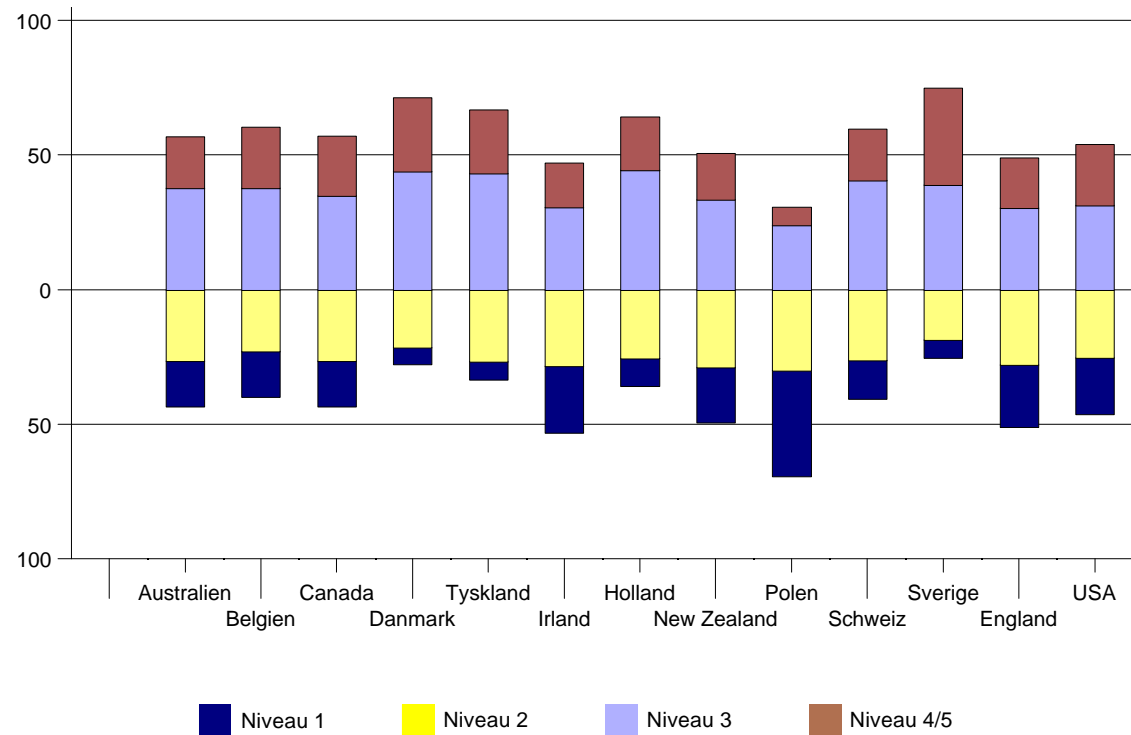
Figur 3.1 Andel af befolkningen i alderen 16-65 år, fordelt på færdighedsniveauer i læsefærdigheder, færdigheder i dokumentforståelse og regnefærdigheder. Niveau 1 og 2 placeret under nullinjen, niveau 3 og 4/5 over. Procent

Færdigheder i dokumentforståelse

Regnefærdigheder

I modsætning til danskernes læsefærdigheder ses, at færdighederne på dokumentområdet er særdeles gode sammenlignet med andre lande. Kun Sverige ligger højere. Hver fjerde dansker ligger på det højste niveau, og over to tredjedele ligger på niveau 3 til 5. Mindre end hver tiende ligger på niveau 1.

Også med hensyn til færdigheder i regning ligger den danske befolknings færdigheder højt. Næsten tre fjerdedele placerer sig på niveau 3 til 5. Kun hver sekstende dansker ligger på det laveste niveau.

3.2 Læsefærdigheder

Læsefærdigheder er defineret som den viden og de færdigheder, der er nødvendige for at forstå og bruge tekster som fx ledere og nyheder i en avis, skønlitteratur og digte, jf. kapitel 2.

Størstedelen af danskerne, befinder sig enten på niveau 2 (36%) eller niveau 3 (48%) med hensyn til læsefærdigheder, jf. tabel 3.1. De dårligst læsende på niveau 1 udgør 10% af den samlede population, mens de bedst fungerende på niveau 4/5 udgør 7%.

Tabel 3.1 Danskernes læsefærdigheder fordelt på niveauer

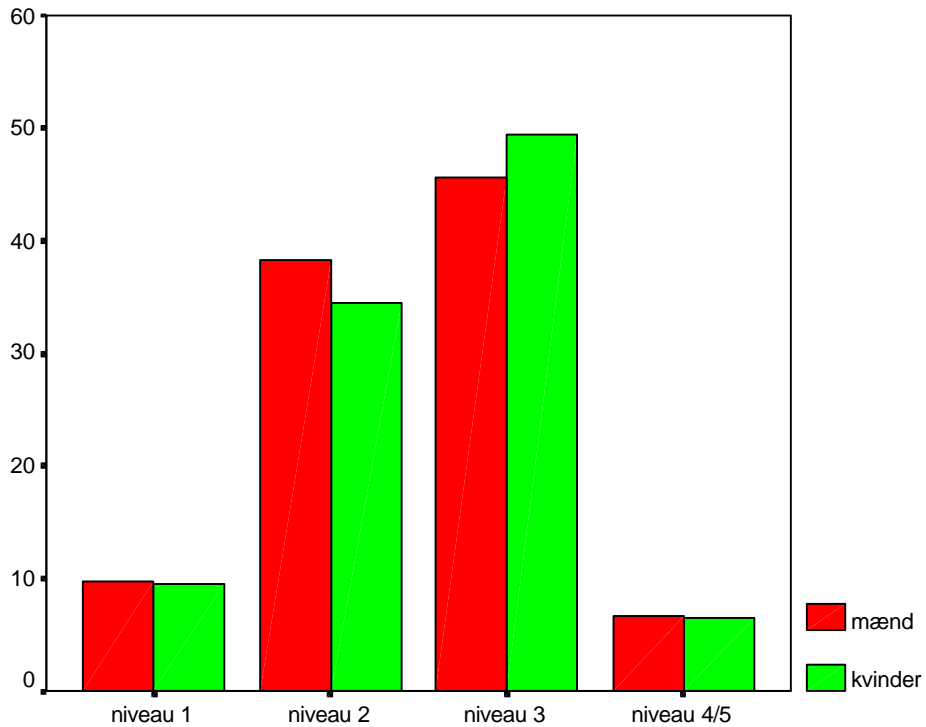
Læsefærdigheder	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt
Procent	9,6	36,4	47,5	6,5	100,0
Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer	324	1235	1609	222	3390
Antal respondenter	290	1103	1437	198	3028

Bem.: I opregningen fra stikprøven til befolkningen er der taget hensyn til respondenternes køn, alder, uddannelse og bopæl. Opregningen er foretaget efter anvisninger fra Statistics Canada.

Der tegner sig altså et billede af, at danskerne generelt placerer sig på det jævne i forbindelse med læsefærdigheder. Det er værd at bemærke, at hele 46% befinder sig på enten niveau 1 eller 2 og dermed har problemer med

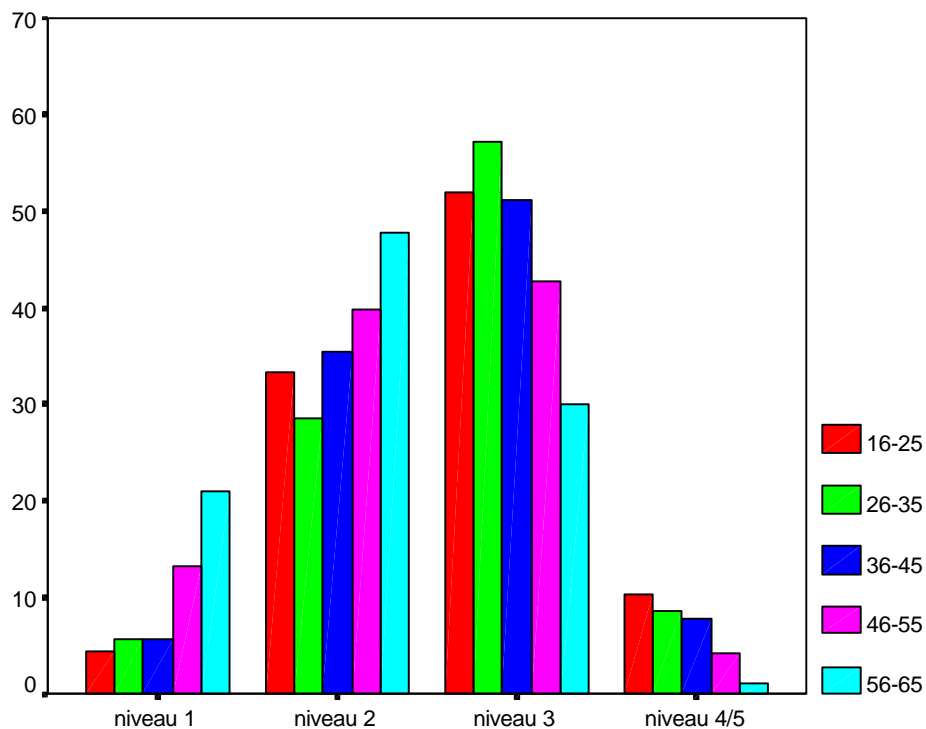
at forstå og bruge en tekst, jf. OECD (1997), hvor færdigheder på niveau 1 og 2 defineres som utilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles i informationssamfundet.

Figur 3.2 Læsefærdigheder og køn. Procent

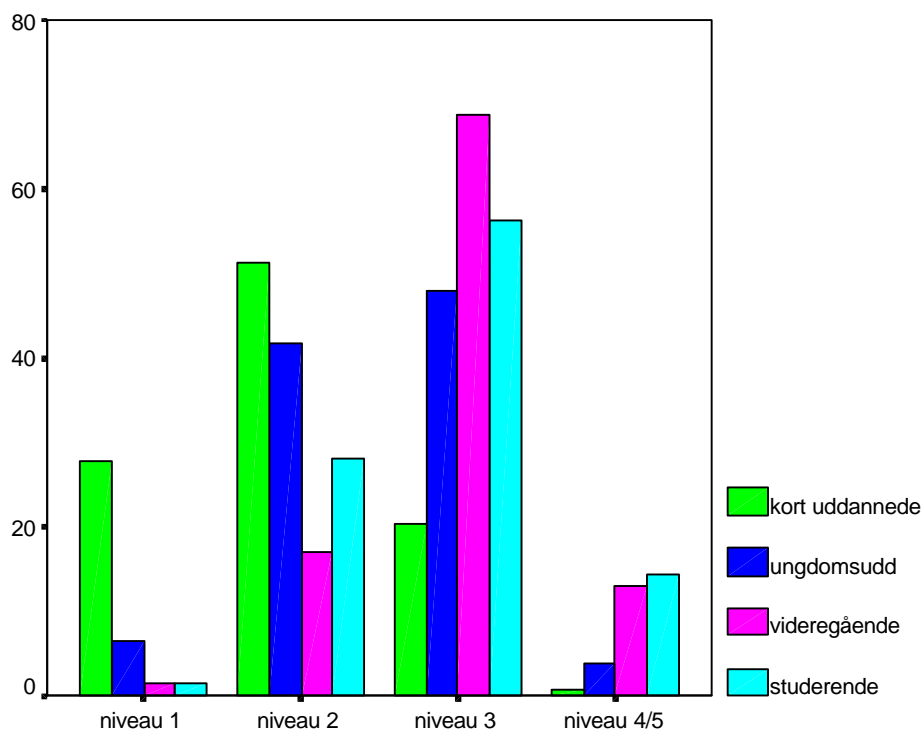
Ifølge figur 3.2, jf. tabel B2.2 i bilag 2, er der ikke signifikant forskel på mænd og kvinders læsefærdigheder.

Figur Læsefærdigheder og alder. Procent
3.3

Der er til gengæld signifikant sammenhæng³ mellem læsefærdigheder og alder, jf. figur 3.3 og tabel B2.3 i bilag 2. Alle aldersgrupper summerer til 100% hen over de fire færdighedsniveauer. 20% i aldersgruppen 56-65 år befinder sig på niveau 1, mens kun 5% af den yngste aldersgruppe placerer sig på dette niveau. Samme tendens findes på de øvrige niveauer. Dog er der lidt flere på niveau 3 blandt de 26-35-årige, sammenlignet med de 16-25-årige.

Figur 3.4 Læsefærdigheder og uddannelse. Procent

Bemærkelsesværdigt i forbindelse med uddannelse og niveau inden for læsefærdigheder er de kortuddannedes markant lavere niveau sammenlignet med andre uddannelsesgrupper, jf. figur 3.4 og tabel B2.4 i bilag 2. Dette er tydeligt i ydernivauerne, hvor 28% af de kortuddannede befinder sig, mens kun 1% af de kortuddannede befinder sig på niveau 4/5. Samlet har godt tre fjerdedele af de kortuddannede læsefærdigheder, der må vurderes til at være utilstrækkelige. Men også ganske mange med en ungdomsuddannelse og en videregående uddannelse ligger på niveau 1 og 2 med hensyn til læsefærdigheder, nemlig henholdsvis 47 og 19%.

Tabel 3.2 Læsefærdigheder og status på arbejdsmarkedet. Procent

Status på arbejdsmarkedet	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
Beskæftigede	7,4	35,5	50,8	6,4	2307
Pensionerede	31,9	46,5	21,0	0,7	355
Ledige	13,4	43,6	39,1	3,8	171
Under udd.	1,5	27,9	56,4	14,2	430
Hjem.gående	16,2	40,4	43,4	-	22
Andet	8,3	45,9	41,2	4,6	107
I alt	9,6	36,4	47,5	6,5	3390

Ser man på de enkelte statuskategorier i relation til arbejdsmarkedet, viser det sig, at ledige, pensionerede og hjemmegående er dårligere læsere end beskæftigede og personer under uddannelse, jf. tabel 3.2. Antalsmæssigt vejer de også tungt i gruppen af dårlige læsere. Det er markant, at 32% af de pensionerede befinder sig på niveau 1 inden for læsning, hvorimod kun 7% af de beskæftigede befinder sig på dette niveau. Det er dermed den gruppe, som er helt uden for arbejdsmarkedet, der har de dårligste læseevner. Knap 80% af de pensionerede har læsefærdigheder på niveau 1 og 2. Ses bort fra de pensionerede og de hjemmegående, har 7 og 35%⁴ af øvrige danskere læsefærdigheder på henholdsvis niveau 1 og 1/2. Det svarer til henholdsvis 200.000 og 1,3 mio. personer. De tilsvarende tal for alle danskere i alderen 16 til 66 år er henholdsvis 300.000 og 1,5 mio.

3.3 Færdigheder i dokumentforståelse

Færdigheder i dokumentforståelse er defineret ved den viden og de færdigheder, der er nødvendige for at finde og bruge information indeholdt i forskellige formularer som fx jobansøgningsskemaer, lønblanketter, køreplaner, kort, tabeller og diagrammer.

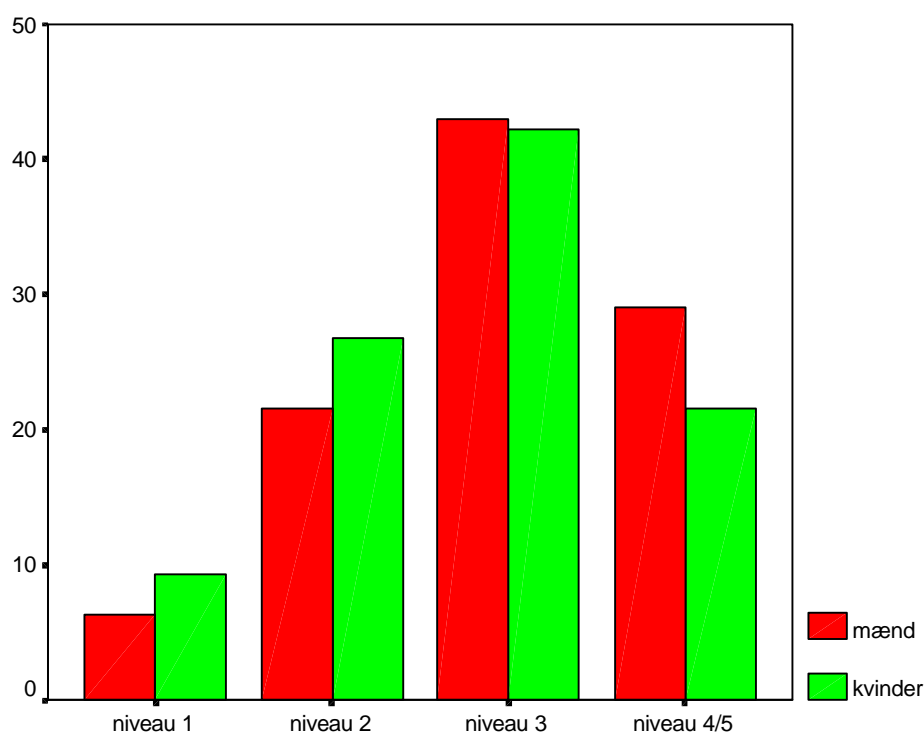
Danskernes færdighederne i dokumentforståelse fordeler sig nogenlunde lig regnefærdighederne, se afsnit 3.4. Dog er der ikke helt så mange på niveau 4/5, jf. tabel 3.3. Størstedelen befinder sig på niveau 3 (43%), mens

kun 8% befinder sig på niveau 1. Hver fjerde dansker ligger på det højeste niveau.

Tabel 3.3 Danskernes færdigheder i dokumentforståelse fordelt på niveauer

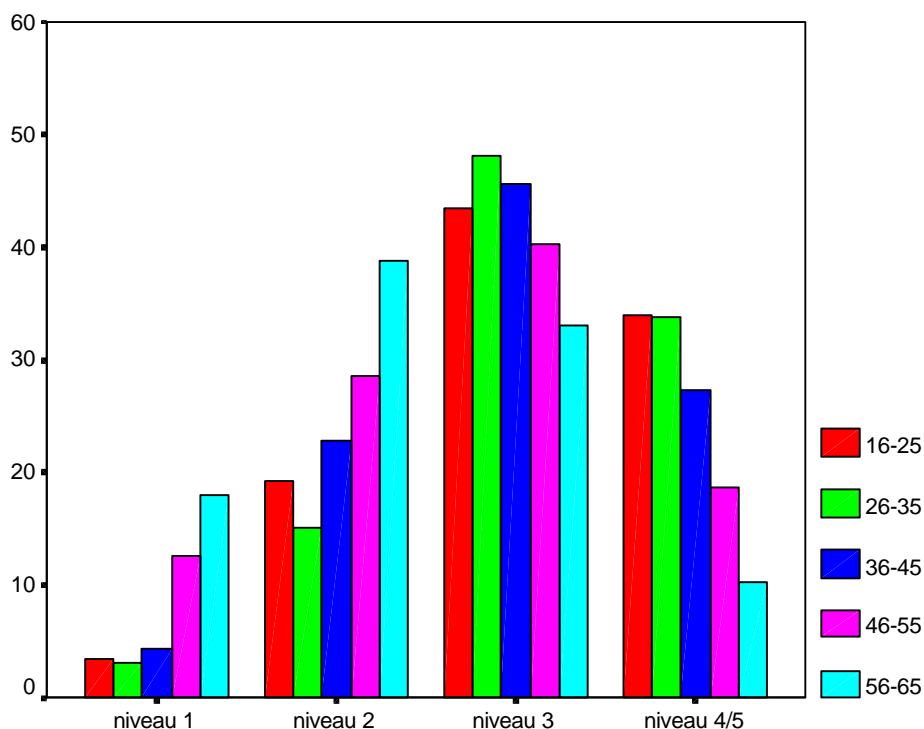
	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt
Procent	7,8	24,2	42,6	25,4	100,0
Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer	264	820	1445	861	3390
Antal respondenter	236	733	1290	769	3028

Figur 3.5 Færdigheder i dokumentforståelse og køn. Procent

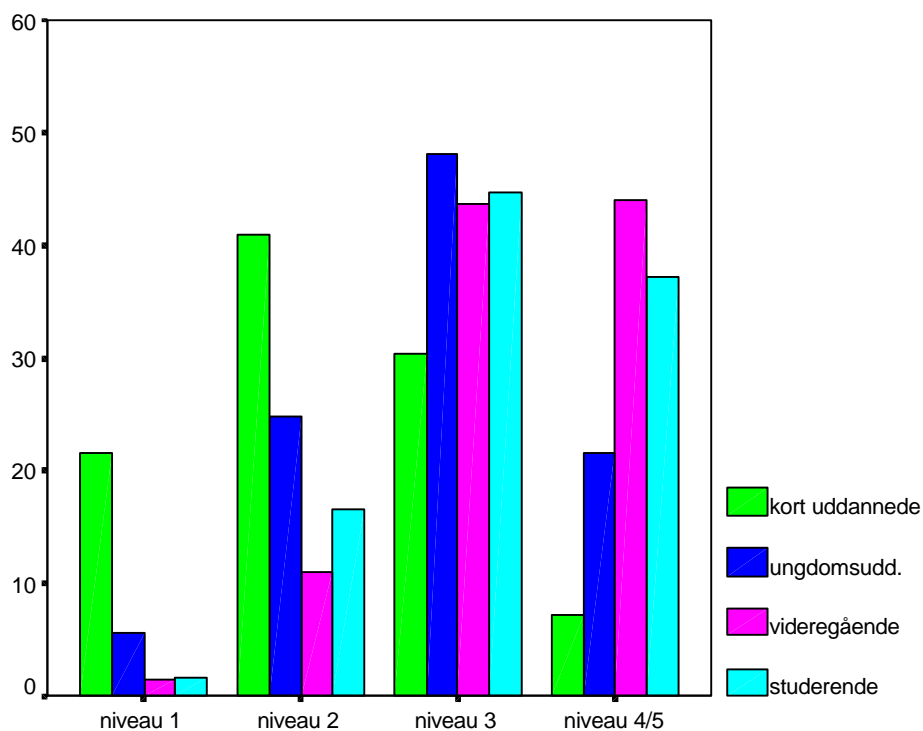
Som i forbindelse med regnefærdigheder, jf. afsnit 3.4, gælder det også for færdigheder i dokumentforståelse, at mænd klarer sig bedre end kvinder. Tendensen er dog ikke så markant, jf. figur 3.5 og tabel B2.5 i bilag 2. Ca. 28% af mændene og ca. 36% af kvinderne ligger på niveau 1 og 2.

Figur Færdigheder i dokumentforståelse og alder. Procent
3.6

Igen ses en sammenhæng mellem alder og færdigheder, jf. figur 3.6 og tabel tabel B2.6 i bilag 2. Den ældste gruppe på 56-65 år adskiller sig markant fra de andre aldersgrupper på niveau 1. 18% af de ældste befinder sig på niveau 1, modsat kun 3% af de yngste mellem 16-25 år. Forskellen mellem aldersgrupperne gør sig igen markant gældende på niveau 4/5. Her befinder kun 19% af de ældste sig, modsat de yngre grupper, hvor 34% af både de 26-35-årige og de 16-25-årige er repræsenteret.

Figur Færdigheder i dokumentforståelse og uddannelse. Procent
3.7

Det ses af figur 3.7 og tabel B2.7 i bilag 2, at der er en klar sammenhæng mellem færdigheder i dokumentforståelse og uddannelsesniveau. Særlig klar er forskellen i fordelingen på niveau 1 og 2, hvor hele 63% af de kortuddannede er repræsenterede, modsat både ungdomsuddannede og personer med en videregående uddannelse, som repræsenteres af henholdsvis 30% og 12%. Forskellen er særlig markant i yderniveauerne. En del af dem, der har en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse, ser altså også ud til at have utilstrækkelige færdigheder i dokumentforståelse.

Tabel 3.4 Færdigheder i dokumentforståelse og status på arbejdsmarkedet

Status på arbejdsmarkedet	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	Total	Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
Beskæftiget	6,1	21,5	44,6	27,8	100,0	2307
Pensioneret	26,4	41,0	28,4	4,2	100,0	355
Ledig	8,6	36,2	40,2	15,0	100,0	171
Under udd.	1,6	16,4	45,0	37,1	100,1	430
Hjemmegå.	27,5	29,2	32,8	10,6	100,1	22
Andet	2,8	37,6	42,4	17,2	100,0	107
I alt	7,8	24,2	42,6	25,4	100,0	3390

Ser man på sammenhængen mellem arbejdsmarkedsstatus og færdigheder i dokumentforståelse, er det tydeligt, at det især er de pensionerede og hjemmegående, der har de ringeste færdigheder, jf. tabel 3.4. På niveau 2 er det dog værd at lægge mærke til, at de ledige, ud over pensionerede og hjemmegående, placerer sig med en høj procent på 36. Med hensyn til de pensionerede gælder, at en betydelig del af dem er førtidspensionister eller personer på andre former for overførselsindkomst og med en alder under 60 år.

Mens ca. 264.000 (8%) og 1.085.000 (32%) danskere har færdigheder i dokumentforståelse på henholdsvis niveau 1 og 1/2, er de tilsvarende tal for de danskere, som ikke er pensioneret eller hjemmegående, henholdsvis 165.000 (6%) og 830.000 (28%)⁵.

3.4 Regnefærdigheder

Regnefærdigheder er defineret ved den viden og de færdigheder, der er nødvendige for at kunne bruge de forskellige regnearter – enten alene eller i sammenhæng – med hensyn til tal/cifre indeholdt i skriftligt materiale som fx afstemme et checkhæfte, regne drikkepenge ud, færdiggøre en ordreformular eller udregne rentesatsen ved et lån, jf. kapitel 2.

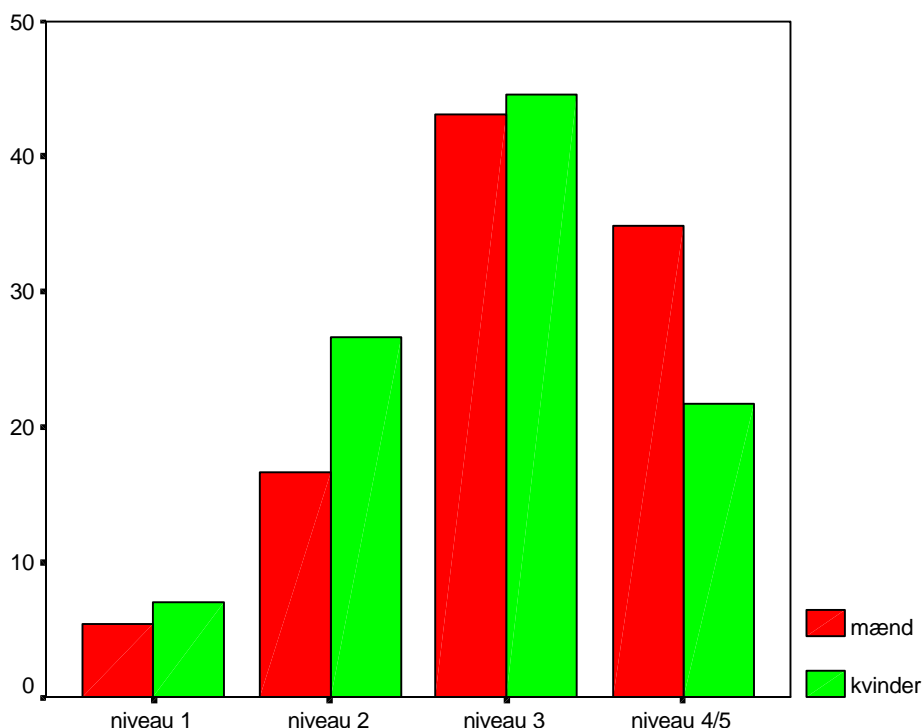
Generelt set er danskernes regnefærdigheder relativt bedre end deres læsefærdigheder. Tabel 3.5 viser, at hovedparten af danskerne befinder sig på niveau 3 (44%) eller på niveau 4/5 (28%).

Tabel 3.5 Fordelingen af danskernes regnefærdigheder på niveauer

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt
Procent	6,2	21,5	43,9	28,4	100,0
Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer	211	729	1489	962	3390
Antal af respondenter	188	651	1329	859	3028

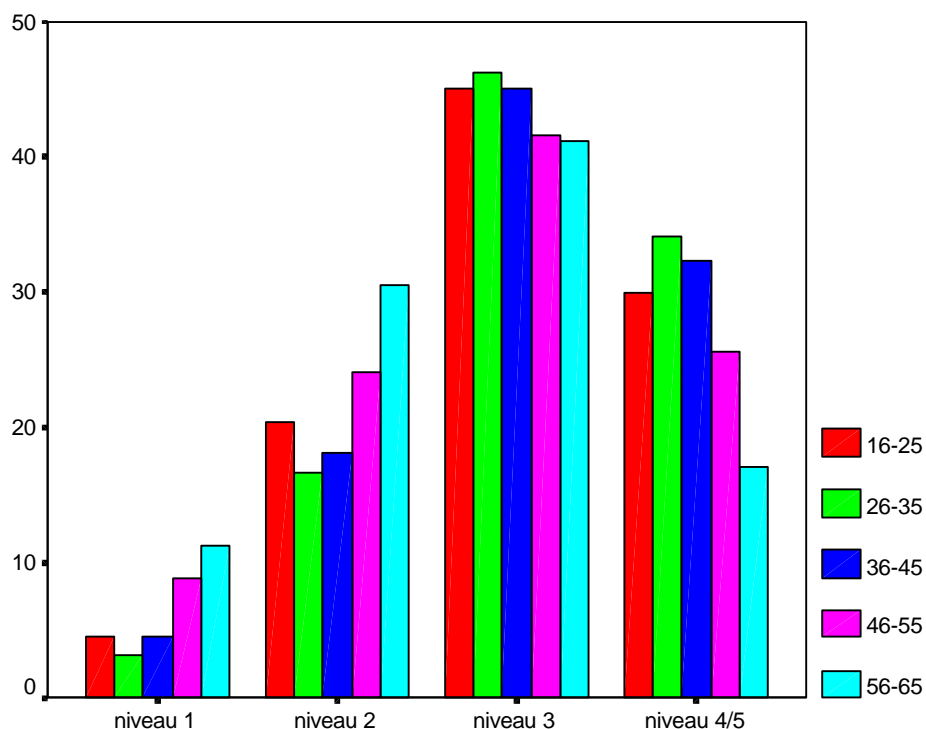
Modsat læsefærdighederne, ser det i forbindelse med regnefærdigheder ud til, at kønnet spiller en rolle, jf. figur 3.8 og tabel B2.8 i bilag 2. Dette kan muligvis forklares med, at flere mænd befinder sig i tekniske job og således i højere grad end kvinder har brug for regnefærdigheder i det daglige.

Figur 3.8 Regnefærdigheder og køn. Procent

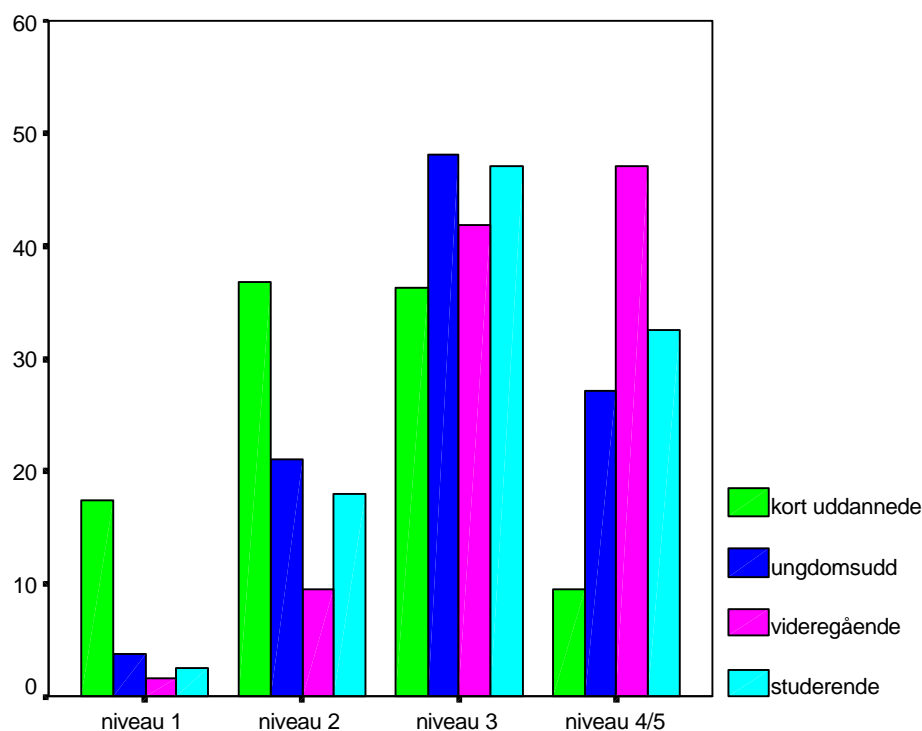
Mænd er bedre end kvinder til at regne, og forskellen ses især på niveau 2 og 4/5. På niveau 2 befinder 27% af kvinderne sig, mens kun 17% af mændene er på dette niveau. Tilsvarende er den procentvise andel af mænd på niveau 4/5 væsentlig højere end kvinders.

Figur 3.9 Regnefærdigheder og alder. Procent

I figur 3.9 og tabel B2.9 i bilag 2 ses en forskel i fordelingen af regnefærdigheder på aldersgrupper. 11% af de 56-66-årige befinder sig på niveau 1, modsat de 16-25-årige, hvor kun 5% befinder sig på dette niveau. Den ældste aldersgruppes procentvise andel inden for de bedste niveauer er således mindre end de yngste aldersgrupper. Men samlet er der dog forholdsvis mange 16-25-årige på niveau 1 og 2 (25%), mens den laveste andel på disse to niveauer tilsammen findes blandt de 26-35-årige. Dette kunne tyde på, at evnen til at regne øges i forbindelse med erhvervsarbejde.

Figur Regnefærdigheder og uddannelse. Procent
3.10

Der findes en klar sammenhæng mellem uddannelse og regnefærdighedsniveau, jf. figur 3.10 og tabel B2.10 i bilag 2. Forskellen er tydeligst mellem de kortuddannede og dem med en videregående uddannelse. Den er dog også stor i forhold til de, der har gennemført en ungdomsuddannelse. Men på trods af dette befinder henholdsvis 25 og 11% af dem med en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse sig på niveau 1 og 2 med hensyn til regnefærdigheder.

Tabel 3.6 Regnefærdigheder og status på arbejdsmarkedet

Status på arbejdsmarkedet	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	Total	Afregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
Beskæftiget	5,0	18,4	45,1	31,6	100,1	2307
Pensioneret	17,9	35,3	36,2	10,7	100,1	355
Ledig	8,6	32,3	37,7	21,3	99,9	171
Under udd.	2,5	18,0	47,1	32,4	100,0	430
Hjemmegå.	10,3	46,5	31,3	12,0	100,1	22
Andet	5,0	34,9	43,0	17,0	99,9	107
I alt	6,2	21,5	43,9	28,4	100,0	3390

Der ses her en sammenhæng mellem status på arbejdsmarkedet og regnefærdigheder, jf. tabel 3.6. De bedst fungerende er således beskæftigede eller under uddannelse, mens tyngden på de lave færdighedsniveauer består af pensionerede, ledige og hjemmegående.

Ca. 210.000 (6%) har færdigheder på niveau 1, mens 950.000 (28%) har regnefærdigheder på niveau 1 og 2. Ses bort fra de pensionerede og hjemmegående, er de tilsvarende tal 144.000 (5%) og 750.000 (25%)⁶.

3.5 Sammenfatning

Sammenlignet med andre lande ligger danskernes læse-regne-færdigheder på et højt niveau, defineret ved, at forholdsvis mange, sammenlignet med andre landes befolkninger, ligger over de færdighedsniveauer, som den internationale undersøgelse har fastlagt som utilstrækkelige. På de tre færdighedsområder, læsning, dokumentforståelse og regning, som tilsammen fastlægger befolkningens læse-regne-færdigheder, er danskerne bedst i dokumentforståelse og regning. Færdighederne er kategoriseret i fire niveauer. Næsten tre fjerdedel af den danske befolkning befinder sig på de to højeste niveauer med hensyn til regnefærdigheder, mens ca. to tredjedele i dokumentforståelse er på disse niveauer. Med hensyn til færdighederne i læsning, er det godt og vel halvdelen af befolkningen, som har færdigheder

på de to højeste niveauer. Det betyder, at der specielt med hensyn til læsefærdigheder er en hel del danskere, hvis færdigheder er utilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles til læse-regne-færdighederne ifølge den internationale undersøgelses definition af utilstrækkelige færdigheder. Men ligegyldigt, hvilket færdighedsområde der betragtes, vil mange danskere efter denne definition, hvor kravene er sat højt, have utilstrækkeliglæse-regne-færdigheder. Afhængig af, hvilket færdighedsområde der er tale om, drejer det sig om mellem 1,0 og 1,5 mio. personer i alderen 16 til 65 år. Ses der bort fra dem, der ikke er på arbejdsmarkedet, dvs. først og fremmest de pensionerede, drejer det sig om mellem 0,8 og 1,3 mio.

Ses alene på dem, der befinder sig på det laveste færdighedsniveau, er der tale om, at mellem 200.000 og 300.000 danskere – alt afhængig af, hvilket færdighedsområde der betragtes – i alderen 16 til 65 år, har væsentlige problemer med at læse de forskellige typer af tekster, som de møder på arbejde og i det daglige. En stor del af dem med de ringeste færdigheder, dvs. på niveau 1, står dog uden for arbejdsmarkedet. Ses der bort fra dem, drejer det sig om mellem 150.000 og 200.000.

Når der ses på færdighedernes fordeling på forskellige grupper i befolkningen, er der en overvægt af kortuddannede, ældre, pensionister og hjemmegående, blandt dem, der klarer sig utilfredsstillende. Men også blandt dem, der har en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse, er der en del, som har utilstrækkelige færdigheder. Fx i regning, hvor 25% og 10% af dem med henholdsvis en ungdomsuddannelse og en videregående uddannelse ligger på de to laveste færdighedsniveauer.

De ledige ser ud til at have udmærkede færdigheder i dokumentforståelse og regning, når de sammenlignes med de øvrige grupper på arbejdsmarkedet. Det gælder dog med hensyn til læsning, at 13% af de ledige befinder sig på det laveste niveau, sammenlignet med gennemsnittet på 9%.

Noter

3. Når udtryk som markant eller afgørende sammenhæng anvendes i denne rapport, er der tale om statistisk signifikante sammenhænge.
4. Fremgår ikke direkte af tabel 3.2. Ca. 3 mio. personer er på arbejdsmarkedet eller under uddannelse.
5. Fremgår ikke direkte af tabel 3.4. Se også note 2.
6. Fremgår ikke direkte af tabel 3.6. Se også note 2.

4 **Selvurdering af færdigheder i forhold til arbejde og dagligdag**

Interviewpersonerne er blevet bedt om at vurdere deres læse-skrive-regne-færdigheder i forhold til deres arbejde, og hvorvidt de oplever at disse begrænser deres fremtidige muligheder på arbejdsmarkedet. På samme måde har de vurderet deres færdigheder i forhold til deres behov for at læse, skrive og regne i dagligdagen. I det følgende ses nærmere på, hvordan danskerne vurderer deres læse-skrive-regnefærdigheder, og disse vurderinger modstilles deres faktiske færdigheder. Hvis oplevelsen af egne færdigheder ikke fordeler sig ens i forskellige grupper uafhængig af, hvilket niveau man faktisk læser og regner på, kan det tyde på, at nogle danskere har et arbejde eller en dagligdag, hvor deres færdigheder i mindre udstrækning slår til i sammenligning med andre.

4.1 **Færdigheder i forhold til krav på arbejde**

Godt halvdelen (54%) af de danskere, der har været i beskæftigelse i kortere eller længere tid inden for de seneste tolv måneder forud for undersøgelsestidspunktet, oplever, at deres læsefærdigheder er virkelig gode i forhold til kravene på arbejdet. Kun godt 2% finder, at de er dårlige eller ikke særligt gode. Men når der ses på de personer, som har læsefærdigheder på niveau 1, er det godt 10%, der finder, at de er dårlige eller ikke særlig gode i forhold til kravene på arbejdsmarkedet. Og det er langt færre i denne gruppe, der oplever, at de er virkelig gode sammenlignet med de bedste læsere – niveau 4/5. Det er således langt fra alle danskere, der oplever, at deres læsefærdigheder er virkelig gode i forhold til de krav, der stilles til deres læsefærdigheder på arbejdet.

Overordnet er der en klar tendens til, at dem, der har de bedste

læsefærdigheder også er dem, der i størst omfang oplever, at færdighederne er virkelig gode eller gode i forhold til kravene på deres arbejde. 75% af dem, der har læsefærdigheder på niveau 4/5, vurderer således, at deres læsefærdigheder er virkelig gode i forhold til kravene på deres arbejde. Alle, at de er gode eller virkelig gode.

Tabel 4.1 Selvfattede læse-skrive-regne-færdigheder i forhold til kravene på jobbet modstillet de faktiske færdigheder. Personer, der har været i beskæftigelse inden for de sidste 12 måneder. Procent

	Virkelig gode	Gode	Ikke særlig gode	Dårlige	Ved ikke	I alt	1000 personer
Selvfattede læsefærdigheder i forhold til faktiske færdigheder i læsning							
Niveau 1	22,1	64,8	6,8	3,6	2,8	100,1	195
Niveau 2	42,7	52,9	2,4	0,5	1,5	100,0	985
Niveau 3	64,1	34,5	0,8	0,2	0,5	100,1	1420
Niveau 4/5	74,9	25,1	0,0	0,0	0,0	100,0	204
I alt	54,4	42,4	1,7	0,5	1,0	100,0	2805
Selvfattede skrivefærdigheder ¹ i forhold til faktiske færdigheder i læsning							
Niveau 1	18,0	54,4	17,9	6,3	3,4	100,0	195
Niveau 2	36,6	51,6	9,0	1,0	1,8	100,0	985
Niveau 3	57,9	37,9	3,5	0,2	0,7	100,2	1420
Niveau 4/5	73,6	25,4	0,6	0,0	0,5	100,1	204
I alt	48,8	42,9	6,2	0,9	1,2	100,0	2805
Selvfattede regnefærdigheder i forhold til faktiske færdigheder i regning							
Niveau 1	12,9	39,4	23,0	12,8	12,0	100,1	137
Niveau 2	28,8	52,3	12,4	1,6	4,9	100,0	524
Niveau 3	42,8	51,2	2,8	0,1	3,1	100,0	1263
Niveau 4/5	63,8	34,3	0,6	0,0	1,4	100,1	882
I alt	45,3	45,5	4,9	1,0	3,3	100,0	2806

Bem.: Omfatter personer, der i kortere eller længere tid har haft beskæftigelse inden for de seneste 12 måneder forud for undersøgelsestidspunktet. Tabellen omfatter derfor ca. 500.000 flere personer end tabel 3.6, som består af personer med fuldtidsbeskæftigelse i de forudgående 12 måneder. Dermed omfatter nærværende tabel en gruppe af personer med løs tilknytning til arbejdsmarkedet og forholdsvis ringe færdigheder.

1 Skrivefærdigheder er ikke testet, men alene vurderet af respondenterne.

Det er en generel tendens, at folk, der adspørges om deres kunnen, svarer positivt om denne. Det betyder, at besvarelsen med hensyn til, hvor gode interviewpersonernes færdigheder er i forhold til kravene i deres arbejde, må forventes at være overvurderede. Af samme grund kan det, at kun 22% af dem, der har læsefærdigheder på niveau 1, oplever, at deres læsefærdigheder i forhold til jobkravene er virkelig gode, muligvis dække over, at betydeligt flere har problemer med at leve op til de krav om læsefærdigheder, der stilles på deres arbejde. Manglende erkendelse af utilstrækkelige læse-regne-færdigheder må anses for en væsentlig barriere for motivationen for at deltage i almen voksenuddannelse.

Det ville derfor i et videre perspektiv være interessant at undersøge/teste, hvordan de konkrete læse-skrive-regne-opgaver på arbejde klares og modstille disse resultater dels med de selvoplevede færdigheder og dels med testresultater fra det testmateriale, som er anvendt i denne undersøgelse. På den måde ville der også ske en ekstern validering af det i denne undersøgelse anvendte testmateriale, således at de opnåede resultater i denne undersøgelse kunne relateres tættere til de konkrete udfordringer i forskellige arbejdssituationer med hensyn til læse-regne-færdigheder.

Hvis alle havde job, hvor kravene til deres læsefærdigheder svarede til deres faktiske færdigheder, måtte det forventes, at alle uafhængig af deres faktiske færdigheder fandt, at færdighederne svarede til kravene i deres arbejde. Men sådan er det altså ikke. Også en del af dem, der har læse-regne-færdigheder over det minimumsniveau, som er fastlagt i den internationale undersøgelse, giver udtryk for, at de er utilstrækkelige. Forholdet mellem jobkrav og færdigheder er afgørende.

Med hensyn til skrive-regne-færdigheder er der væsentlig flere, som finder, at deres færdigheder ikke er tilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles på deres arbejde. Således oplever knap hver fjerde dansker blandt dem, der ligger på niveau 1 i læsefærdigheder, at hans/hendes skrivefærdigheder er dårlige eller ikke særlig gode i forhold til de krav, der stilles i arbejdet. Det samme tal for dem der ligger på niveau 2 med hensyn til læsefærdigheder er godt 10%, mens de bedst læsende – niveau 4/5 – ikke oplever væsentlige problemer med at klare de krav, arbejdet stiller til deres skrivefærdigheder.

De selvopfattede regnefærdigheder i forhold til kravene i arbejdet og de faktiske regnefærdigheder er også belyst i tabel 4.1. Knap 50% af dem, der

har klaret sig dårligst i testen af regnefærdigheder – niveau 1 – finder, at deres regnefærdigheder er dårlige eller ikke særlig gode i forhold til kravene på arbejdet. Og blandt dem, der i testen har klaret sig bedst – niveau 4/5 – er der færre, der oplever, at deres regnefærdigheder er virkelig gode sammenlignet med, hvor mange der fandt, at deres læse-skrive-færdigheder var virkelig gode.

Så selv om danskerne er gode til at regne, stilles der tilsyneladende så store krav til regnefærdighederne, at flere oplever, at de er mindre gode til at klare arbejdets krav til regning sammenlignet med kravene til læsning. Samlet er der en klar sammenhæng mellem de faktiske færdigheder og danskernes vurdering af, om disse er tilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles til dem på arbejdet. Blandt dem, der klarer sig bedst i testen af færdigheder, findes også færrest, der oplever, at disse ikke er tilstrækkelige i forhold til arbejdets krav. Omvendt for dem, der har de ringeste faktiske færdigheder. Hver fjerde blandt dem med de ringeste regnefærdigheder oplever, at deres regnefærdigheder ikke er tilstrækkelige, mens hver tiende af dem, der har de dårligste læsefærdigheder har den samme vurdering med hensyn til egne læsefærdigheder. Generelt oplever flere, at deres læsefærdigheder er tilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles på arbejdspladsen, sammenlignet med vurderingen af færdighederne i dokumentforståelse og regning. Det er da også fra tidligere undersøgelser kendt, se Elbro m.fl. (1995), at selvvurdering af læsefærdigheder er overordentlig afhængig af, hvor frit stillet man er til at vælge tekst og forståelsesniveau. Derimod er frihedsgraderne i forbindelse med dokumentforståelse og regning mindre.

4.2 **Læse-regne-færdigheder og læsning af forskellige typer tekst på arbejde**

Med de påviste forskelle med hensyn til, hvordan danskerne oplever deres læsefærdigheder i forhold til kravene på arbejde, er det interessant at få belyst, hvilke typer af skriftligt materiale der læses på arbejde afhængig af, hvilke færdigheder man har. I tabel 4.2. har vi valgt at vise de beskæftigedes færdigheder i dokumentforståelse i forhold til, hvor ofte forskellige typer af tekster læses på arbejde.

Tabel 4.2 Færdigheder i dokumentforståelse modstillet antal gange, man læser forskellige tekster på arbejdet. Personer der har været i beskæftigelse inden for de sidste 12 måneder. Procent

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt	1000 personer
Breve eller notater						
Over en gang om ugen	3,9	20,1	45,5	30,6	100,1	2153
Under en gang om ugen	12,4	26,9	39,0	21,8	100,1	653
Rapporter, artikler, magasiner eller tidsskrifter						
Over en gang om ugen	3,0	18,9	44,8	33,3	100,0	1732
Under en gang om ugen	10,5	26,2	42,5	20,8	100,0	1073
Manualer, brugerhåndbøger eller opslagsværker						
Over en gang om ugen	2,5	16,5	46,0	35,1	100,1	1499
Under en gang om ugen	9,8	27,6	41,4	21,1	99,9	1301
Diagrammer eller skemaer						
Over en gang om ugen	3,3	16,1	44,4	36,2	100,0	1270
Under en gang om ugen	8,0	26,3	43,6	22,1	100,0	1530
Regninger, fakturaer, regneark eller budgetskemaer						
Over en gang om ugen	2,9	18,3	45,9	33,0	100,1	1251
Under en gang om ugen	8,2	24,4	42,4	25,0	100,0	1551
Skriftligt materiale på andet sprog end dansk						
Over en gang om ugen	0,8	11,0	45,2	43,0	100,0	787
Under en gang om ugen	7,8	25,8	43,5	22,9	100,0	2018
Vejledninger eller instruktioner, fx til medicin, opskrifter eller andre produkter						
Over en gang om ugen	3,7	20,1	44,0	32,2	100,0	1080
Under en gang om ugen	7,1	22,6	44,0	26,3	100,0	1724
I alt	5,9	21,7	43,9	28,5	100,0	2800

Bem: Antal svar varierer over de forskellige spørgsmål. Det samlede antal svar »i alt i tabellen« er derfor det laveste antal.

I forhold til alle typer af skriftligt materiale viser tabel 4.2, at dem, der har de bedste færdigheder i dokumentforståelse, også er dem, der oftest læser

disse materialer. Omvendt for dem, der ligger på det laveste færdighedsniveau på dokumentforståelse, hvor ca. under halvt så mange læser den pågældende type tekst mere end en gang om ugen, sammenlignet med hvor mange der læser den mindre end en gang om ugen. Særlig markant er det, at dem, der har færdigheder i dokumentforståelse på niveau 1, meget sjældent læser skriftligt materiale på et andet sprog end dansk på deres arbejde. I tabel 4.3, som delvis svarer til tabel 4.2, er således angivet, hvor stor en andel på de enkelte færdighedsniveauer, der læser forskellige typer af skriftligt materiale mere end en gang om ugen. Godt halvdelen af dem, der befinder sig på niveau 1 med hensyn til færdigheder i dokumentforståelse, læser breve eller notater mere end en gang om ugen. Fra niveau 1 til 2 er der et betydeligt spring, idet godt 70% på niveau 2 læser breve eller notater mere end en gang om ugen. Samlet må det vurderes, at forholdsvis mange danskere på niveau 1 og 2 ugentlig/i det daglige skal læse forskellige typer af skriftligt materiale. Dette kan være en væsentlig forklaring på, at en del oplever, at deres færdigheder ikke er tilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles til deres læse-regne-færdigheder på arbejdet.

Tabel 4.3 Andel af respondenter, fordelt på færdighedsniveau i dokumentforståelse, der angiver at læse forskellige tekster på arbejdet mere end en gang om ugen. Personer der har været i beskæftigelse inden for de sidste 12 måneder. Procent

	Breve eller notater	Rapporter, artikler	Manualer, brugerehåndbøger	Diagrammer eller skemaer	Regninger, fakturaer, regneark mv.	Andet sprog end dansk	Vejledninger	1000 personer
Færdigheder i dokumentforståelse								
Niveau 1	50,7	31,3	22,6	25,7	21,9	3,7	24,7	163
Niveau 2	71,2	53,8	40,7	33,6	37,7	14,3	35,7	607
Niveau 3	79,4	63,0	56,1	45,9	46,7	28,9	38,5	1228
Niveau 4/5	82,2	72,1	65,7	57,6	51,5	42,3	43,5	798
I alt	76,7	61,7	53,5	45,4	44,7	28,1	38,5	2796

Bem: Antal svar varierer over de forskellige spørgsmål. Det samlede antal svar »i alt i tabellen« er derfor det laveste antal.

4.3 Færdigheder i forhold til jobmuligheder

Spørgsmålet er nu, om de beskæftigede oplever, at deres læse-regne-færdigheder begrænser deres muligheder på arbejdsmarkedet. Tabel 4.4. belyser, hvor mange der på de forskellige færdighedsniveauer inden for læsning, dokumentforståelse og regning oplever, at deres færdigheder begrænser deres jobmuligheder, herunder muligheder for forfremmelse.

Tabel 4.4 Egen vurdering af, hvorvidt læse-skrive-regne-færdigheder begrænser jobmuligheder, opgjort på færdighedsniveau. Personer der har været i beskæftigelse inden for de sidste 12 måneder.
Procent

	Meget begrænsende	Noget begrænsende	Slet ikke begrænsende	I alt	1000 personer
Vurdering af læsefærdigheder modstillet faktiske færdigheder i læsning					
Niveau 1	10,8	20,4	68,8	100,0	195
Niveau 2	1,2	11,9	86,9	100,0	982
Niveau 3	0,4	2,3	97,3	100,0	1419
Niveau 4/5	0,0	0,5	99,6	100,1	204
I alt	1,4	6,8	91,8	100,0	2800
Vurdering af skrivefærdigheder ¹ modstillet faktiske færdigheder i læsning					
Niveau 1	9,0	27,0	64,0	100,0	189
Niveau 2	2,0	14,8	83,2	100,0	983
Niveau 3	0,7	4,8	94,5	100,0	1420
Niveau 4/5	0,0	1,8	98,2	100,0	204
I alt	1,7	9,6	88,7	100,0	2797
Vurdering af regnefærdigheder modstillet faktiske færdigheder i regning					
Niveau 1	15,7	37,0	47,4	100,1	134
Niveau 2	4,1	22,5	73,4	100,0	520
Niveau 3	1,0	10,9	88,1	100,0	1260
Niveau 4/5	0,0	4,2	95,8	100,0	882
I alt	2,0	12,2	85,8	100,0	2796

1 Skrivefærdigheder er ikke testet, men alene vurderet af respondenterne.

Der viser sig en klar tendens til, at forholdsvis mange med ringe færdigheder – niveau 1 – oplever, at deres muligheder på arbejdsmarkedet begrænses af deres læse-regne-færdigheder. Således er det over halvdelen af dem, der har regnefærdigheder på niveau 1, der oplever, at deres regnefærdigheder begrænser mulighederne meget eller noget. 16% finder, at de er meget, og 37%, at de er noget begrænsende for mulighederne på arbejdsmarkedet. Over en tredjedel af dem, der er på niveau 1 og 2 i læsning, synes, at deres skrivefærdigheder er begrænsende i forhold til deres muligheder på arbejdsmarkedet, mens det tilsvarende tal for vurderingen af læsefærdigheder er knap en tredjedel. Kun få af dem, der har færdigheder på niveau 4/5, oplever, at disse er begrænsende for deres muligheder på arbejdsmarkedet. Og blandt dem, der befinder sig på niveau 3, er det også begrænset, hvor mange der oplever problemer i forhold til mulighederne på arbejdsmarkedet. Konklusionen er derfor, at mange af dem med de dårligste læse-regne-færdigheder oplever, at disse begrænser deres muligheder på arbejdsmarkedet.

4.4 Færdigheder i forhold til dagligdagen

De selvopfattede færdigheder i læsning, dokumentforståelse og regning i forhold til dagligdagen afviger ikke væsentligt fra vurderingen af disse færdigheder i forhold til arbejde. Men relativt flere oplever dog, at deres færdigheder er utilstrækkelige i forhold til dagligdagen sammenlignet med arbejdet. Den væsentligste forklaring på dette er, at de beskæftigedes færdigheder i gennemsnit er bedre end befolkningens som helhed – kun de beskæftigede har af gode grunde vurderet deres færdigheder i forhold til arbejde.

Godt halvdelen af alle danskere oplever, at deres læsefærdigheder er virkeligt gode (58%) i forhold til kravene i dagligdagen. Kun godt 3% finder, at deres læsefærdigheder ikke er særligt gode, eller ligefrem dårlige. Når man ser på de personer, der findes på niveau 1 og 2, er det dog godt 15% af disse, der finder, at deres læsefærdigheder ikke er særlig gode eller dårlige når det gælder krav i hverdagen, samtidig med at de sammenlignet med de læsere, der findes på niveau 3-5, i langt mindre grad mener, at de er

virkeligt gode (22%).

Der findes altså en stor andel af danskere, der ikke mener, at de besidder nogle virkeligt gode læseevner i forhold til de krav, der bliver stillet i hverdagen.

Der er en klar tendens til, at dem, der oplever, de besidder virkeligt gode læsefærdigheder, også er dem, der befinder sig på niveau 3-5. Af dem, der er på niveau 4/5, mener fx 86%, at deres læsefærdigheder er virkelig gode. Dette svarer således meget til selvvurderingen i forhold til kravene på arbejdspladsen, jf. afsnit 4.1.

Tabel 4.5 Selvfattede læse-skrive-regne-færdigheder i forhold til kravene i dagligdagen, modstillet de faktiske færdigheder. Procent

	Virkelig gode	Gode	Ikke særlig gode	Dårlige	Ved ikke	I alt	1000 personer
Selvfattede læsefærdigheder i forhold til kravene i dagligdagen sammenholdt med faktiske færdigheder i læsning							
Niveau 1	22,1	62,8	11,7	3,4	-	100,0	324
Niveau 2	46,8	50,1	2,7	0,3	-	99,9	1235
Niveau 3	69,9	29,7	0,4	-	-	100,0	1609
Niveau 4/5	86,1	13,9	-	-	-	100,0	221
I alt	58,0	39,3	2,3	0,4	-	100,0	3389
Selvfattede skrivefærdigheder ¹ i forhold til kravene i dagligdagen sammenholdt med faktiske færdigheder i læsning							
Niveau 1	18,6	53,7	19,3	7,9	0,5	100,0	324
Niveau 2	39,1	49,7	9,6	1,2	0,4	100,0	1235
Niveau 3	63,9	33,5	2,5	-	0,1	100,0	1609
Niveau 4/5	80,4	18,6	1,0	-	-	100,0	221
I alt	51,6	40,3	6,6	1,2	0,2	99,9	3389
Selvfattede regnefærdigheder i forhold til kravene i dagligdagen sammenholdt med faktiske færdigheder i regning							
Niveau 1	15,8	47,6	26,9	9,7	-	100,0	211
Niveau 2	29,7	57,4	11,5	1,4	-	100,0	729
Niveau 3	49,4	47,2	2,8	0,4	0,2	100,0	1489
Niveau 4/5	71,2	28,5	0,2	-	0,1	100,0	961
I alt	49,2	44,1	5,5	1,1	0,1	100,0	3389

1 Skrivefærdigheder er ikke testet, men alene vurderet af respondenteren.

Med hensyn til skrive-regne-færdigheder er der flere, end når det gælder læsefærdigheder, der mener, at deres evner ikke stemmer overens med de krav, der bliver stillet i hverdagen. Således finder eksempelvis godt 37% på niveau 1, at de er enten dårlige eller ikke særlig gode, når det gælder regne-færdigheder i forhold til de krav, der stilles i hverdagen. Det tilsvarende tal med hensyn til skrivefærdigheder er 27.

Samlet kan det konkluderes, at der blandt dem, der er dårligst til at læse og regne – niveau 1 og 2 – er en hel del, der ikke mener, at deres færdigheder er tilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles i hverdagen.

Tabel 4.6 Samlet tilfredshed med egne læse-skrive-færdigheder. Fordelt på niveauer for læsefærdigheder

	Virkelig tilfreds	Ret tilfreds	Ret utilfreds	Meget utilfreds	Ved ikke	I alt	1000 personer
Niveau 1	16,2	65,9	12,1	4,2	1,6	100,0	324
Niveau 2	36,1	56,5	6,4	0,7	0,3	100,0	1235
Niveau 3	60,2	38,2	1,5	-	0,1	100,0	1609
Niveau 4/5	77,2	22,8	-	-	-	100,0	221
I alt	48,3	46,5	4,2	0,7	0,3	100,0	3389

Tabel 4.6 viser, at der generelt er sammenhæng mellem tilfredshedsgraden af færdigheder og det målte færdighedsniveau. Tilfredshedsgraden stiger væsentligt med niveau. Det er markant, at 77% af dem, der befinder sig på niveau 4/5, er virkelig tilfredse, når de modstilles de, der befinder sig på niveau 1, hvor kun 16% er virkelig tilfredse med deres læsefærdigheder. Der er således en del danskere, som oplever en utilstrækkelighed i forhold til de krav, de møder i dagligdagen. Og nogle – dem, der reelt er gode – oplever på den anden side, at de har ret gode færdigheder.

4.5 Læse-regne-færdigheder på arbejde og i dagligdagen

Mellem de selvopfattede færdigheder i forhold til arbejde og dagligdag er

der som påvist, ikke de store forskelle inden for de fire færdighedsniveauer. Spørgsmålet er derfor, om det er de samme personer, der finder, at deres færdigheder både er utilstrækkelige i forhold til arbejde og dagligdagen. Umiddelbart måtte det forventes, at den enkelte havde lettere ved at tilpasse de daglige udfordringer i forhold til at læse, skrive og regne til de faktiske færdigheder, mens kravene på arbejdspladsen i mindre udstrækning fastsættes af den enkelte. Af samme grund kunne det forventes, at flere vil opleve, at deres færdigheder ikke slår til i forhold til arbejdslivet, mens de gør det i forhold til dagligdagen. Af tabel 4.7. viser der sig da også en tendens til, at dem, der oplever, at deres færdigheder ikke er særlig gode i forhold til arbejde, i højere grad er tilfredse med dem i forhold til dagligdagen. Det er altså ikke sådan, at niveauet for vurderingen af egne færdigheder er ens i forhold til arbejde og dagligdag.

Tabel 4.7 Oplevede læsefærdigheder i forhold til arbejde hhv. dagligdag

Vurdering af færdigheder i forhold til arbejde	Tilfredshed med færdigheder i forhold til dagligdagen						1000 personer
	Virkelig tilfreds	Ret tilfreds	Ret utilfreds	Meget utilfreds	Ved ikke	I alt	
Virkelig gode	72,6	26,5	0,6	0,1	0,2	100,0	1526
Gode	22,3	71,2	5,7	0,8	0,1	100,1	1189
Ikke særlig gode	6,9	42,6	45,0	5,5	-	100,0	49
Dårlige	9,1	-	65,3	18,2	7,4	100,0	14
Ved ikke	12,3	68,1	19,6	-	-	100,0	27
I alt	49,2	46,0	4,1	0,6	0,2	100,1	2804

Bem.: Vurderingen af egne færdigheder i forhold til arbejde og dagligdag er foretaget ud fra to skalaer, som begge består af fem kategorier, men spørgsmålene er ikke identisk formuleret. De antages her at være sammenlignelige.

Knap 43% af dem, der finder, at deres læsefærdigheder i forhold til arbejde ikke er særlig gode, er ret tilfredse med dem i forhold til dagligdagen. For dem, der vurderer, at deres læsefærdigheder er virkelig gode i forhold til arbejde, er 73% også virkelig tilfredse med dem i forhold til dagligdagen, resten er ret tilfredse.

Ses på vurderingen af regne-skrive-færdigheder findes den samme tendens til, at flere er tilfredse med deres færdigheder i forhold til dagligdagen sammenlignet med, hvordan de oplever dem i forhold til arbejde, jf. tabel 4.8. og 4.9.

Tabel 4.8 Oplevede regnefærdigheder i forhold til arbejde hhv. dagligdag

Vurdering af færdigheder i forhold til arbejde	Tilfredshed med færdigheder i forhold til dagligdagen						
	Virkelig tilfreds	Ret tilfreds	Ret utilfreds	Meget utilfreds	Ved ikke	I alt	1000 personer
Virkelig gode	67,1	30,6	2,2	0,1	-	100,0	1271
Gode	36,3	58,9	4,5	0,2	0,2	100,1	1277
Ikke særlig gode	21,4	61,6	12,0	4,9	-	99,9	137
Dårlige	11,6	48,9	26,0	13,5	0,0	100,0	27
Ved ikke	34,0	54,6	5,7	3,1	2,7	100,1	93
I alt	49,2	46,0	4,1	0,6	0,2	100,1	2804

Tabel 4.9 Oplevede skrivefærdigheder i forhold til arbejde hhv. dagligdag

Vurdering af færdigheder i forhold til arbejde	Tilfredshed med færdigheder i forhold til dagligdagen						
	Virkelig tilfreds	Ret tilfreds	Ret utilfreds	Meget utilfreds	Ved ikke	I alt	1000 personer
Virkelig gode	76,4	22,9	0,5	-	0,2	100,0	1367
Gode	26,4	69,6	3,5	0,4	0,1	100,0	1203
Ikke særlig gode	5,1	63,6	28,7	2,6	-	100,0	174
Dårlige	5,2	18,3	41,0	31,2	4,3	100,0	24
Ved ikke	18,7	65,9	15,3	-	-	99,9	35
I alt	49,2	46,0	4,1	0,6	0,2	100,1	2804

Sammenlignet med læsefærdighederne ses, at flere af de, der oplever, at deres regne-skrive-færdigheder ikke er særlig gode i forhold til deres arbej-

de, er ret tilfredse med disse færdigheder i forhold til dagligdagen. En forklaring kan være, at personer, der er dårlige til at regne og skrive helt eller delvis undgår sådanne udfordringer i dagligdagen, mens dette ikke er muligt i forhold til arbejde. Læse i et eller andet omfang skal alle, også i dagligdagen.

4.6 **Sammenfatning**

Der er en klar sammenhæng mellem de faktiske færdigheder og danskernes vurdering af, om disse er tilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles til dem på arbejde. Blandt dem, der klarer sig bedst i testen af færdigheder, findes også færrest, der oplever, at disse ikke er tilstrækkelige i forhold til arbejdets krav. Omvendt for dem der har de ringeste faktiske færdigheder.

Blandt dem med de ringeste regnefærdigheder er det omkring hver fjerde, som oplever, at deres regnefærdigheder ikke er tilstrækkelige, mens hver tiende af dem med de ringeste læsefærdigheder har den samme vurdering med hensyn til læsefærdigheder. Generelt oplever flere, at deres læsefærdigheder er tilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles på arbejdspladsen, sammenlignet med vurderingen af færdighederne i skrivning og regning. En mulig forklaring kan være, at mens læsning af en given tekst kan finde sted på forskellige måder, er kravene i dokumentforståelse og regning mere entydige.

Forholdsvis mange danskere på niveau 1 og 2 skal ofte læse forskellige typer af skriftligt materiale. Dette kan være en forklaring på, at en del oplever, at deres færdigheder ikke er tilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles til deres læse-regne-færdigheder på arbejde.

Mens forholdsvis mange fandt, at deres læse-skrive-regne-færdigheder slog til i forhold til arbejde, er det betydeligt flere der oplever, at deres færdigheder er begrænsende for deres muligheder på arbejdsmarkedet. Således finder mellem 30% og 50% af dem med de ringeste færdigheder i læsning og regning, at deres færdigheder er begrænsende for mulighederne på arbejdsmarkedet.

Med hensyn til de krav, der stilles i hverdagen, gælder, at der blandt dem, der er dårligst til at læse og regne – niveau 1 og 2 – er der en del, som ikke mener, at deres færdigheder er tilstrækkelige.

Selv om flere danskere har bedre færdigheder i dokumentforståelse og i regning end i læsning, er det med hensyn til dokumentforståelse og regning, at de fleste oplever, at de har utilstrækkelige færdigheder i forhold til arbejde og dagligdagen. Det gælder også for nogle af dem, der har gode færdigheder.

Sammenlignes oplevelsen af egne læsefærdigheder med vurderingen af regne-skrive-færdighederne, er der flere af dem, der oplever, at deres regne-skrive-færdigheder ikke er særlig gode i forhold til deres arbejde, som er ret tilfredse med disse færdigheder i forhold til dagligdagen. En forklaring kan være, at mange af dem med de dårligste færdigheder så vidt muligt undgår at skulle regne og skrive i dagligdagen, mens denne mulighed ikke i samme omfang er til stede i forhold til arbejde.

Om det forhold, at en hel del danskere med læse-regne-færdigheder under det niveau, som i den internationale undersøgelse anses for nødvendigt, ikke oplever, at de har problemer, skyldes manglende selverkendelse, eller at de udfordringer, de møder, ikke er store, kan ikke belyses her. Er det den utilstrækkelige selverkendelse, der er forklaringen, kan den siges at være en barriere for at løfte befolkningens læse-regne-færdigheder gennem deltagelse i almen voksenuddannelse.

5 Hvem har vanskeligheder med at læse og regne?

I dette kapitel er der fokus på, hvem der har vanskeligheder med at læse og regne, sammenlignet med dem, der ikke har det, jf. nedenfor. I kapitlet anvendes to forskellige definitioner af, hvem der har vanskeligheder med at læse og regne. Dels ses der på dem, der ligger på niveau 1 inden for de tre skaler: læsning, dokumentforståelse og regning, i forhold til dem, der ligger på højere niveauer. Dels ses der på dem, der ligger på niveau 1 eller 2 i forhold til dem, der ligger på højere niveauer.

Den første analyse består groft sagt i at se på, hvad der adskiller personer med de svageste læse-regne-færdigheder fra den øvrige befolkning, mens den anden analyse groft sagt består i at se på, hvad der adskiller dem, der har læse-regne-færdigheder på et utilstrækkeligt lavt niveau, fra den øvrige befolkning. Et utilstrækkeligt lavt niveau er her bestemt som et niveau, der ligger under det, der skal til for at kunne fungere i et moderne samfund baseret på store informationsstrømme, jf. OECD (1997).

Dem, der ligger på de lave niveauer, er typisk karakteriseret ved en lang række forskellige forhold på én gang. Hvis man fx ser på de kortuddannede (ufaglærte), som læser dårligt, vil man opdage, at de også har en lang række karakteristika som også associeres med ringe læsekundskaber, fx ledighed, sparsom eller ingen læsning i fritiden, eller om man har en anden oprindelse end dansk. Det kan derfor være svært umiddelbart at se, hvilke af de observerede forhold der er tættest associeret med læsekundskaberne, og hvilke forhold der spiller en mindre eller slet ingen rolle. Men ved at anvende multivariate statistiske analyser kan dette belyses.

I første omgang belyses sandsynligheden for at ligge på niveau 1 på de tre skalaer for henholdsvis læsning, regning og dokumentforståelse mod at ligge på højere niveauer. For hver skala ses der på, hvor meget denne sandsynlighed varierer, alt efter den enkelte persons baggrundskarakteristi-

ka. På den måde kan man se, hvilke forhold der direkte kan associeres med, om man ligger på niveau 1, og hvilke forhold der kun indirekte kan associeres med læsning mv. på niveau 1. Hvis de forskellige baggrundsvariabler kun indirekte kan associeres med læsning på niveau 1, får de i den statistiske analyse kun svag eller ingen betydning, hvor de måske i en simpel analyse af, hvem der læser på niveau 1, ser ud til at være stærkt knyttede til læsning mv. på niveau 1. Fx ser det umiddelbart ud til at ledige klarer sig dårligt på alle tre skalaer. Men det viser sig at dække over det forhold, at ledige ofte er ufaglærte, kun læser lidt osv. Til trods for, at ledige klarer sig dårligt på de tre skalaer, kan dette således ikke direkte associeres med deres ledighed, men med en række andre karakteristika, som ofte observeres blandt ledige.

5.1 **Hvem læser på niveau 1? – en samlet statistisk analyse**

I dette afsnit ser vi på, hvem der ligger på niveau 1 inden for de tre skalaer i forhold til dem, der ligger på et højere niveau. Analyserne er specificeret således, at de mest muligt ligner en tilsvarende analyse på data for England, se Carey et al. (1997). Tilsvarende analyser er også tidligere gennemført i dansk sammenhæng, jf. Elbro et al. (1995) På den måde bliver det muligt at sammenligne de danske resultater med tilsvarende resultater for et andet land, der også har deltaget i den internationale undersøgelse af voksnes læse-regne-færdigheder (IALS og SIALS). Analyserne i dette afsnit er udformet som multivariat logistisk regression. Denne analyseform tager udgangspunkt i sandsynligheden for at placere sig på niveau 1 i modsætning til et højere niveau inden for de tre skaler. Resultater af analysen ses i tabel 5.1.

Tabel 5.1 Oddsratio for at ligge i gruppe 1 i læsning, dokumentforståelse og regning

Variabel	Læsning	Dokumentforståelse	Regning
Odds for referencepersonen	0,003	0,006	0,003
Oddsratio			
Hvis kortuddannet (ufaglært)	16,5	9,4	11,7
Hvis fuldført ungdomsuddannelse	3,4	2,2	3,3
Hvis videregående uddannelse	1,0	1,0	1,0
Hvis yngre end 25 år	1,0	1,0	1,0
Hvis mellem 25 og 44 år	1,2*	0,9*	0,9*
Hvis ældre end 44 år	2,5	1,7*	3,0
Hvis kvinde	0,7	0,9*	1,2*
Hvis mand	1,0	1,0	1,0
Hvis indkomst under 180.000 kr.	1,9	2,8	2,0
Hvis indkomst over 180.000 kr.	1,0	1,0	1,0
Hvis pensionist	2,6	1,4*	2,0
Hvis ledig	1,5*	1,1*	1,2*
Hvis studerende	0,2	0,2	0,2
Hvis andre overførselsindkomster	0,9*	0,6*	0,4*
Hvis i job	1,0	1,0	1,0
Hvis dansk ikke var ens første sprog	8,3	5,4	4,8
Hvis dansk var ens første sprog	1,0	1,0	1,0
Hvis man ser mere end 5 timers tv om dagen	2,1	1,5*	1,1*
Hvis man ser tv mindre end 5 timer om dagen	1,0	1,0	1,0
Hvis man læser bøger mindre end 1 time om ugen	2,0	1,3*	1,7
Hvis man læser bøger mere end 1 time om ugen	1,0	1,0	1,0

Bem.: * markerer, at oddsratio statistisk set ikke er forskellig fra 1,0, dvs. ikke signifikant. Referencepersonen er en mand under 25 år med en videregående uddannelse, er beskæftiget og har en indkomst over 180.000. Personen læser bøger mere end 1 time om ugen, ser tv mindre en 5 timer om dagen og har dansk som første sprog.

Tabellen viser oddsratio for en referenceperson med forskellige baggrunds-karakteristika, beregnet på baggrund af den statistiske analyse. Referencepersonens karakteristika fremgår af bemærkningen til tabel 5.1.

Odds bruges her til at betegne forholdet mellem sandsynligheden for fx at ligge på niveau 1, divideret med sandsynligheden for at ligge højere end niveau 1. Hvis der fx er 10% 's sandsynlighed for, at en given person ligger på niveau 1 i læsning, er odds for at ligge på niveau 1 = $10\%/90\% = 0,11$.

Oddsratio er forholdet mellem odds for to personer med forskellige baggrundkarakteristika.

Oddsratio i tabellen skal derfor læses på den måde, at odds stiger med tallet ud for en given variabel, når den betragtede person har de karakteristika, der er angivet i variabelen i stedet for referencepersonens karakteristika (det er den person hvor odds for de forskellige variabler er 1,0).

For små værdier af odds, op til ca. 0,15, er odds tilnærmelsesvis lig de tilsvarende sandsynligheder målt som decimalbrøker og ikke i procent. For højere værdier af odds er sammenhængen mellem odds og sandsynligheder derimod ikke-lineær.

Helt konkret foregår beregningen af odds og sandsynligheder på følgende måde:

$$\text{Sandsynligheden for at læse på niveau 1} = \frac{e^z}{1+e^z} \quad (1)$$

hvor

$z = -5,6 + 2,8 \cdot (\text{hvis kortuddannet}) + 1,4 \cdot (\text{hvis ungdomsuddannelse}) + 1 \cdot (\text{hvis videregående uddannelse}) + 1 \cdot (\text{hvis alder under 25 år}) + 0,16 \cdot (\text{hvis alder under 44 år}) + \dots$

De koefficienter, der ganges på variablerne i formlen, er ikke de oddsratios, der er vist i tabel 5.1, men derimod de bagvedliggende regressionskoefficienter.

Der er her taget udgangspunkt i modellen for læsning på niveau 1, men princippet er naturligvis det samme for de to andre skalaer. Ved at bruge formlen ovenfor (1) fremkommer sandsynligheden for, at referencepersonen læser på niveau 1, på følgende vis: først beregnes z til -3,48. Værdien for z indsættes herefter i formlen, og sandsynligheden for at læse på niveau 1 kan herefter beregnes til $\frac{e^z}{1+e^z} = 0,003$. Odds bliver herved beregnet til:

Sandsynligheden for, at referencepersonen læser på niveau 1/Sandsynligheden for, at referencepersonen læser på et højere niveau = $0,003/(1-0,003) \approx 0,003$.

Ændrer vi på karakteristika for baggrundspersonen, fx »gør« ham kortuddannet (ufaglært) og »giver« ham en indkomst på under 180.000 kroner og »gør« ham ledig, kan vi nu ved hjælp af ovenstående formel beregne sandsynligheden for, at denne person læser på niveau 1: Værdien for z beregnes nu til -1,81, hvilket giver en sandsynlighed for at læse på niveau 1 på 0,124 og odds på $0,124/(1-0,124) = 0,141$.

For at beregne nye sandsynligheder for personer med andre karakteristika er man hele tiden nødt til at gå via formlen (1). Men regnes med odds, er beregningen noget simplere.

Hvis vi tager udgangspunkt i omregningen mellem den oprindelige referenceperson og alternativet med lav indkomst, ingen uddannelse og ledighed, så bliver oddsratio, jf. tabel 5.1:

$$\begin{aligned} & \text{oddsratio for kortuddannede (ufaglærte)} \cdot \text{oddsratio for lav indkomst} \cdot \\ & \text{oddsratio for ledighed} \\ & = 16,5 \cdot 1,9 \cdot 1,5 = 47. \end{aligned}$$

Odds for, at alternativ personen læser på niveau 1, kan så beregnes til:

$$\text{Odds for referencepersonen} \cdot \text{oddsratio for alternativet} = 0,003 \cdot 47 = 0,141.$$

På denne måde kan analysen bruges til at udpege de grupper i befolkningen, som har en given sandsynlighed for at tilhøre det ene eller det andet færdighedsniveau og dermed være målgruppe for en uddannelsesmæssig indsats, afhængig af, hvilken gruppe man anser for væsentligst. Efter udpegningen af de grupper, der har bestemte sandsynligheder for at befinde sig på et givet færdighedsniveau, kunne iværksættes en målrettet indsats med efterfølgende screening for at sikre, at personer med læse-regne-vanskeligheder får de rette tilbud.

Ved at betragte oddsberegningen ses, at det især er, fordi den alternative person er kortuddannet (ufaglært), at odds og sandsynligheden for at ligge på niveau 1 er ændret så markant i forhold til referencepersonen. Uddannel-

se er altså af meget stor betydning, når der skal skelnes mellem, hvem der ligger på niveau 1 eller højere. Især er der tale om en meget stor forskel mellem ufaglærte og personer med en videregående uddannelse. Forskellen mellem personer med en ungdomsuddannelse og personer med en videregående uddannelse er mindre dramatisk. Oddsratio mellem personer med en videregående uddannelse og personer med en ungdomsuddannelse er for fx læsefærdigheder lig $16,5/3,4 \approx 4,9$, dvs., at odds for at læse på niveau 1 for videregående uddannede, er 4,9 gange mindre end for personer med en ungdomsuddannelse som højeste fuldførte uddannelse.

Mange af de øvrige forhold i tabel 5.1 ses også at spille en mere eller mindre markant rolle, men i noget mindre dramatisk grad end uddannelse. Ældre har højere odds end yngre for at ligge på niveau 1. Sammenhængen mellem alder, uddannelse og evner inden for læsning og regning vender vi tilbage til i et senere kapitel.

Af tabellen fremgår det også, at hvis man ikke lærte dansk som sit første sprog, så stiger odds mere end otte gange for at ligge på niveau 1 i læsning. Af tabellen fremgår det, at pensionister har mere end to gange så store odds for at ligge på niveau 1 i forhold til personer, der er i job. Mere overraskende er måske, som nævnt indledningsvis, at ledige ikke har højere odds for at ligge på niveau 1 end personer i job. Ganske vist er oddsratio for ledige beregnet til 1,5 i læsning, men forskellen er ikke statistisk signifikant. Ledighed, i det omfang det er beskrevet i data, påvirker tilsyneladende ikke evnerne inden for de tre skalaer.

Det kan virke underligt, at ledige ikke klarer sig ringere end beskæftigede, mens pensionister gør. Både ledige og pensionister er karakteriseret ved ikke at have læse-regne-opgaver i forbindelse med et job. Hvis det er fraværet fra disse aktiviteter, der gør pensionister ringere på de tre skalaer, hvorfor er de ledige så ikke også ringere?

En forklaring kan være, at mens pensionisterne i datasættet har været væk fra job og arbejdsmarked i lang tid, så har de ledige i analysen kun været væk i kortere tid og ikke længe nok til, at et fald i deres kundskaber kan bestemmes statistisk signifikant. En anden forklaring kan imidlertid være, at de ledige generelt har ringe læse-regne-kundskaber af andre årsager end ledighed, fx fordi de er ufaglærte, fordi de har haft job, hvor de kun i ringe grad skulle læse og regne, og som derfor giver en mindre indkomst osv. Når disse forhold inddrages i analysen, bliver ledighed ikke signifikant

for læse-regne-færdighederne. Begge forklaringer kan naturligvis godt være rigtige på en gang. Analyser senere i dette projekt vil se nærmere på disse problemstillinger.

Af tabellen så vi, at referencepersonen har meget små odds for at ligge på niveau 1. Også selv om man ændrede denne persons uddannelsesniveau fra en videregående uddannelse til kortuddannet (ufaglært) – som jo var den mest effektfulde variabel at ændre for at øge odds – så stiger odds i dette tilfælde kun til ca. 0,05, dvs. sandsynligheden for at ligge på niveau 1 er kun 0,05 af, hvad sandsynligheden er for at ligge på et af de andre niveauer. Hvis vi vil finde personer, der har en markant risiko for at ligge på niveau 1, fx odds på 1, eller lige så stor sandsynlighed, 50%, for at ligge på niveau 1 som for at ligge på et højere niveau, så er vi nødt til at ændre mange baggrundsforhold på én gang. Hvis vi i stedet for referencepersonen betragter en kortuddannet (ufaglært) arbejder med en indkomst under 180.000 kr., der læser mindre end en time om ugen, som ser fjernsyn mere end fem timer om dagen, og som er ældre en 44 år, så har vedkommende odds for at ligge på ca. niveau 1 i læsning, dvs. 50% risiko for at ligge på niveau 1 eller med andre ord: halvdelen af dem, der opfylder alle de ovenfor nævnte karakteristika på én gang, forventes ifølge modellen at ligge på niveau 1.

Blandt de kortuddannede (ufaglærte) er der altså, alt andet lige, kun en mindre del, der ligger på niveau 1. Årsagen til, at der er så mange kortuddannede (ufaglærte) på niveau 1, når man fx ser på tabel 3.5 i kapitel 3, er, at de også samtidig har en masse af de øvrige karakteristika, der betinger, at man ligger på niveau 1, fx at man ikke læser meget i fritiden, ser meget fjernsyn osv.

Resultaterne i analysen minder meget om de tilsvarende for England. En markant afvigelse er dog, at uddannelse fremtræder med meget mindre betydning i den engelske undersøgelse end tilfældet er her i den danske. En forklaring på dette kunne være, at andelen af kortuddannede (ufaglærte) i England er meget højere end i Danmark. Mange flere kortuddannede (ufaglærte) i England kan derfor have job med et større krav til læse-regne-færdigheder, hvilket også betyder, at mange af de kortuddannede (ufaglærte) i England har relativt gode skrive-regne-færdigheder i forhold til de relativt færre ufaglærte i Danmark. Dette bekræftes af, at en variabel for social position i samfundet har stor betydning i den engelske undersøgelse. Det er ikke fra den engelske rapport muligt præcist at se, hvorledes denne

variabel er konstrueret, men ofte afspejler denne type variabel bl.a. stillingskategori. Når denne overtager en del af forklaringen fra uddannelse på odds for at ligge på niveau 1, tyder det på, at mange af de personer, der er kortuddannet (ufaglært), kan kompensere deres manglende læse-regne-færdigheder, hvis de har job med et relativt stort krav til læse-regne-færdigheder. Omvendt har dem med job med relativt ringe krav til læse-regne-færdighederne stor risiko for at ligge på niveau 1.

I denne analyse har vi for alle skalaer set, at dem, der ligger på niveau 1, har en masse uheldige karakteristika med hensyn til at klare sig godt i læsning og regning på én gang. Årsagen til, at der ikke bare er en enkelt eller nogle få karakteristika, der udpeger disse personer er, at der i det hele taget er få respondenter i analysen på niveau 1. Fx er der alt for mange kortuddannede i Danmark til, at de alle kan ligge på niveau 1 – i hvert fald ifølge den statistiske opgørelse over, hvor mange personer der i alt placerer sig dér.

Da man samtidig også anser læsning og regning på niveau 2 for under den standard, der er nødvendig for at klare sig i et moderne samfund som bl.a. det danske, jf. OECD (1997), laves i næste afsnit en analyse mægtet til denne, men hvor der ses på odds for at ligge på niveau 1 eller 2 i forhold til at ligge på niveau 3 eller højere.

5.2 Hvem læser på niveau 1 og 2?

I dette afsnit præsenteres en analyse mægtet til den i forrige afsnit, bortset fra at vi i dette afsnit har fokus på, hvem der ligger på niveau 1 og 2 i forhold til de højere niveauer. Herved skelner denne analyse mellem dem, der ikke besidder de evner inden for læsning og regning, som anses for nødvendige for at klare sig i det moderne danske samfund, jf. ovenfor, og dem, der har færdigheder på dette niveau eller højere. Ligesom i forrige afsnit ses der på oddsratio, og disse er vist i tabel 5.2.

Tabel 5.2 Odds for at ligge i gruppe 1 og 2 for læsning, dokumentforståelse og regning

Variabel	Læsning	Dokumentforståelse	Regning
Odds for referencepersonen	0,09	0,04	0,03
	Denne ændres med faktor		
Hvis kortuddannet (ufaglært)	12,7	6,1	8,9
Hvis fuldført ungdomsuddannelse	3,6	2,1	2,6
Hvis videregående uddannelse	1,0	1,0	1,0
Hvis yngre end 25 år	1,0	1,0	1,0
Hvis mellem 25 og 44 år	1,2*	1,1*	1,3*
Hvis ældre end 44 år	2,6	1,8	3,5
Hvis kvinde	0,7	1,5	1,3
Hvis mand	1,0	1,0	1,0
Hvis indkomst under 180.000 kr.	1,7	2,2	1,8
Hvis indkomst over 180.000 kr.	1,0	1,0	1,0
Hvis pensionist	1,9	1,4	1,9
Hvis ledig	1,2*	1,4*	1,4*
Hvis studerende	0,3	0,5	0,4
Hvis andre overførselsindkomster	1,2*	1,3*	1,3*
Hvis i job	1,0	1,0	1,0
Hvis dansk ikke var ens første sprog	1,7*	2,7	2,4
Hvis dansk var ens første sprog	1,0	1,0	1,0
Hvis man ser mere end 5 timers tv om dagen	1,1*	2,1	1,5*
Hvis man ser tv mindre end 5 timer om dagen	1,0	1,0	1,0
Hvis man læser bøger mindre end 1 time om ugen	1,6	1,3	1,6
Hvis man læser bøger mere end 1 time om ugen	1,0	1,0	1,0

Bem.: * markerer, at oddsratio statistisk set ikke er forskellig fra 1,0, dvs. ikke signifikant. Referencepersonen er en mand under 25 år med en videregående uddannelse, er beskæftiget og har en indkomst over 180.000. Personen læser bøger mere end 1 time om ugen, ser tv mindre en 5 timer om dagen og har dansk som første sprog.

Af tabellen fremgår det, at referencepersonen har odds på 0,09 for at ligge på niveau 1 eller 2 i forhold til at ligge på højere niveauer inden for læsning. For alle tre skaler gælder, at odds i denne analyse er markant højere end i analysen i tabel 5.1. Dermed har enkeltfaktorer også større indflydelse på, om man ligger på niveau 1 eller 2 eller på et højere niveau. Fx ændres referencepersonens odds for at ligge på niveau 1 eller 2 fra de 0,09 inden for læsning til $12,7 \cdot 0,09 = 1,14$ eller 53% sandsynlighed, hvis personen er ufaglært i stedet for at have en videregående uddannelse.

Der er endvidere nogle kvalitative afvigelser mellem denne analyse og analysen i tabel 5.1. Den mest markante forskel ses ved oddsratio mellem personer, der har dansk som første sprog, og dem, der har dansk som andet sprog⁷. Hvor odds for at ligge på niveau 1 var mere end otte gange større blandt dem, der ikke har dansk som første sprog i forhold til dem, der har, så er odds for at ligge på niveau 1 eller 2 blandt dem, der ikke har dansk som første sprog kun 1,7 gange større for læsning og statistisk set ikke forskelligt fra 1,0. For de to andre skalaer er forskellen imellem de to analyser lidt mindre dramatisk.

Men markant er det dog, at dem, der har dansk som andet sprog, har væsentligt højere odds for at ligge på niveau 1 i forhold til de højere niveauer, end for at ligge på niveau 1 eller 2 i forhold til højere niveauer. Forklaringen på dette fænomen er, at der ligger uforholdsmæssig mange af dem, der har dansk som andet sprog, på niveau 1, og uforholdsmæssig få på niveau 2. Når der ses på niveau 1 alene, giver de mange indvandrere på niveau 1 anledning til en høj oddsratio mellem indvandrere og danskere. Når der ses på niveau 1 og 2 sammen, øges andelen af indvandrere i disse grupper forholdsvis mindre end for danskerne, og derfor fås i den nye analyse en mindre oddsratio. En af årsagerne til, at indvandrerne klarer sig så forholdsvis dårligt i læsning mv., er altså en gruppe af indvandrere på niveau 1. Ses der bort fra dem, klarer resten af indvandrerne sig næsten lige så godt som i øvrigt tilsvarende danskere.

Samme effekt ses for køn. Ses der alene på niveau 1, har kvinder generelt mindre odds end mænd for at ligge på niveau 1 i læsning. Ses der på niveau 1 og 2 samlet, er det lige omvendt, så har kvinderne generelt højere odds for at ligge her end mændene. Forklaringen er igen en uforholdsmæssig stor gruppe mænd på niveau 1. Omvendt har kvinderne en uforholdsmæssig stor gruppe liggende på niveau 2.

Personer med et højt tv-forbrug har ikke højere oddsratio for at ligge på niveau 1 eller 2, men derimod højere odds for at ligge på niveau 1 i læsning, jf. tabel 5.1. Endnu engang skyldes forskellen mellem de to analyser, at der er uforholdsmæssig mange personer med et højt tv-forbrug, der placerer sig på niveau 1. Ses der derimod på niveau 1 og 2 på én gang, er der ikke flere her i forhold til personer med et mindre tv-forbrug.

I dette afsnit har vi set på, hvem der placerer sig på niveau 1 eller 2 i modsætning til niveau 3 eller højere. For at analyserne kan være sammenlignelige med de tilsvarende for England, er efteruddannelse ikke inddraget. Hvad efteruddannelse betyder for evner i læsning og regning gennemgås derfor i afsnit 5.3.

5.3 Hvad betyder efteruddannelse for læse-regne-færdighederne?

I dette afsnit ses der på, hvorledes odds for at ligge på niveau 1 hhv. 1 eller 2 påvirkes af deltagelse i efteruddannelse. Der er stadig tale om en multivariat statistisk analyse. De fleste af de øvrige parametre i modellen ændres imidlertid ikke meget ved inddragelse af efteruddannelse. Derfor bringes kun resultaterne for efteruddannelse. De ses i tabel 5.3.

Tabel 5.3 Oddsratio for læsning og skrivning på niveau 1 henholdsvis 1 eller 2 mellem deltagere og ikke-deltagere i efteruddannelse

	Læsning	Dokumentforståelse	Regning
For niveau 1			
Odds hvis personen har deltaget i efteruddannelse	1,0	1,0	1,0
Hvis personen ikke har deltaget i efteruddannelse	2,0	1,7	2,0
For niveau 1 eller 2			
Odds hvis personen har deltaget i efteruddannelse	1,0	1,0	1,0
Hvis personen ikke har deltaget i efteruddannelse	2,0	1,4	1,4

Af tabellen ses, at personer, der har deltaget i efteruddannelse umiddelbart før eller under dataindsamligen, har markant lavere odds for at ligge på niveau 1 eller 2 end dem, der ikke har. Fx har personer, der ikke har deltaget i efteruddannelse, dobbelt så høj risiko for at ligge på niveau 1 eller 2 i forhold til dem, der har. Størrelsen af effekten ligger kun lidt under forskellen mellem studerende og andre, hvor det forholdt sig således, at studerende havde 2-3 gange mindre odds for at ligge på niveau 1 eller 2. Det er altså en ganske markant forskel, der her observeres mellem deltagere og ikke-deltagere i efteruddannelse.

Flere forhold kan begrunde denne forskel. For det første kan det være, at det er de i forvejen bedste til læsning og regning, der deltager i efteruddannelse. I så fald har den målte forskel mellem deltagere og ikke-deltagere ikke noget med selve efteruddannelsen at gøre.

Det kan imidlertid også være, at der er en effekt af deltagelse i efteruddannelse, men at den først viser sig ved vedvarende deltagelse i efteruddannelse. Hvis det så også forholder sig således, at dem, der på undersøgelsestidspunktet deltager i efteruddannelse, også er dem, der over en længere periode har deltaget i efteruddannelse, så kan den observerede effekt i tabellen ovenfor være et udtryk for den langsigtede effekt og ikke blot relatere sig til den aktuelle deltagelse i efteruddannelse. Endelig kan det også være, at der ganske enkelt er tale om markante effekter på læsning og regning af aktuel deltagelse i efteruddannelse.

5.4 **Sammenfatning**

I dette kapitel har vi set på de læse-regne-svage sammenholdt med den øvrige befolkning. Først blev dem med de svageste læse-regne-færdigheder sammenholdt med den øvrige befolkning. Af denne analyse fremgik det, at der ikke kun er et eller få forhold, der karakteriserer dem med de svageste læse-regne-færdigheder, men at de har mange fælles karakteristika på én gang, fx at de ingen uddannelse har ud over grundskolen, at de er over 44 år, at de ser meget tv, at de ikke læser meget i fritiden, har lav indkomst og dermed formodentlig ringe arbejdsmarkedstilknytning osv. Blandt de enkeltårsager, der påvirker risikoen for at tilhøre gruppen med de svageste læse-regne-færdigheder, er uddannelse, eller rettere mangel på uddannelse

den vigtigste. Men langt fra alle kortuddannede (ufaglærte) tilhører denne gruppe.

Når der ses på dem, der har læsevner under det niveau, der af den internationale undersøgelse anses som minimumskrav for at kunne fungere i et moderne informationssamfund, dvs. både dem med de svageste læse-regne-færdigheder, men også personer der læser lidt bedre, så viser det sig, at der ikke er forskel på personer, der ikke har dansk som første sprog og danskere. Det viser sig også, at forbrug af tv heller ikke er markant forskelligt mellem dem, der ligger under og over minimumskravene til læsning og regning. Omvendt betyder alene det at være ufaglært, at man har stor sandsynlighed for at læse og regne under minimumskravene.

Endelig viser begge analyser, at dem, der aktuelt deltager i efteruddannelse, har markant mindre risiko for at ligge under minimumskravene, såvel som at tilhøre gruppen med de svageste læse-regne-færdigheder. Om dette skal tilskrives den aktuelle deltagelse i efteruddannelse eller andre forhold, der også karakteriserer deltagere i efteruddannelse, kan denne analyse imidlertid ikke vise.

Noter

7. Bemærk, at personer, der har dansk som andet sprog, omfatter både personer, der er indvandret fra Europa, fx de øvrige skandinaviske lande, såvel som personer uden for Europa.

6 Efteruddannelse og færdigheder

Det blev i det foregående kapitel påvist, at dem, der deltager i efteruddannelse, har læse-regne-færdigheder, der er bedre end dem, der ikke gør det. Vi skal her se nærmere på, hvordan deltagelsen i efteruddannelse ser ud afhængig af uddannelse, erhvervstilknytning og færdigheder i læsning, dokumentforståelse og regning.

6.1 Uddannelse, færdigheder og efteruddannelse

I dette afsnit ses på befolkningens deltagelse i voksen- og efteruddannelse i forhold til uddannelsesbaggrund og færdigheder i læsning, dokumentforståelse og regning, jf. tabel 6.1. Bemærk, at der er tale om alle former for voksen- og efteruddannelse, herunder også hobbyprægede kurser.

De kortuddannede, dvs. personer med 10. klasse som højeste fuldførte uddannelse, deltager i mindre grad i voksen- og efteruddannelse end andre. Kun 37%, jf. tabel 6.1, har således inden for de seneste tolv måneder forud for undersøgelsestidspunktet deltaget i voksen- og efteruddannelse sammenlignet med, at 60% af alle har gjort det. Og der er en klar sammenhæng mellem denne og deres færdighedsniveau. Kun 18% af de kortuddannede, der har læsefærdigheder på niveau 1, har deltaget i en eller anden form for voksen- og efteruddannelse. Blandt disse befinder sig forholdsvis mange, som ikke længere har tilknytning til arbejdsmarkedet: efterlønsmodtagere, pensionerede, hjemmegående mv. Blandt de kortuddannede på niveau 2 i læsefærdigheder er det over dobbelt så mange, der har været i gang med voksen- og efteruddannelse. Ganske mange af de få kortuddannede, der befinder sig på niveau 4/5 i læsefærdigheder, har været i gang med voksen- og efteruddannelse inden for de seneste tolv måneder.

Tabel 6.1 Procentvis andel inden for uddannelsesgrupper, der har deltaget i voksen- og efteruddannelse, fordelt på niveauer for læsefærdigheder, dokumentforståelse og regnefærdigheder

Højeste fuldførte uddannelse	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	Pct.andel af udd.gr. der har deltaget i voksen- og efterudd.	1000 personer
Læsefærdigheder						
10. klasse eller mindre	17,5	41,0	53,8	61,1	37,2	284
Ungdomsuddannelse	29,7	43,5	64,4	72,8	53,8	749
Videregående uddannelse	74,1	69,5	75,1	76,3	74,3	584
Studerende	100,0	91,6	95,0	97,8	94,5	405
1000 personer	79	616	1147	180	59,5	2022
Dokumentforståelse						
10. klasse eller mindre	16,3	37,5	44,9	66,4	37,2	284
Ungdomsuddannelse	36,2	43,3	54,7	68,3	53,8	749
Videregående uddannelse	74,5	71,9	76,8	72,3	74,3	584
Studerende	100,0	95,3	94,2	94,4	94,5	405
1000 personer	70	395	915	641	59,5	2022
Regnefærdigheder						
10. klasse eller mindre	20,5	34,7	44,2	50,9	37,2	284
Ungdomsuddannelse	40,2	42,3	55,3	61,9	53,9	749
Videregående uddannelse	67,4	78,2	77,6	70,8	74,3	584
Studerende	100,0	97,1	93,4	94,4	94,5	405
1000 personer	65	337	1002	664	59,5	2022

Den samme tendens gør sig også gældende, når vi ser på deltagelsen i voksen- og efteruddannelse blandt kortuddannede fordelt på færdighedsniveauer i dokumentforståelse og regning. Dog er spredningen ikke så stor, når der ses på færdigheder i regning.

Over halvdelen af dem, der har en ungdomsuddannelse, dvs. en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse som højeste fuldførte uddannelse, har deltaget i voksen- og efteruddannelse inden for de seneste tolv måneder forud for undersøgelsestidspunktet. Også her er der en klar sammenhæng mellem færdighedsniveau og omfanget af voksen- og efteruddannelse, men spredningen mellem færdighedsniveauerne er mindre end blandt de kortuddannede. Dette gælder specielt, når vi ser på deltagelsen i voksen- og efteruddannelse fordelt på færdighedsniveauer inden for regning, hvor hele 40% af dem med regnefærdigheder på niveau 1 har været i gang med voksen- og efteruddannelse sammenlignet med, at 62% af dem på niveau 4/5 har været det. En del af forklaringen er, at niveauet for regnefærdigheder i den danske befolkning generelt er højere end niveauet for læsefærdigheder.

Omkring tre fjerdedel af dem, der har en videregående uddannelse som højste fuldførte uddannelse, har deltaget i voksen- og efteruddannelse inden for de seneste tolv måneder forud for undersøgelsestidspunktet. Men mens der kan påvises en klar sammenhæng mellem deltagelse og voksen- og efteruddannelse og færdighedsniveau blandt de kortuddannede og personer med en ungdomsuddannelse, genfindes denne tendens ikke blandt personer med en videregående uddannelse. Det ser således ud til, at dem, der har en videregående uddannelse, uafhængig af deres faktiske færdigheder, er motiverede for og/eller befinder sig i typer af job, hvor deltagelse i voksen- og efteruddannelse tilbydes alle og/eller forventes, at alle deltager i.

6.2 Erhverv, færdigheder og efteruddannelse

Spørgsmålet, som skal belyses i dette afsnit, er, om der kan påvises forskelle i deltagelsen i voksen- og efteruddannelse i forhold til erhverv og færdighedsniveauer, jf. tabel 6.2. Antages det, at deltagelse i voksen- og efteruddannelse er en af de måder, hvorpå befolkningens læse-regne-færdigheder kan forbedres, er det af interesse at vide, hvilke erhverv der kan være særlig

grund til at rette opmærksomheden imod med henblik på at øge voksen- og efteruddannelsesaktiviteten. Som udgangspunkt er det her valgt at se på voksen- og efteruddannelsesaktiviteten fordelt på erhverv og regnefærdigheder. Som bilag er bragt tilsvarende tabeller for færdigheder i læsning og dokumentforståelse, jf. tabel B3.1 og B3.2 i bilag 3.

Tabel 6.2 Personer der har deltaget i voksen- og efteruddannelse fordelt på erhverv og regnefærdigheder. Procent

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	Absolut. 1000 personer	Procent
Primære erhverv	27,2	41,4	52,4	58,5	51	48,9
Fremstillingsvirksomhed	27,6	53,6	60,0	64,4	265	58,6
Bygge- og anlægsvirksomhed	12,7	43,8	46,6	61,2	93	46,1
Engros- og detailhandel	58,0	56,0	60,8	62,4	251	60,6
Transport og kommunikationsvirksomhed	20,2	30,8	56,8	61,1	107	53,9
Finans- og forsikringsvirksomhed	69,9	73,7	76,5	76,2	204	76,0
Offentlig sektor	50,1	61,0	74,7	75,0	826	70,7
Absolut 1000 personer	56	292	837	614	1798	
Procent	40,1	55,6	66,2	69,7	64,2	

Bem.: I nogle erhverv er der forholdsvis få observationer, og tallene er derfor behæftet med en vis usikkerhed. Tabellen omfatter alene personer, som på undersøgelsestidspunktet var i beskæftigelse.

Som det blev påvist i foregående afsnit, deltager personer på det laveste færdighedsniveauer i mindre udstrækning i voksen- og efteruddannelse sammenlignet med dem, der ligger på de højeste. Men hvor vi her alene ser på personer, som har arbejde på undersøgelsestidspunktet, er der markant flere på de laveste færdighedsniveauer – her regnefærdigheder – der har

deltaget i voksen- og efteruddannelse sammenlignet med, hvor mange i befolkningen på de tilsvarende færdighedsniveauer der har gjort det.

Mellem de forskellige erhverv er der store forskelle med hensyn til, hvor mange der samlet og på de enkelte niveauer har deltaget i voksen- og efteruddannelse. De tre erhverv, hvor voksen- og efteruddannelsesomfanget er højest er: Finans- og forsikringsvirksomhed (76%), den offentlige sektor (75%) og fremstillingsvirksomhed (64%). Mindst chance for at have været på voksen- og efteruddannelse har man, hvis man er beskæftiget i de primære erhverv.

Mellem de tre erhverv, hvor voksen- og efteruddannelsesomfanget er højest, er der meget store forskelle med hensyn til, hvor mange der har deltaget på de forskellige færdighedsniveauer. Hvis man har ringe regnefærdigheder, er chancen for at have været på voksen- og efteruddannelse langt lavere i fremstillingserhverv sammenlignet med, hvis man er beskæftiget inden for erhvervet finans- og forsikringsvirksomhed. Beskæftigede i fremstillingsvirksomhed med læse-regne-færdigheder på de laveste niveauer, specielt niveau 1, må således anses for at være en central målgruppe for voksen- og efteruddannelsesindsatsen. Beskæftigede inden for finans- og forsikringsvirksomhed med ringe regnefærdigheder har derimod gode chancer for at deltage i voksen- og efteruddannelse, idet 70% på dette niveau har deltaget. For beskæftigede i den offentlige sektor er det tilsvarende tal 50%.

Tilsvarende tendenser gør sig gældende, når der ses på den erhvervsfordelte voksen- og efteruddannelsesaktivitet i forhold til læsefærdigheder og færdigheder i dokumentforståelse, jf. tabel B3.1 og B3.2 i bilag 3. Bemærkelsesværdigt er det dog, at kun 35% af offentligt ansatte, der befinder sig på niveau 1 med hensyn til læsefærdigheder, har været på voksen- og efteruddannelse inden for de sidste 12 måneder.

6.3 **Sammenfatning**

Uddannelse og erhvervsplacering har stor betydning for, om man deltager i voksen- og efteruddannelse uafhængig af, hvilket færdighedsniveau man befinder sig på. Det er altså langt fra sådan, at alle på samme færdighedsni-

veau har samme chance for at deltage i voksen- og efteruddannelse, hvis de er beskæftiget i forskellige erhverv.

Alle med en videregående uddannelse deltager tilnærmelsesvis i samme omfang i voksen- og efteruddannelse. Det er langt fra tilfældet blandt de kortuddannede, idet dem med de ringeste færdigheder i meget mindre omfang har været på voksen- og efteruddannelse, bl.a. fordi mange af dem er uden arbejde. Men også blandt dem, der har en ungdomsuddannelse, dvs. en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse er der en klar tendens til, at voksen- og efteruddannelsesaktiviteten aftager med faldende færdigheder i læsning, dokumentforståelse og regning, men ikke i samme udstrækning som blandt de kortuddannede.

Der er store forskelle de forskellige erhverv imellem med hensyn til, hvor mange der samlet har deltaget i voksen- og efteruddannelse. I tre erhverv er der en særlig høj voksen- og efteruddannelsesaktivitet blandt de ansatte. Disse er: Finans- og forsikringsvirksomhed, den offentlige sektor og fremstillingsvirksomhed hvor mellem tre fjerdedel og to tredjedel har deltaget i voksen- og efteruddannelse inden for en tolv månedersperiode. Er man derimod beskæftiget i de primære erhverv, er chancerne for at have været på voksen- og efteruddannelse ikke så store.

Der er betydelige forskelle med hensyn til, hvor mange der har deltaget i voksen- og efteruddannelse inden for de forskellige erhverv afhængig af, hvilket færdighedsniveau, man befinder sig på. Med ringe færdigheder i læsning, dokumentforståelse og regning er chancen for at have været på voksen- og efteruddannelse langt lavere i fremstillingserhverv, sammenlignet med, hvis man er beskæftiget inden for erhvervet finans- og forsikringsvirksomhed. Beskæftigede i fremstillingsvirksomhed med læse-regne-færdigheder på de laveste niveauer må således anses for at være en central målgruppe for voksen- og efteruddannelsesindsatsen. Omvendt for beskæftigede i finans- og forsikringsvirksomhed, idet de fleste her har gode chancer for at deltage i voksen- og efteruddannelse. Hvis deltagelse i voksen- og efteruddannelse er en blandt flere veje til at forbedre befolkningens læse-regne-færdigheder, er der således grund til at være opmærksom på de betydelige forskelle i voksen- og efteruddannelsesaktiviteten mellem de forskellige erhvervssektorer.

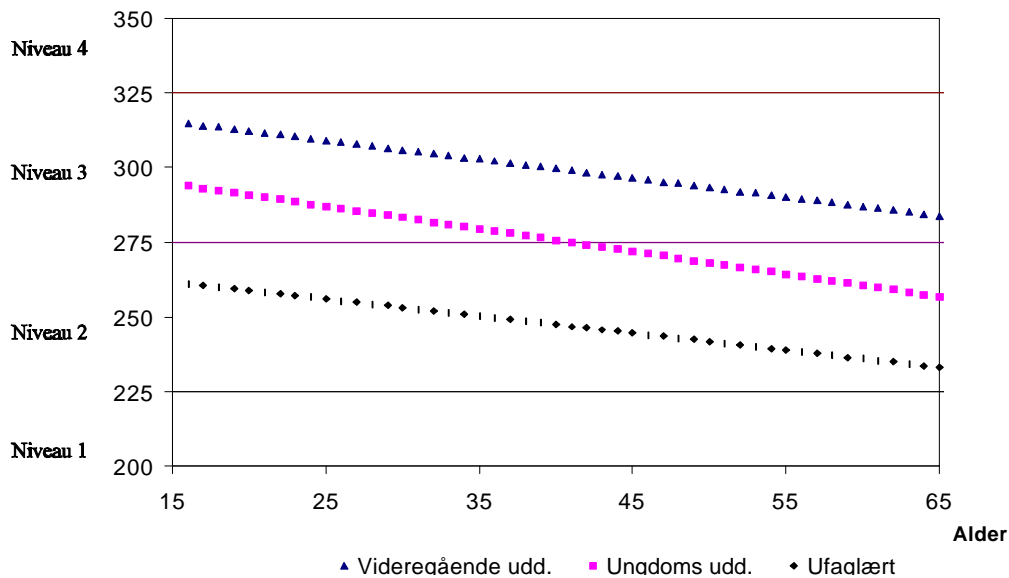
7 **Sammenhængen mellem alder og læse-regne-færdigheder**

I dette kapitel er der fokus på sammenhængen mellem læse-regne-færdigheder og alder. Endvidere ses der på, hvorledes uddannelse evt. kan modificere denne sammenhæng. I kapitel 5 så vi, at alder havde en selvstændig betydning for læse-regne-færdighederne, således at ældre havde markant lavere færdigheder end yngre. I dette kapitel vil vi mere detaljeret se på, om denne sammenhæng gælder for alle, uanset uddannelse, eller om effekten er mere udtalt for nogle uddannelsesgrupper end andre. Fx kunne man forestille sig, at ufaglærte har et stærkt aldersbetinget fald i deres færdigheder, jf. Elbro m.fl. (1991), fordi de ofte har job med relativt lave krav til deres læse-regne-færdigheder.

7.1 **Sammenhængen mellem færdigheder, alder og uddannelse**

Vi ser på de tre skalaer for færdigheder hver for sig. Først vises i figur 7.1 sammenhængen mellem færdigheder i læsning og alder. Der vises kurver for hver uddannelsesgruppe. I modsætning til de øvrige kapitler ses der her på de oprindeligt beregnede skaler for læsning, dokumentforståelse og regning. I de andre kapitler anvendes ofte den niveauopdelte version af skalaerne. Figuren viser for hvert alderstrin det gennemsnitlige niveau for læsning opdelt på tre uddannelsesgrupper: Kortuddannede (ufaglærte), personer med en ungdomsuddannelse eller personer med en videregående uddannelse.

Figur 7.1 Sammenhængen mellem færdigheder i læsning og alder

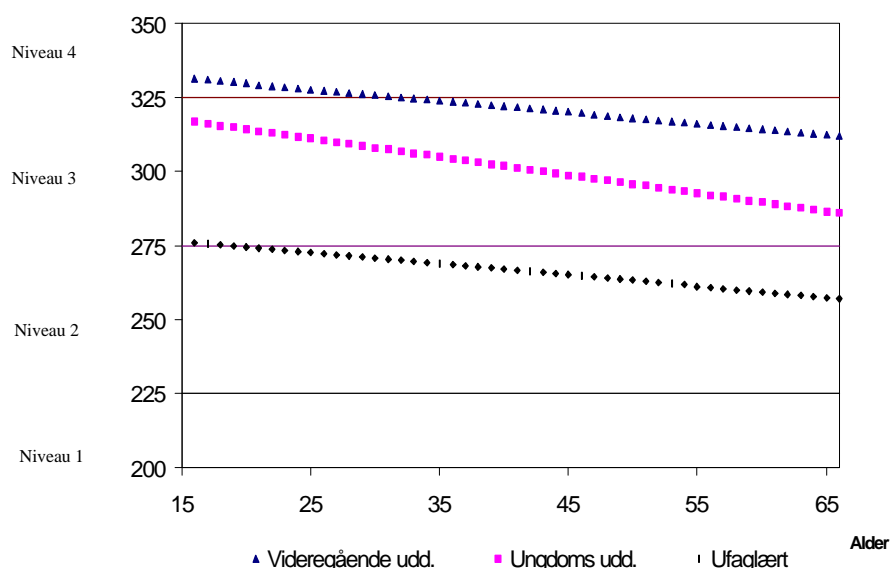
Bem.: Uddannelsessøgende er udeladt i figuren.

I figurens venstre margin er angivet, hvor på skalaen opdelingen i kategorierne 1-5 sker, jf. også kapitel 2. Man kan i figuren følge det aldersbetingede fald i relation til, hvordan man er uddannet. Af figuren fremgår det, at de videregående uddannede hele tiden har det højste niveau inden for læsning, efterfulgt af dem med en ungdomsuddannelse, og til sidst kommer de kortuddannede (ufaglærte). Det fremgår endvidere, at det aldersbetingede fald i læsefærdighederne forløber parallelt for de tre grupper, dog således, at forskellen er størst mellem de kortuddannede (ufaglærte) og dem med en ungdomsuddannelse, mens forskellene er nogenlunde lige store mellem alle tre grupper for de ældste. Der er altså en svag tendens til, at især dem med en ungdomsuddannelse har det største aldersbetingede fald i læsefærdighederne.

Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at de kortuddannede (ufaglærte) i gennemsnit ligger under niveau 3 for alle aldersgrupper.

I figur 7.2 ser vi på færdighederne inden for regning.

Figur 7.2 Sammenhængen mellem færdigheder i regning og alder

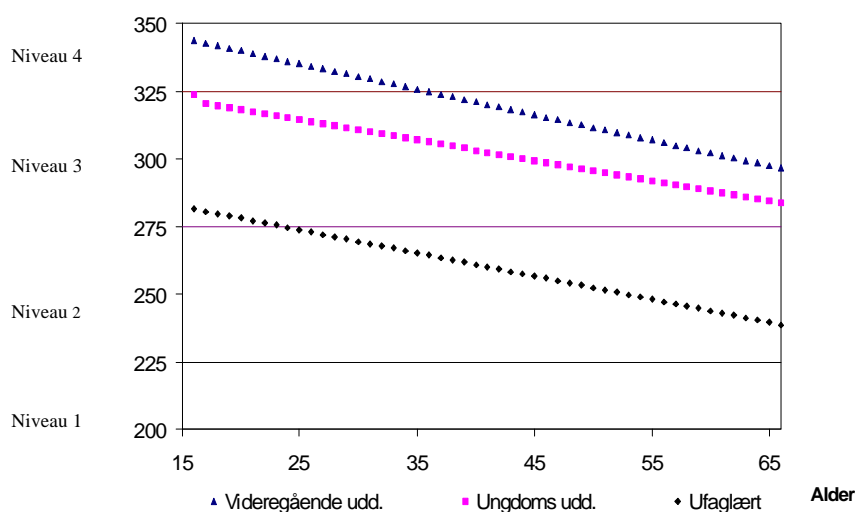

Bem.: Uddannelsessøgende er udeladt i figuren.

Det fremgår, at der også med hensyn til færdigheder i regning er tale om et aldersbetinget fald i færdighederne. Det viser sig også, at for de unge er der størst forskel mellem de kortuddannede (ufaglærte) på den ene side og dem med en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse på den anden. For de ældste er det imidlertid sådan, at nu er der samme afstand, omtrent, mellem alle tre uddannelsesgrupper. Der er altså tale om en relativ større tilbagegang for dem med en ungdomsuddannelse end for de to andre uddannelsesgrupper. Denne tendens sås, som nævnt ovenfor, også inden for læsning, men i et mindre omfang.

I figur 7.3 ses på færdighederne inden for dokumentforståelse.

Figur 7.3 Sammenhængen mellem færdigheder i dokumentforståelse og alder

Bem.: Uddannelsessøgende er udeladt i figuren.

Den aldersbetingede udvikling i dokumentforståelse forløber noget anderledes end for de to andre skalaer, idet det gennemsnitlige niveau for personer med en ungdomsuddannelse nærmer sig niveauet for personer med en videregående uddannelse og fjerner sig fra niveauet for de kortuddannede (ufaglærte). Det omvendte var tilfældet med de to andre skalaer.

7.2 Sammenfatning og diskussion

I dette kapitel er påvist:

- et aldersbetinget fald i færdighederne, uanset uddannelse
- en niveauforskel mellem uddannelsesgrupperne, uanset alder
- en forskel på den aldersbetingede udvikling imellem uddannelserne alt efter, hvilken af de tre skalaer der betragtes.

Årsagen til, at vi observerer et aldersbetinget fald i færdighederne, kan være, at mange personer, uanset uddannelse, ikke dagligt anvender de færdigheder, de har fået gennem uddannelsessystemet. Derfor mister de nogle af disse færdigheder, når de bliver ældre. Om efteruddannelse kan afbøde dette fald, vil blive belyst i den afsluttende rapport fra projektet. Men at efteruddannelse kan afbøde det aldersbetingede fald i færdighederne

er antydnet ved det forhold, at dem med en lang videregående uddannelse⁸ ikke har noget aldersbetinget fald i deres færdigheder. Da disse personer samtidig er dem, der får mest efteruddannelse, kan det netop være derfor, at de ikke løbende mister deres færdigheder, når de bliver ældre. Forklaringen på, at de ældres færdigheder er ringere end de yngres, kunne også være, at de senest uddannede i skole- og uddannelsessystemet har opnået færdigheder, som sammenlignet med de ældre gør dem bedre i stand til at klare de typer af test, som er anvendt i undersøgelsen. Men da der inden for selv små aldersintervaller, fx 10 år, kan påvises fald i færdigheder afhængig af alder⁹, forekommer denne forklaring ikke sandsynlig.

Årsagen til, at der er niveauforskelle mellem de forskellige uddannelsesgrupper uafhængig af alder, er helt naturligt, at jo længere uddannelse en person har, jo flere færdigheder har denne person også. At forskellene ikke udviskes mellem uddannelsesgrupperne, efterhånden som personerne i de forskellige grupper bliver ældre, kan skyldes, at de bedre uddannede har job, der kræver en højere grad af anvendelse af disse evner, og at de dermed i højere grad end kortere uddannede kan bevare deres færdigheder.

Årsagen til, at der inden for læsning og især inden for regning sker en tilnærmelse mellem dem med en ungdomsuddannelse og de kortuddannede (ufaglærte), mens det omvendte er tilfældet inden for dokumentforståelse, er umiddelbart svært at forstå, men vil blive belyst senere i projektet.

Noter

8. Undersøgt, men ikke vist i kapitlet.

9. Se note 1.

8 Voksnes læsevaner

De kortuddannedes læse-regne-færdigheder er allerede i de foregående kapitler blevet belyst og sammenlinget med andre uddannelsesgrupper. Det generelle billede er, at de overalt klarer sig ringere end andre. Vi skal her se på læsevaner i befolkningen med særligt fokus på de kortuddannede.

Vi indleder med at belyse forekomsten af forskellige typer af skriftligt materiale i relation til, hvilket færdighedsniveau man befinder sig på.

8.1 Adgang til skriftligt materiale og færdigheder

Næsten overalt er det sådan, at dem, hvis færdigheder ligger højest, også er dem, der er mest i forbindelse med de forskellige typer af skriftligt materiale, der er nævnt i tabel 8.1. Men i forhold til flere af de nævnte materialer er variationen begrænset. Fx får de fleste en daglig avis. En markant variation ses dog i forbindelse med brug af offentligt bibliotek, hvor 60% af dem, der befinder sig på niveau 4/5 i læsning, mere end en gang om måneden benytter biblioteket, mens det tilsvarende tal for dem, der befinder sig på niveau 1, er 20 %.

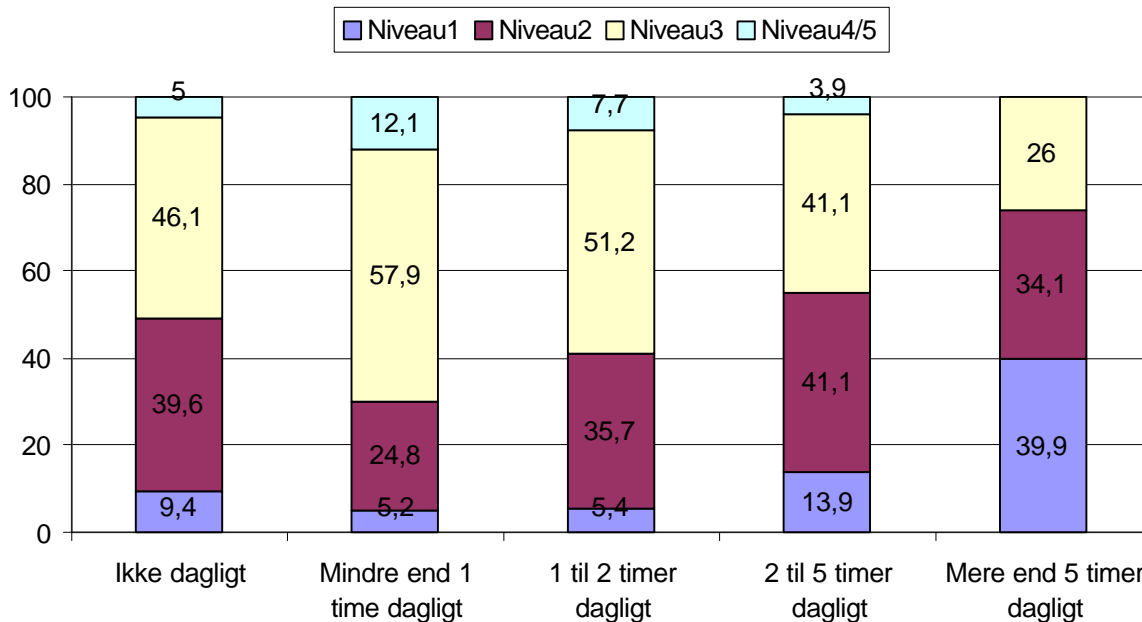
Tabel 8.1 Forekomst af forskellige typer skriftligt materiale, fordelt på færdighedsniveau i læsning. Procent

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	Total	Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
Har respondenterne mere end 25 bøger i hjemmet?						
Mere end 25	72,1	85,9	93,5	98,2	89,0	3017
Mindre end 25	27,9	14,1	6,4	1,8	11,0	371
Total	100,0	100,0	99,9	100,0	100,0	3388
Har respondenterne en ordbog i hjemmet?						
Ja	69,4	88,5	95,3	99,1	90,1	3070
Nej	30,6	11,4	4,7	0,9	9,4	317
Total	100,0	99,9	100,0	100,0	99,5	3387
Får respondenterne en daglig avis?						
Ja	79,4	82,1	86,6	83,9	84,1	2851
Nej	20,6	17,9	13,3	16,1	15,8	537
Total	100,0	100,1	99,9	100,0	99,9	3388
Hvor ofte benyttes det offentlige bibliotek?						
Mindst en gang om måneden	19,6	32,9	43,7	60,2	38,5	1306
Flere gange årligt	10,9	14,9	21,0	20,9	17,8	603
Aldrig	69,5	52,3	35,2	18,9	43,6	1478
Total	100,0	100,1	99,9	100,0	99,9	3387

Kilde: AKF's SIALS-datasæt.

Som det blev påvist i analysen af, hvem der befinder sig på niveau 1 og 2, er det sådan, at mange på disse to niveauer ser meget fjernsyn. Vi viser derfor her, hvordan tid anvendt til dagligt at se fjernsyn fordeler sig på de enkelte læseniveauer, jf. figur 8.1.

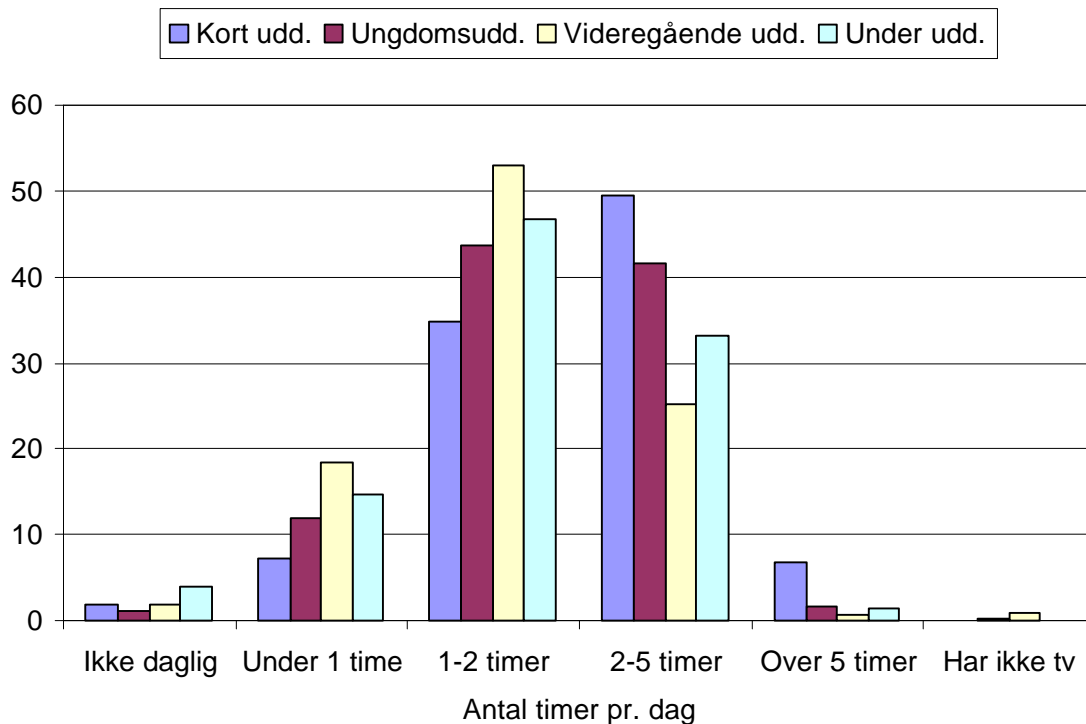
Figur 8.1 Daglig tid tilbragt med at se fjernsyn, fordelt efter færdighedsniveauer i læsning. Procent

Figuren viser tydeligt, at andelen af personer på niveau 1 og 2 i læsning vokser med antallet af timer, der dagligt bruges til at se fjernsyn. Specielt er der mange på niveau 1, der ser mere end fem timers fjernsyn dagligt. Det gør ingen på niveau 4/5. Blandt dem, der befinder sig på niveau 1, er der forholdsvis mange, som ikke er beskæftiget. Af samme grund kan en del af forklaringen på den betydelige tidsanvendelse ved fjernsynet være den simple, at der er mere tid til rådighed til at se fjernsyn i denne gruppe. Umiddelbart antyder figuren ikke, at meget tid anvendt til at se fjernsyn stimulerer læsefærdighederne på trods af, at mange danske udsendelser har undertekster. Tværtimod viste analysen, jf. afsnit 5.1, at tilbringer man mere end fem timer foran fjernsynet dagligt, er sandsynligheden for at befinde sig på niveau 1 i læsning dobbelt så stor, som hvis man ikke så lige så meget fjernsyn.

Ser vi nu på fjernsynsvanerne i forhold til uddannelsesbaggrund, fremgår det af figur 8.2, at det er langt flere ufaglærte, der ser meget fjernsyn, dvs. mere end to timer dagligt.

Figur 8.2 Daglig tid brugt på tv. Fordelt på uddannelsesniveau. Procent

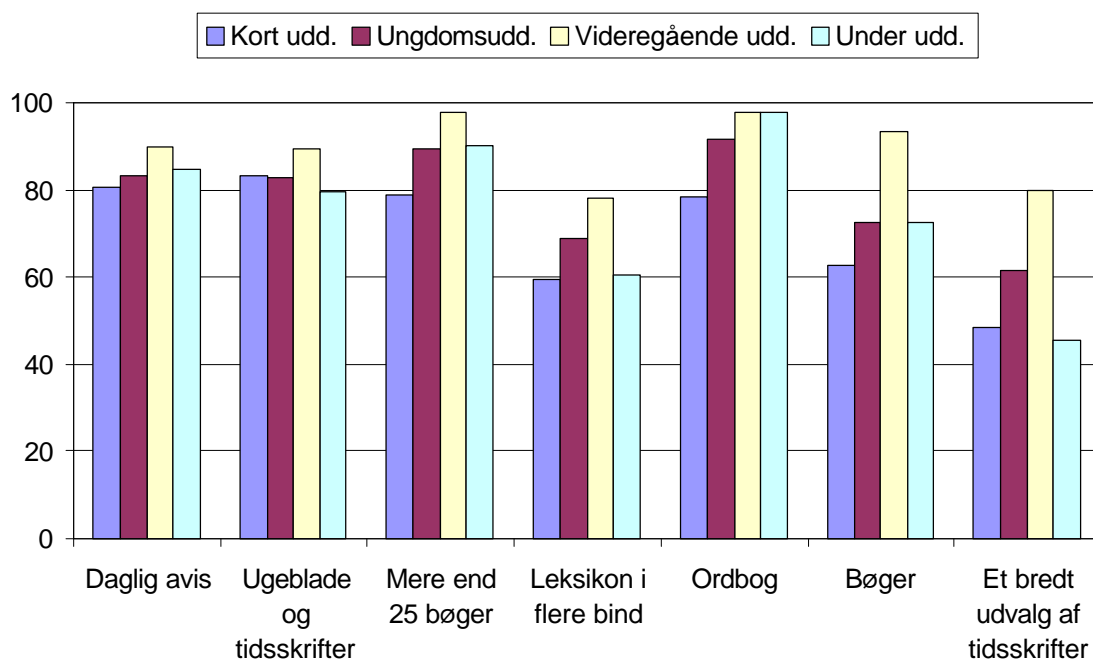
Fordelt på uddannelsesniveau viser i figur 8.3, at der generelt er en lille spredning mellem uddannelsesgrupperne, når vi ser på, om der i hjemmet er en daglig avis, ugeblade og tidsskrifter eller mere end 25 bøger. Det fremgår dog, at procentvis flere under uddannelse har avis i hjemmet sammenlignet med de kortuddannede og personer med en ungdomsuddannelse. For personer under uddannelse er der derimod procentvis færre, som har mere end 25 bøger i hjemmet. I de tre første kategorier – daglig avis, ugeblade og tidsskrifter samt mere end 25 bøger – er der tilnærmelsesvis en ligelig fordeling blandt de kortuddannede og personer med en ungdomsuddannelse.

Anderledes forholder det sig, når der spørges til, hvorvidt der i husstanden findes et leksikon i flere bind, ordbog, et bredt udvalg af bøger samt tidsskrifter. Her er der en tydeligere forskel mellem uddannelsesgrupperne. Blandt de kortuddannede er der således en procentvis større andel, der ikke har de adspurgte ting i hjemmet. Sammenlignes uddannelsesgrupperne, er der en tendens til, at jo længere uddannelse, des større er andelen, som har de adspurgte ting i hjemmet. Således er der procentvis flere blandt personer

med en videregående uddannelse, der tilkendegiver at have de nævnte ting i hjemmet.

Hvad angår bøger, ligger gruppen af kortuddannede på niveau med personer med en ungdomsuddannelse, mens der er procentvis færrest blandt dem under uddannelse, der har tidsskrifter.

Figur 8.3 Adgang til skriftligt materiale fordelt på uddannelsesniveauer. Procent

8.2 Brug af skriftligt materiale

I det følgende ser vi nærmere på respondenternes adfærd i forhold til aktiviteter, der kan stimulere deres færdigheder. I figur 8.4 ses adfærdsmønstre for de forskellige uddannelsesgrupper. I sidste søjle »Andel af alle« er gruppernes størrelse angivet. Det er således denne søjle, der skal sammenlignes med, når vi ser på de enkelte uddannelsesgruppers forskellige nuancer i adfærd.

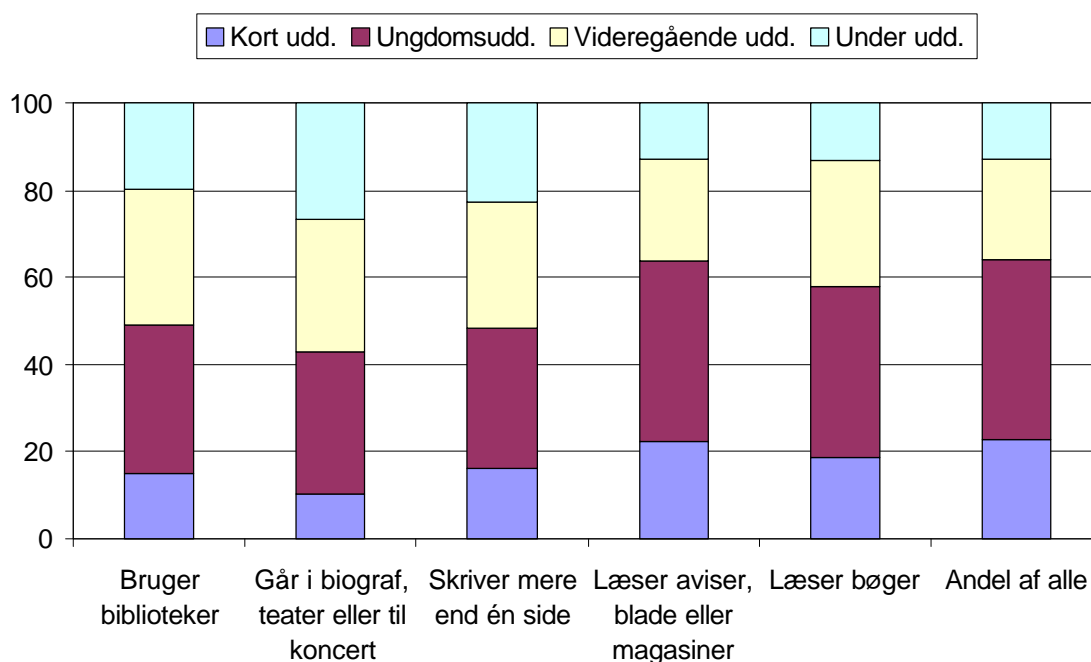
For de kortuddannede ses det, at de i forhold til deres samlede andel, er mindre repræsenteret i samtlige nævnte adfærdsforhold, undtagen når det gælder læsning af aviser, blade eller tidsskrifter.

Ser vi på personer med en ungdomsuddannelse, er der forholdsmæssigt få, som inden for én måned bruger biblioteket, går i biografen mv. eller skriver mere end én side. I de resterende adfærdsmønstre er gruppen stort set repræsenteret som i den samlede andel.

Gruppen af personer med en videregående uddannelse udgør i næsten alle tilfælde en større procentvis andel, når vi sammenligner med, hvor stor en andel gruppen samlet udgør.

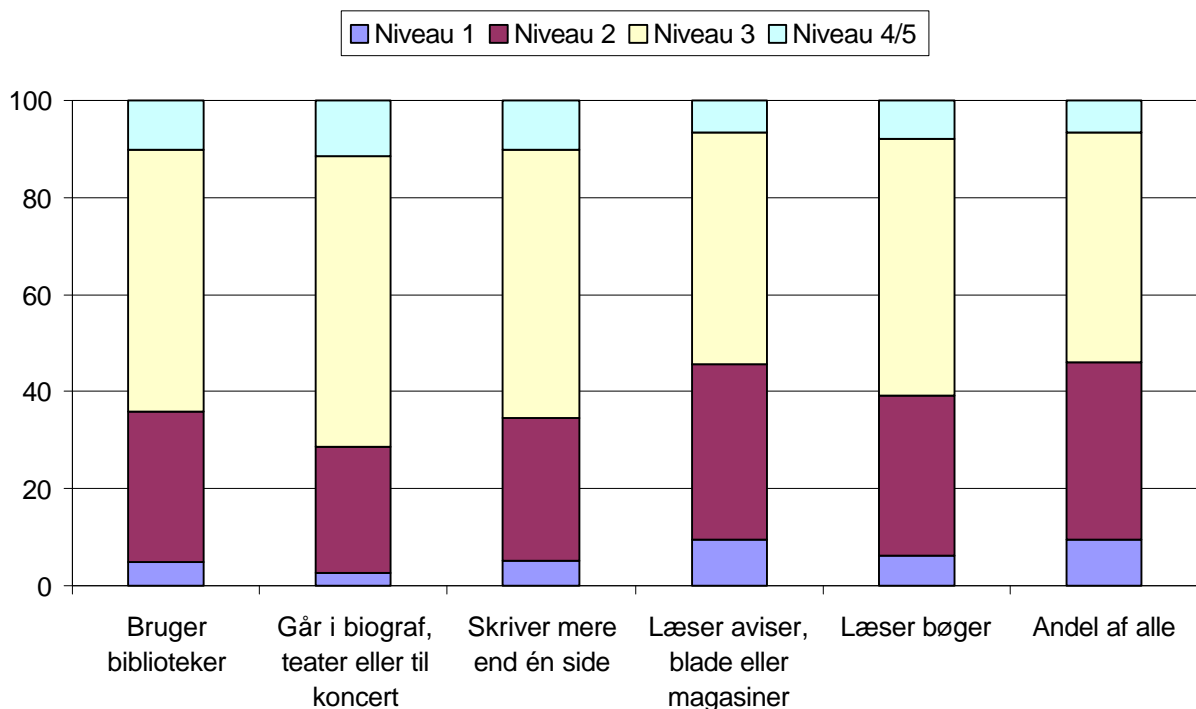
For personer under uddannelse er der forholdsmæssigt flere, som mindst en gang om måneden bruger biblioteket, går i biografen mv. eller skriver mere end én side.

Figur
8.4

Uddannelsesniveauerne andel af dem, der gør følgende mindst én gang om måneden. Procent

Sammenligner vi aktiviteterne med færdighedsniveauerne viser figur 8.5, at personer på niveauerne 1 og 2 i mindre udstrækning end andre gør de nævnte aktiviteter mindst én gang om måneden. Dog med undtagelse af læsning af aviser mv.

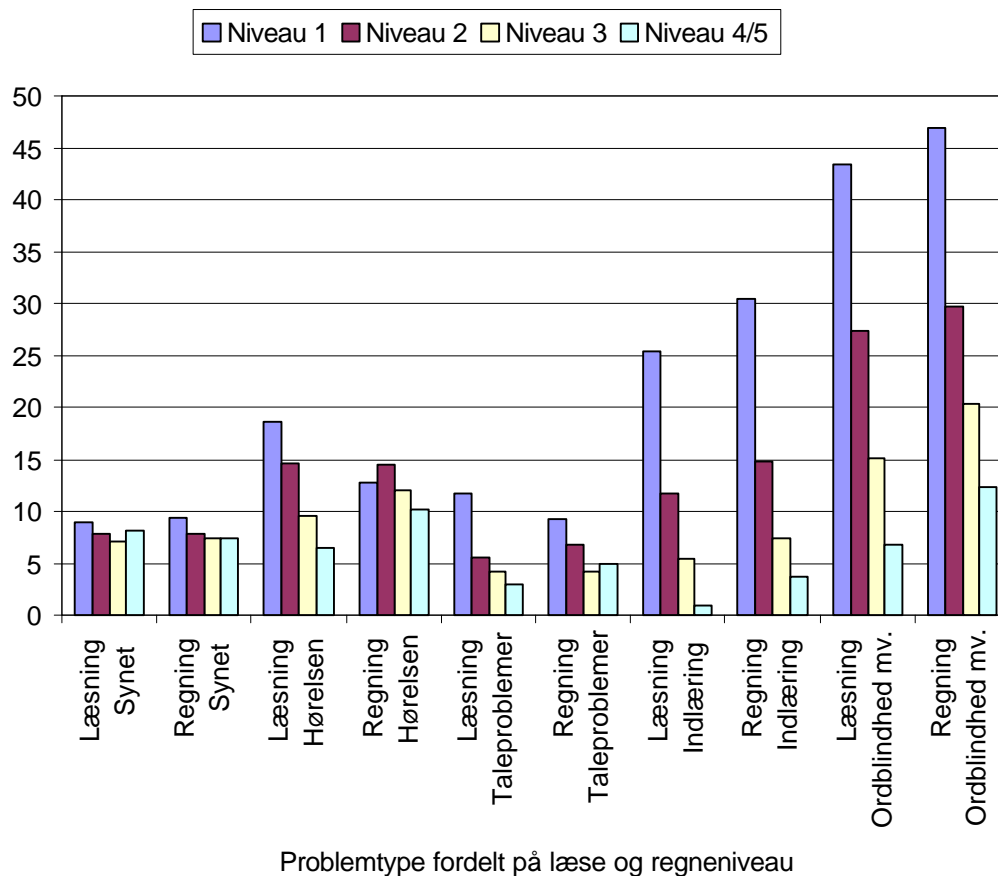
Figur 8.5 Læsefærdigheder efter niveau som andel af dem, der gør følgende mindst én gang om måneden. Procent

8.3 Færdigheder og ordblindhed mv.

Figur 8.6 viser, fra venstre mod højre, hvor stor en andel af dem, der er på niveau 1, 2, 3 og 4/5 i læsning har problemer med synet. Herefter, hvor stor en andel af dem, der er på niveau 1, 2, 3 og 4/5 i regning, der har problemer med synet osv.

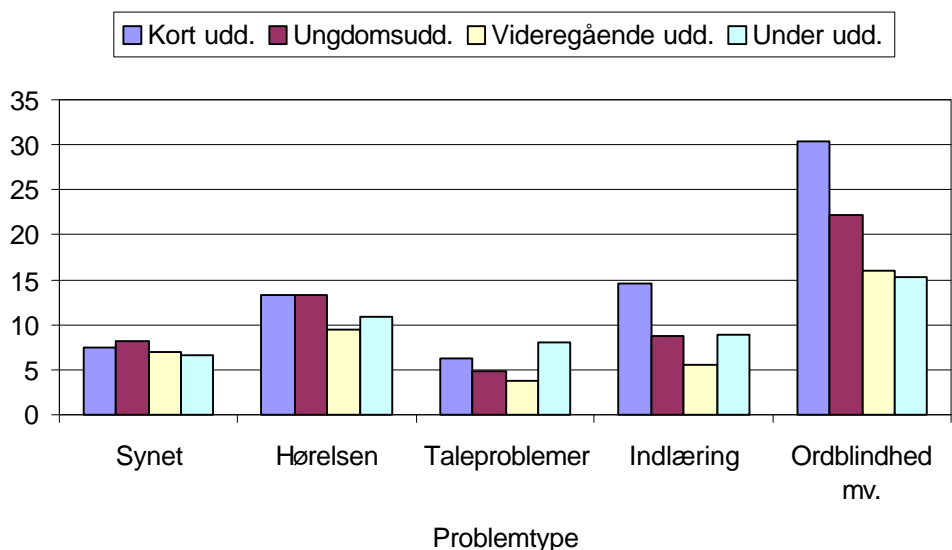
Det ses tydeligt af figuren, at det især er dem på niveau 1, der har flest problemer. Især er det tydeligt, at der for dem på niveau 1 er markant flere, som lider af ordblindhed og indlæringsproblemer i forhold til læseevne og regnefærdigheder. Tendensen er, at problemerne er mere markante, jo lavere færdighedsniveauet er. Blandt de kortuddannede, hvor ca. 79% er på niveauerne 1 og 2, er det interessant at se, at der for denne gruppe dermed må være relativt flere med ordblinde- og indlæringsproblemer.

Figur 8.6 Andel personer, fordelt på færdighedsniveau, der har problemer med følgende. Procent

Figur 8.7 viser, hvor mange der på de forskellige uddannelsesniveauer har problemer med synet, hørelsen, talen, indlæring og ordblindhed. Problemerne synes at følge et mønster, hvor uddannelsesniveauet har en sammenhæng med de nævnte problemer. Således vokser andelen af dem med problemer, når vi bevæger os fra dem med en videregående uddannelse mod dem med en kort uddannelse. Spredningen mellem grupperne synes dog kun at være markant for problemer med ordblindhed og indlæring. Overraskende er det dog at se, at for dem, som er under uddannelse, er der relativt flere, der har et taleproblem.

Figur 8.7 Andel personer, fordelt på uddannelsesniveau, der har problemer med følgende. Procent

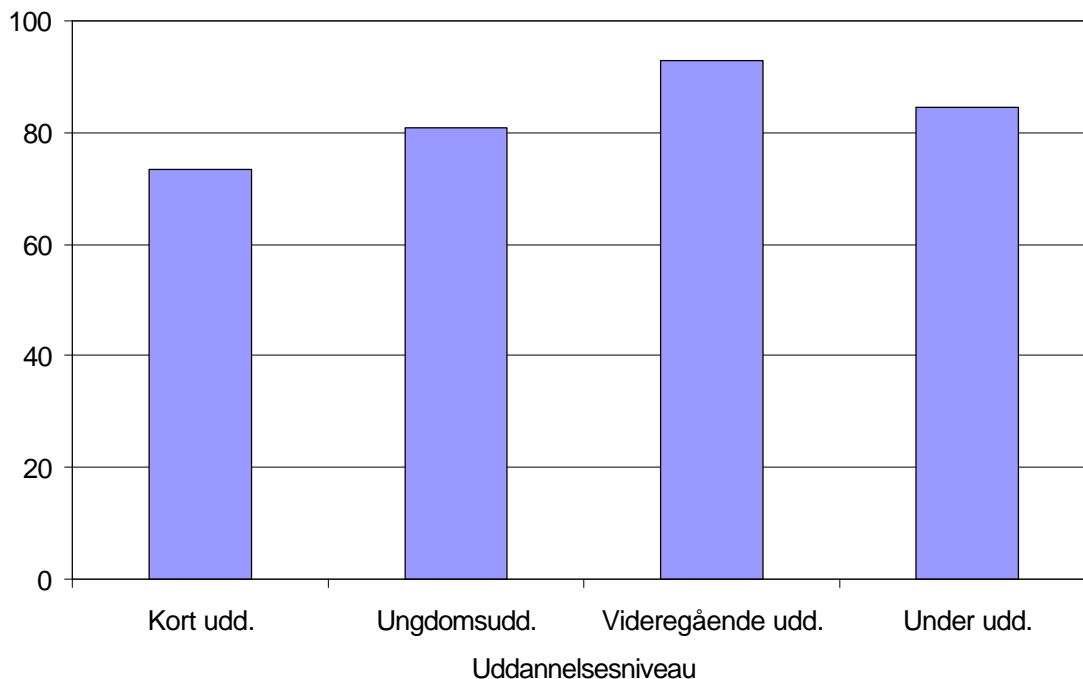

8.4 Forældre og børns læsevaner

I dette afsnit skal det belyses, om børnefamiliers læsevaner hænger sammen med uddannelsesbaggrund. Der ses bl.a. på, hvor ofte børnene ser deres forældre læse, jf. figur 8.8. I bilag 4, er der figurer som illustrerer, hvor ofte børnene kunne læse før første klasse, jf. figur B4.1 i bilag 4, hvor ofte børnene har afsat tid til lektielæsning, jf. figur B4.2 i bilag 4, og hvor udbredt det er, at forældrene har sat grænser for, hvor meget deres børn dagligt må se tv, jf. figur B4.3 i bilag 4.

Det overordnede billede er, at der er begrænset variation uddannelsesniveauerne imellem. Lidt flere med en videregående uddannelse mener, at deres børn ser dem læse sammenlignet med, hvor mange af de ufaglærte, der har samme opfattelse. Samme tendens gør sig gældende i forhold til, om der er afsat tid til lektielæsning og sat grænser for, hvor mange timer børnene må se tv. Overraskende er det derimod, at flere ufaglærte end personer med en videregående uddannelse oplyser, at deres børn kunne læse, før de startede i 1. klasse.

Figur 8.8 Andel personer, fordelt på uddannelsesniveau, hvor børnene ofte ser deres forældre læse. Procent

8.5 Sammenfatning

Vi har set på forskellige aspekter af de kortuddannedes læsevaner sammenlignet med andre uddannelsesgrupper. Samtidig er forskelle mellem de forskellige færdighedsniveauer og læsevaner illustreret.

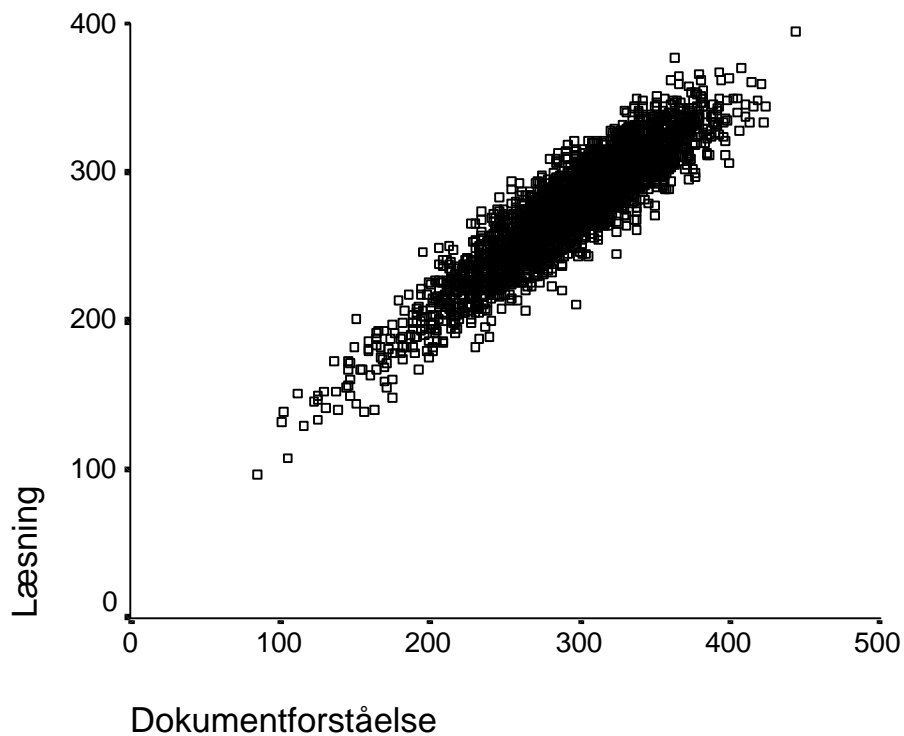
Et gennemgående træk er, at de kortuddannede har mindre adgang til forskellige former for skriftligt materiale, enten som følge af, at der er færre, der har de pågældende materialer i hjemmet, eller fordi gruppen ikke benytter offentlige tilbud i samme målstok som de andre grupper. Tendensen er, at omgangen med de forskellige typer materialer øges med voksende uddannelsesniveau. Således er dem med højeste afsluttede uddannelsesniveau også den gruppe, hvor langt de fleste benytter sig af, eller har adgang til, de pågældende materialer. Den samme tendens ses, når der sammenlignes mellem færdighedsniveauerne.

Hvad angår børnefamiliers læsevaner er der en lille variation mellem uddannelsesgrupperne. Tendensen er dog, at flere børn i familier med forældre, der har en længere uddannelse, oftere ser deres forældre læse. Ligeledes bruger flere af børnene af disse forældre i gennemsnit mere tid på læsning sammenlignet med børn af kortuddannede forældre.

Bilag 1

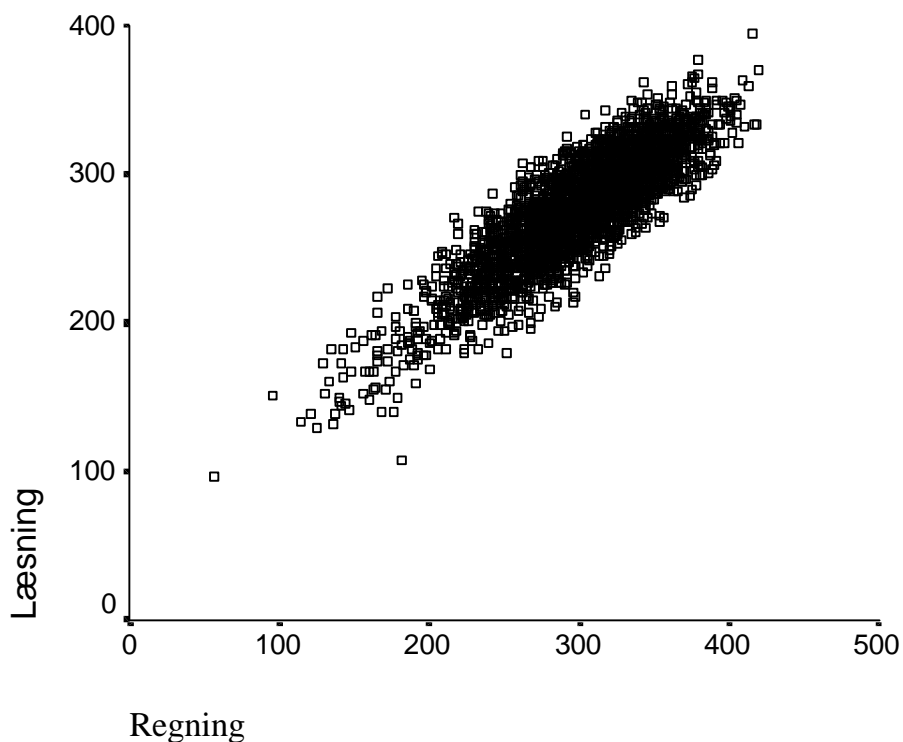
Figurer til kapitel 2

Figur B1.1 Sammenhængen mellem færdighedstest i læsning og dokumentforståelse

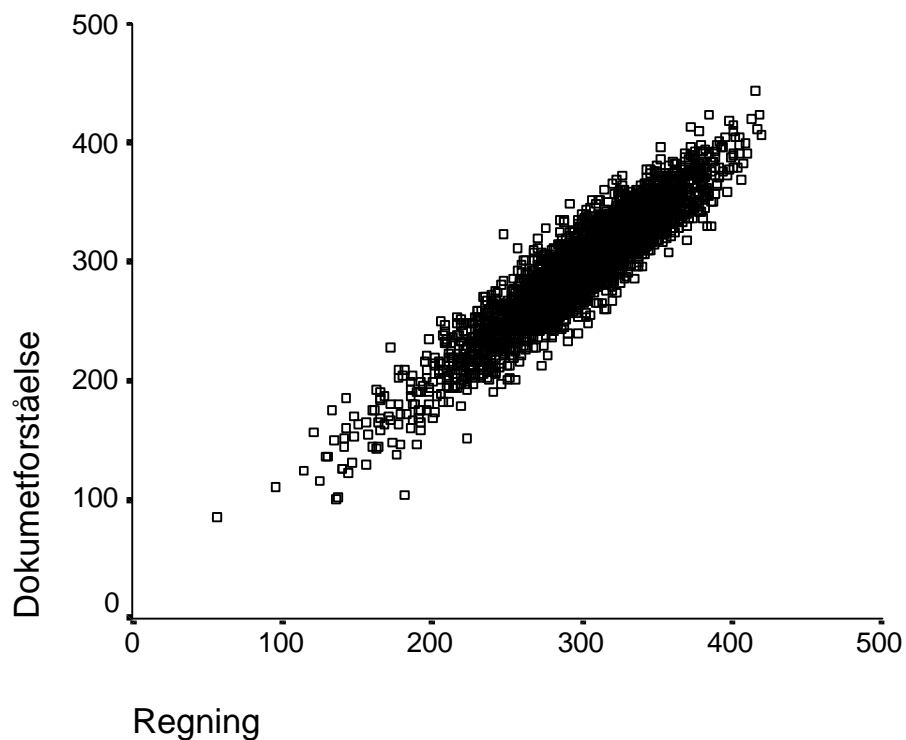
Bem.: Korrelationskoefficienten er 0,84. Dvs., at hvis en person fx er den tresindstyvende bedste i læsning, da er sandsynligheden for at være det samme i dokumentforståelse 84%.

Figur B1.2 Sammenhængen mellem færdighedstest i læsning og regning

Bem.: Korrelationskoefficienten er 0,75. Se også bem. til figur B1.1.

Figur B1.3 Sammenhængen mellem færdighedstest i dokumentforståelse og regning

Bem.: Korrelationskoefficienten er 0,86. Se også bem. til figur B1.1.

Bilag 2

Tabeller til kapitel 3

Tabel B2.1 Andel af befolkningen i alderen 16-65 år, fordelt på færdighedsniveauer i læsning, dokumentforståelse og regning. Procent

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5
A. Læsefærdigheder				
Australien	17,0	27,1	36,9	18,9
Belgien	18,4	28,2	39,0	14,3
Canada	16,6	25,6	35,1	22,7
Danmark	9,6	36,4	47,5	6,5
Tyskland	14,4	34,2	38,0	13,4
Irland	22,6	29,8	34,1	13,5
Holland	10,5	30,1	44,1	15,3
New Zealand	18,4	27,3	35,0	19,2
Polen	42,6	34,5	19,8	3,1
Sverige	7,5	20,3	39,7	32,4
Schweiz (fransk)	17,6	33,7	38,6	10,0
Schweiz (tysk)	19,3	35,7	36,1	8,9
England	21,8	30,3	31,3	16,6
USA	20,7	25,9	32,4	21,1
B: Færdigheder i dokumentforståelse				
Australien	17,0	27,8	37,7	17,4
Belgien	15,3	24,2	43,2	17,2
Canada	18,2	24,7	32,1	25,1
Danmark	7,8	24,2	42,6	25,4
Tyskland	9,0	32,7	39,5	18,9
Irland	25,3	31,7	31,5	11,5
Holland	10,1	25,7	44,2	20,0
New Zealand	21,4	29,2	31,9	17,6
Polen	45,4	30,7	18,0	5,8
Sverige	6,2	18,9	39,4	35,5
Schweiz (fransk)	16,2	28,8	38,9	16,0
Schweiz (tysk)	18,1	29,1	36,6	16,1
England	23,3	27,1	30,5	19,1
USA	23,7	25,9	31,4	19,0
C: Regnefærdigheder				
Australien	16,8	26,5	37,7	19,1
Belgien	16,7	23,0	37,8	22,6
Canada	16,9	26,1	34,8	22,2
Danmark	6,2	21,5	43,9	28,4
Tyskland	6,7	26,6	43,2	23,5
Irland	24,8	28,3	30,7	16,2
Holland	10,3	25,5	44,3	19,9
New Zealand	20,4	28,9	33,4	17,2
Polen	39,1	30,1	23,9	6,8
Sverige	6,6	18,6	39,0	35,8
Schweiz (fransk)	12,9	24,5	42,2	20,4
Schweiz (tysk)	14,2	26,2	40,7	19,0
England	23,2	27,8	30,4	18,6
USA	21,0	25,3	31,3	22,5

Kilde: International Adult Literacy Survey 1994-1995 og SIALS for Danmarks vedkommende.

Figur Læsefærdigheder og køn. Procent

B2.2

Køn	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt	Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
Mænd	9,6	38,2	45,6	6,6	100,0	1720
Kvinder	9,5	34,6	49,4	6,5	100,0	1670
I alt	9,6	36,4	47,5	6,5	100,0	3390

Tabel Læsefærdigheder og alder. Procent

B2.3

Alder	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt	Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
16-25	4,5	33,3	52,0	10,2	100,0	632
26-35	5,7	28,5	57,3	8,5	100,0	755
36-45	5,7	35,5	51,1	7,7	100,0	713
46-55	13,3	39,7	42,8	4,2	100,0	758
56-65	20,9	47,9	30,0	1,1	99,9	532
I alt	9,6	36,4	47,5	6,5	100,0	3390

Tabel Læsefærdigheder og uddannelse. Procent

Uddannelse	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt	Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
Kortuddannede	27,7	51,3	20,2	0,7	99,9	763
Ungdomsudd.	6,4	41,7	47,9	3,9	99,9	1394
Videregående udd.	1,5	17,0	68,7	12,8	100,0	786
Studerende	1,5	28,0	56,3	14,3	100,1	428
I alt	9,5	36,4	47,6	6,6	100,0	3370 ¹

1 Årsagen til, at denne kategori ikke summerer til 3390 omregnet til befolkningen, er, at 18 personer i alt, eller omregnet til befolkningen 19.786, ikke falder ind under uddannelseskategorierne, og derfor er udeladt.

Tabel Færdigheder i dokumentforståelse og køn. Procent

Køn	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt	Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
Mænd	6,3	21,6	43,0	29,1	100,0	1720
Kvinder	9,3	26,9	42,2	21,6	100,0	1670
I alt	7,8	24,2	42,6	25,4	100,0	3390

Tabel Færdigheder i dokumentforståelse og alder. Procent

B2.6

Alder	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt	Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
16-25	3,4	19,2	43,4	33,9	99,9	632
26-35	3,0	15,1	48,1	33,8	100,0	755
36-45	4,3	22,7	45,6	27,4	100,0	713
46-55	12,5	28,5	40,3	18,7	100,0	758
56-65	17,9	38,8	33,1	10,2	100,0	532
I alt	7,8	24,2	42,6	25,4	100,0	3390

Tabel Færdigheder i dokumentforståelse og uddannelse. Procent

B2.7

Uddannelse	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt	Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
Kort udd.	21,6	40,9	30,4	7,1	100,0	763
Ungdomsudd.	5,6	24,7	48,2	21,5	100,0	1394
Videregående udd.	1,5	10,9	43,6	44,1	100,1	786
Studerede	1,6	16,5	44,8	37,2	100,1	428
I alt	7,7	24,1	42,7	25,5	100,0	3370 ¹

- 1 Årsagen til, at denne kategori ikke summerer til 3390 omregnet til befolkningen, er, at 18 personer i alt, eller omregnet til befolkningen 19.786, ikke falder ind under uddannelseskategorierne, og derfor er udeladt.

Tabel Regnefærdigheder og køn. Procent

B2.8

Køn	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt	Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
Mænd	5,4	16,5	43,2	34,8	99,9	1720
Kvinder	7,0	26,6	44,7	21,7	100,0	1670
I alt	6,2	21,5	43,9	28,4	100,0	3390

Tabel Regnefærdigheder og alder. Procent

B2.9

Alder	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt	Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
16-25	4,6	20,4	45,1	30,0	100,1	632
26-35	3,1	16,6	46,2	34,1	100,0	755
36-45	4,5	18,2	45,0	32,3	100,0	713
46-55	8,8	24,1	41,6	25,5	100,0	758
56-65	11,3	30,6	41,1	17,0	100,0	532
I alt	6,2	21,5	43,9	28,4	100,0	3390

Tabel Regnefærdigheder og uddannelse. Procent

B2.10

Uddannelse	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	I alt	Beregnet i forhold til befolkningen. 1000 personer
Kortuddannede	17,4	36,7	36,3	9,5	99,9	763
Ungdomsudd.	3,8	20,9	48,2	27,1	100,0	1394
Videregående udd.	1,6	9,4	41,9	47,0	99,9	786
Studerende	2,5	18,0	47,0	32,5	100,0	428
I alt	6,2	21,5	43,9	28,5	100,1	3370 ¹

1 Årsagen til, at denne kategori ikke summerer til 3390 omregnet til befolkningen, er, at 18 personer i alt, eller omregnet til befolkningen 19.786, ikke falder ind under uddannelseskategorierne, og derfor er udeladt.

Bilag 3

Tabeller til kapitel 6

Tabel Deltagelse i voksen- og efteruddannelse, fordelt på erhverv og B3.1 færdigheder i dokumentforståelse. Procent

Dokumentforståelse	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	Procent	Absolut 1000 personer
Primært erhverv	22	41,8	52,0	61,0	48,8	51097/ 104601
Fremstillingsvirksomhed	19,4	51,1	62,1	65,7	58,6	265024/ 452126
Bygge og anlæg	15,2	41,8	54,4	62,3	46,1	93263/ 202210
Engros/detail	48,9	54,4	54,4	73,5	60,6	251359/ 414593
Transport/kommunikation	0,0	44,5	51,0	71,8	53,9	107363/ 199221
Finans/forsikring	78,13	73,0	73,0	78,4	76,1	204091/ 268276
Offentligt ansat	45,9	73,60	73,6	78,9	70,7	825940/ 116846 7
Absolut. 1000 personer	57103	337520	807205	596309		179813 7
Procent	36,6	55,4	65,4	74,5	64,0	

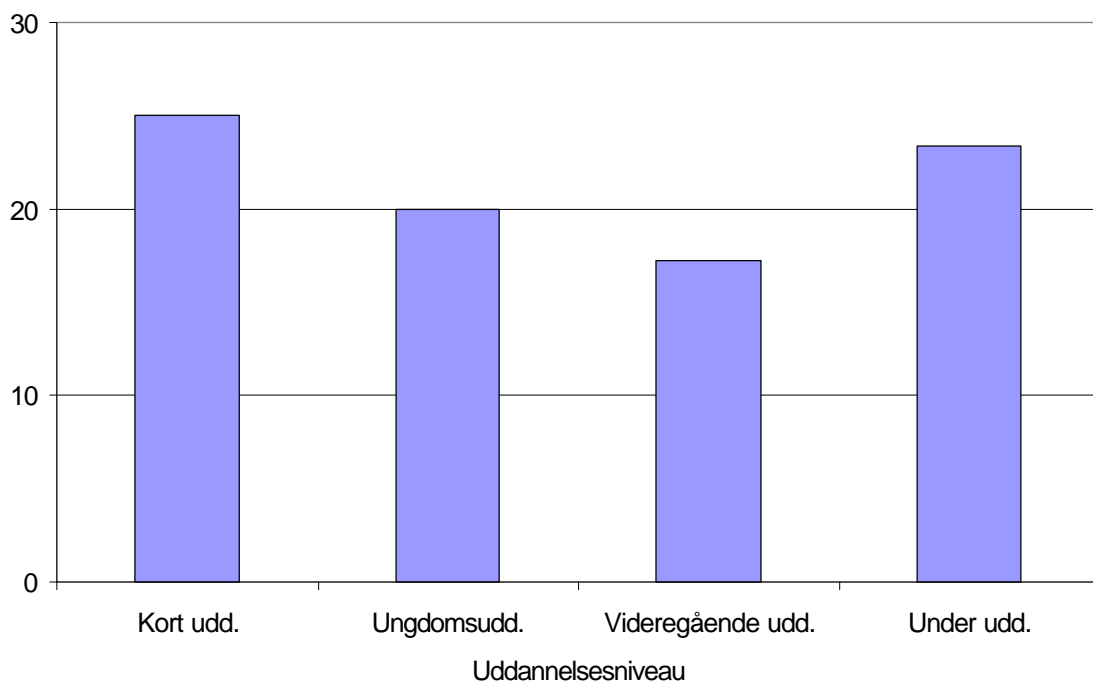
Tabel B3.2 Deltagelse i voksen- og efteruddannelse, fordelt på erhverv og på læsefærdigheder. Procent

Læsning	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4/5	Procent	Absolut 1000 personer
Primært erhverv	16,9	46,5	65,8		48,8	51096
Fremstillingsvirksomhed	32,6	52,8	64,7	85,6	58,6	265025
Bygge og anlæg	21,4	45,2	59,6	100	46,1	93263
Engros/detail	27,6	51,8	67,1	87,7	60,6	251359
Transport/kommunikation	0,0	45,7	59,0	82,5	53,9	107364
Finans/forsikring	82,4	61,4	77,1	89,8	76,0	204090
Offentligt ansat	35,3	61,3	80,9	74,2	7,01	825938
Absolut 1000 personer	59275	539462	1035306	164092		1798135
Procent	43,1	54,7	72,8	79,9	64,0	

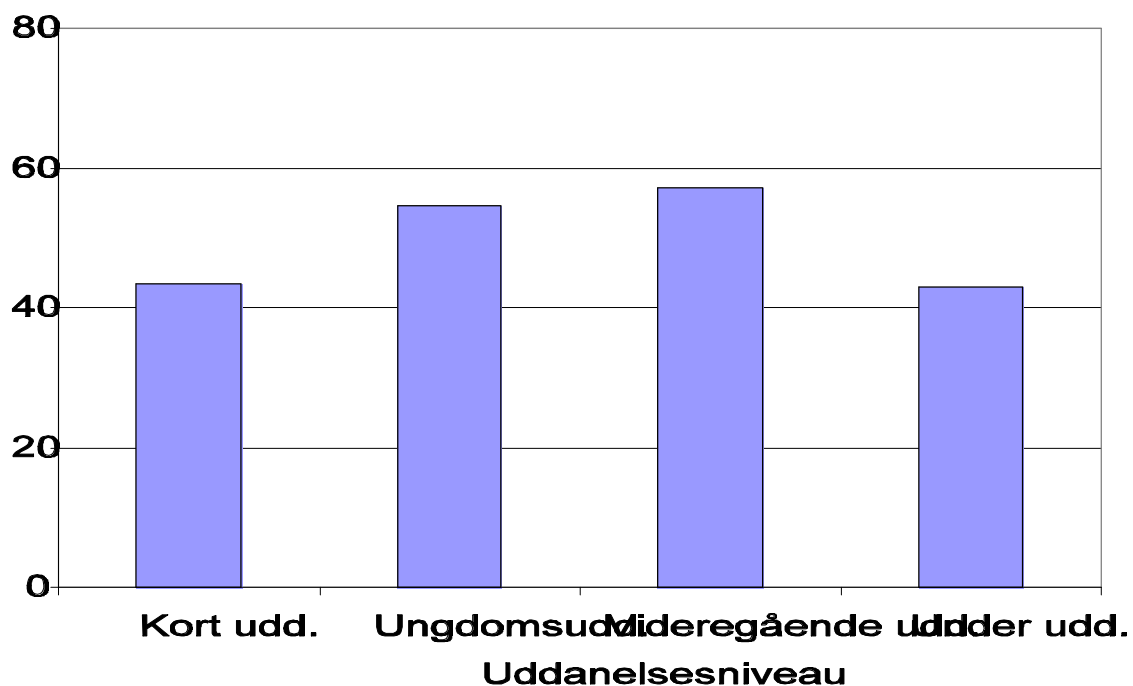
Bilag 4

Figurer til kapitel 8

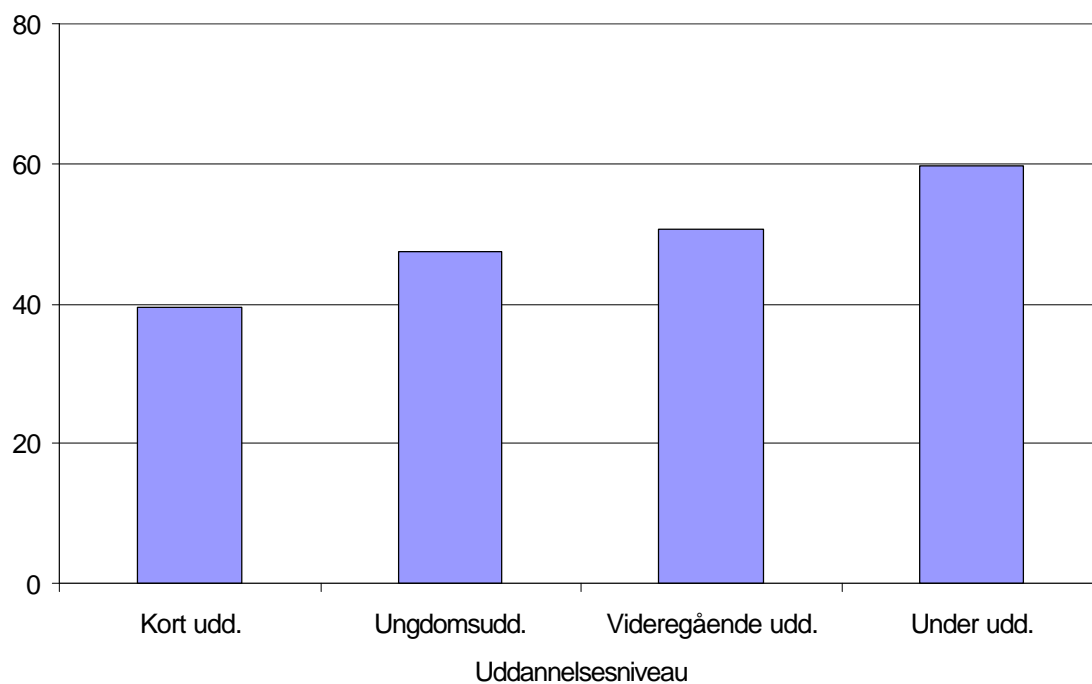
Figur B4.1 Andel personer, fordelt på uddannelsesniveau, hvis børn kunne læse før 1. klasse. Procent

Figur B4.2 Andel personer, fordelt på uddannelsesnivea, hvis børn hver dag har afsat tid til lektielæsning. Procent

Figur B4.3 Andel personer, fordelt på uddannelsesnivea, der har grænser for, hvor meget tv deres børn må se hver dag. Procent

Litteratur

Carey, S.; S. Low og J. Hansbro (1997): *Adult Literacy in Britain*. Office for National Statistics.

Elbro, Carsten; Susan Møller og Elisabeth Munk Nielsen (1991): *Danskernes læsefærdigheder. En undersøgelse af 18-67-åriges læsning af dagligdags tekster*. Projekt Læsning og Undervisningsministeriet, København.

Elbro, Carsten; Susan Møller og Elisabeth Munk Nielsen (1995): Functional reading difficulties in Denmark. A study of adult reading of common texts. I: *Reading and Writing: An Interdisciplinary Journal* 7: 257-276, 1995. Kluwer Academic Publishers.

Fischer, G.H. og L.W. Molenaar (red.) (1995): *Rasch Models*. Springer.

Kirsch og Mosenthal (1990): Exploring document literacy: Variables underlying the performance of young adults. *Reading Research Quarterly*, Vol. 25, pp. 5-30.

OECD (1997): *Literacy Skills for the Knowledge Society*. OECD. Paris.